

ଶ୍ରୀ ଦୀନବନ୍ଧୁ ପାଲ

କୁନ୍ତଳିନୀ

ଶ୍ରୀ ଦିନବନ୍ଧୁ ପାଲ, ବି. ଏ.

ପ୍ରଣେତା ଓ ପ୍ରକାଶକ ।

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

KUNTALINI.

By

Dinabandhu Palo, B. A.,

Printer-S. B. Rath

The ASHA Press,

BERHAMPUR.

1927

Price Eight Annas. ମୂଲ୍ୟ ଅଠ ଅଣା

ଉତ୍ସର୍ଗ ପତ୍ର

—•••—

ଯାହାଙ୍କ ପ୍ରେମଦର୍ଶି ଚିତ୍ରରାଣୀରେ

ଶ୍ରୀ ଏହି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନରେ

ଶ୍ରୀ ଯୋଗେଶ୍ଵର, ସେହି

ବଡ଼ଭଦ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ,

ସାହିତ୍ୟ ଗପିକା

ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ବିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ

ବରଦଳରେ ଲେଖକ ହୃଦୟର

ପ୍ରକାଶନ କୃତଜ୍ଞତା ସ୍ଵରୂପ

ଏହି ପୁସ୍ତକ ଗ୍ରନ୍ଥ

ଉତ୍ସର୍ଗ ହେଉ ।

ଧନ୍ୟ କାଳ ତୋର କୁଟିଳ ଗତ
ସତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ପୁଣି ମିଥ୍ୟାକୁ ପ୍ରତି
ତତ୍ତ୍ୱ ଏ ନିଦାନ, ସତ୍ୟ ଅସତ୍ତ୍ୱ
ଶାସ୍ତ୍ର ଯୋଗେ ବଢ଼େ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସମ ।

“କଲେ ମା, ଆସିଲୁ ! ଆହା, ମୁଖମଣ୍ଡଳ କି ନିମଳ ! ସତେକ
ଶଶାଙ୍କ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ବସ୍ତ୍ର ନ ହୋଇ ନିଜର ଅସାଧାରଣ ରୂପରାଶି ଏହି
ମୁଖରୁ ଡାକ ଦର୍ଶାଇ ଅଛନ୍ତି । ମା, ତତେ ଦେଖି ମୋର ହୃଦୟ ଭାଙ୍ଗି
ଦେଲା” ।

ବମାତା କୁନ୍ତଳିନୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏତଦୁଚ୍ଚ ବଚନାବଳୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ
ହେବା ଅବଶ୍ୟ ଅଭୂତ କଥା, କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟବତୀ ପ୍ରଣୀତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
ପାତ୍ରୀ । ସପ୍ତଦଶ ବର୍ଷ ଯୁକ୍ତା କନ୍ୟା ସତ୍ୟର ସୁଗୋଳ ବଦନମଣ୍ଡଳ ସଦା
ସହିତ, ଆକର୍ଷଣୀୟା ତନ୍ମୟ ମାଳମଣି ସଦୃଶ ବସନମାନ ଓ ଶୁଭ୍ର
ଚକ୍ରର ବଶିଷ୍ଠ ଭୂତା ନିମନ୍ତ୍ରଣ; କୃଷ୍ଣବାର ମୁଖ ପୃଷ୍ଠ ପରି କୁହତ
କେଶର ଆପାଦନମୃତ ଏବଂ ସୁକୁମାର ଅଙ୍ଗଭାଗରେ ଦକ୍ଷକାନ୍ତର
ଧୂଳାଘତ, ସୁନ୍ଦର ଶ୍ୱେତ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର ବିଭୂଷିତ ସେହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାୟୁ ରୂପଲବଣ୍ୟ
ଅତି ଦର୍ଶନ କରୁ ବସ୍ତ୍ରରାଶି କରିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ ।

ଅଜି ସତ୍ୟବତ୍ସର ମୁଖାରବେ କହୁତ ମଳିନ ଓ ତନ୍ମୁରେ
 ଭଲିଦ୍ରତାର ଚିତ୍ତ ବିଦ୍ୟମାନ । ଶୁଦ୍ଧ ସେହି ନୟନାବସ ଓ ମନୋ-
 ମୁଗ୍ଧକର ବଦନର ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରେ ପିତା 'ଦ୍ଵିତୀୟା' ବିଶ୍ଵା ବିମାତା
 କୁହୁଣୀ ତାହା ନିରଞ୍ଜନ କରାଗଲେ ନାହିଁ । ସକାଳଖିଆ କୋଠାରେ
 ଏହି ଚିନ୍ତନରେ ଲେଟି । ଗର୍ଭ ଗୁଠି ବିଶାଳ, ବିମଣ୍ଡିତ ଏବଂ ନାନା
 ରଙ୍ଗର ପିରଙ୍ଗି ବହୁଞ୍ଜାହିତ ନେତ୍ର, ରଜତ ଓ ଶୁଭ୍ରାଦି କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ
 ଶତତ ତୌକି ଇତ୍ୟାଦି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଉପକରଣରେ ପରିପୁରଣ । ପ୍ରଶାନ୍ତ,
 ଆଶୀର୍ବାଦ, ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ଭୁଲ୍ଲୀୟ ବିନୟ ହେଲେ ପରେ ଚିନ୍ତା
 ଯୋଗ୍ୟ ମେଜର ତରୁଣିକରେ ତୌକି ଉପରେ ଉପବେଶନ କଲେ ।
 ପାଠକେ ! ଯୋଗ୍ୟ ମେଜର ତୌକି, ମେଜର ଅବଶ୍ୟକତା ଗୁଣା-
 ବାକୁ ବସିଲେ, ନବ୍ୟସବ୍ୟଦଳ ଆଉ ଲେଖନୀ ଧରା ଦେବେ ନାହିଁ ।
 ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏହା ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ; ଏଥିଲ୍ଲି
 ପରା ସାତସମୁଦ୍ର ଟେକୁଛି ନାଲ ଅତିଶୟ କର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ଓ
 ଶାସ୍ତ୍ରମତ ବିଷୟ କରୁଛନ୍ତି ହୁଏ । ଅମ୍ଭ ଦେଶରେ ଆଦିମଜାତି କହ;
 ଶବ୍ଦର ବେଳ ଡକା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଶାନ୍ତବାର ନି ଅମ୍ଭେ ଦେଖି ନାହିଁ ?
 ଏହା ଛଡ଼ା ରଜନ-ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରଥମେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବତାଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ ପରେ
 ସ୍ଵତ୍ଵ ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଛେଜନ, ତାପରେ ଗୁଣ୍ଡିଶାଙ୍କ ଛେଜନ ଇତ୍ୟାଦି ପୁରା-
 ତନ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଣାଳୀ ଅତିକାଳ ଦୃଷ୍ଟଶାସ୍ତ୍ର । ଏକଟି ଛେଜନ, ଏକଟି ବହୁ-
 ଶର୍ମନ, ଏକଟି ଲଜ୍ଜାଳୟ ଦର୍ଶନ ଇତ୍ୟାଦି — ଅଧୁନିକମାନଙ୍କର
 ବ୍ୟବହାର ଓ ଶାସ୍ତ୍ରମତ ହୋଇଅଛି ! ଅବଶ୍ୟ ସବୁ ରୁଚିତ୍ଵଦର
 କଥା । “ରଜ ରୁଚି ଲେଖା” ସେଥିଲ୍ଲି ମନ ମଳିନ କରିବା ଅନୁ-
 ଚିତ । ଚିନ୍ତାଧିକ ଶିକ୍ଷାକାଳ ଉପବେଶନ କଲେପରେ ଲଜିତାନୁଷ୍ଠାନୀ
 ମୁଦସ ସେବକ ସଦାନନ୍ଦ ରଜନଶାଳାକୁ ଆଜି ଆଜି କର ନାନା ପ୍ରକାର
 ମୁଦର ଓ ପୁରାଣିତ ସାମଗ୍ରୀ ଆଣି ଗୋଟି ରୁଚି କରଦେଲେ ଓ କରଦେଲେ

ଯୋଡ଼ି ଚିତ୍ତ ଦୂରରେ କାଷ୍ଠପୁରୁଷଙ୍କ ପରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା ।
 ତେବେ 'ଟୁଣୁ ଟୁଣୁ' ଶବ୍ଦର ଅବନୀ । ନବ୍ୟ ସବ୍ୟତାଦ୍ୱାରା ପାଠକ-
 ଜଣକର ଏହି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଦୁଇା ସମ୍ବନ୍ଧର 'କରବନ୍ଧ' ବୋଲି ଭ୍ରମ ହୋଇ
 ପାରେ । ନା, ତାହା ଗୌରୀ କନ୍ୟା କୁଟିମ ଗୌରୀ ନିର୍ମିତ କଣ୍ଠା ସ୍ୱମ୍ଭର
 ଦରଝର ସଂଘର୍ଷଣ ଶବ୍ଦ ମାତ୍ର । ଏହି 'ଟୁଣୁ ଟୁଣୁ' ବ୍ୟାପାର ଚିତ୍ତ ଦୂର
 ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତେ 'ଦୁଡ଼ିକାସୁ' ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯିବ ତ୍ୟାଗ କରି କହିଲେ,
 ଓହୋ ! କାଲିଗ୍ରହ ବାରଣ୍ଡା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହି ସହରର ସମ୍ଭବର ତତ୍ତ୍ୱ
 [ଶ୍ରୀକ୍ଷୁଦ୍ର ଧର୍ମୀଲକ୍ଷ୍ମୀ] ଗଳ୍ପରେ ଗୋଟିଏ ଅବୁଝା କାଣ୍ଡ ଘଟିଅଛି । ଜଣେ
 କେହି ଇନ୍ଦ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କର ସୁଦୃଶ୍ୟାତ ଇନ୍ଦ୍ରମଣି ଗୁଣ ଓଲଟ ହୃଦୟ-
 ଲଲକୁ ମାବକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କେହି ତାହାଙ୍କ ସୁଷୁପ୍ତାବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାୟ
 ଏକ ଲକ୍ଷ ମୁଦ୍ରାର ସମ୍ପତ୍ତି ଅପହରଣ କରିଅଛି । ଏହି ବାଣୀ ଶୁଣି କର
 ତତ୍ତ୍ୱ ଲେକେ ଶୀତ ଓ ବିସ୍ମିତ ଅଛନ୍ତି । ଦୋଷୀ ଜଣେ କୁଳୀନା
 ଥିବାର ସମ୍ଭାବ ମିଳିଅଛି । ଏହା ଶୁଣି କରବା ମାତେ ସତ୍ୟବତ୍ତ
 ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ, 'ମୁ କାଲି' ଏହି ମାତ୍ର କହି ହଠାତ୍ ଯେଉଁ
 ସଦୃଶ୍ୟରେ ନିଶୀଥ ସମୟରେ ଯେ ଉକ୍ତ ଗଳ୍ପ ନିକଟକୁ ଯାଇ-
 ଥିଲେ, ତାହା ପ୍ରକାଶ ନକରିବ ଲାଗି ଅମର ସାକ୍ଷୀ କରି ବାବ୍ତଲାନ
 କରିଥିବାର ସୁଜଣ ହୁଅନ୍ତେ, "ରାତି ଲାଙ୍ଗୁଳା ସମୟରେ ସେହି ନିକଟରେ
 ଥିଲି" ବୋଲି ବାକ୍ୟ ପୁଣି କରି କହିଦେଇଲେ ନାହିଁ । ଇତ୍ୟାଦିରେ
 ତାଙ୍କ ବିମାତା କୁଟଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିଜର ହୃଦବେଦନା ନିଶ୍ଚୟଣ କରୁ-
 ନ୍ନିବାର ଜାଣିପାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ରହରେ ଚିନ୍ତା ପଡ଼ିଗାପିତ ହଳା-
 ହଳଯୁକ୍ତ ବଚନରେ ବିମାତା କହିଲେ "କି ମା, ଆଜି ଟିକିଏ ଗୁଳି ଥିଲା
 ପରି ଦିଶୁଅଛି ରାତିରେ ନିଦ୍ରା ଗୋ ଲାଙ୍ଗୁଳା" ? ସତ୍ୟ କହିବୁ କିନ୍ତୁ
 ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ "ରାତିରେ ଯେ କର ନିଦ୍ରା ହୋଇନାହିଁ
 ଯଥାର୍ଥ, ମାତ୍ର ସେଥିଲାଗି ମତେ ଚିତ୍ତ ବିଚାର ଲାଗୁ ନାହିଁ ତ" । କେତେ

କହଇଲେ କହି ଚାଲିବ, ମନର ବେଦନା ତ ବଦନରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା
 ହେବକି; ତୁଣି ସେହି ସୁକୁମାର, ସରଳ, ସର ସନ୍ଦେଶ ବଦନ ସଫାପୁଷ୍ପ
 ସଂକଳିତ ମନସ୍ତାପ ଶୋଭନ କରିପାରୁନା ତ ସମ୍ଭବ ? ତୁରନ୍ତନିଆଁରୁ
 ମନେଇବ ଫଳାଫଳ କହିବା ସତ୍ୟବତୀର ପଣିତ ଏହା ପ୍ରଥମ ଅନୁ-
 ଭବ । ଚିତ୍ତହରଣ ସେ ଚିତ୍ତହରଣ ସନ୍ତାପିତ ଓ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଉଥିଲେ ।
 ତୁରନ୍ତ ଭାବର କହୁଁ ଗମନ ଚିତ୍ତ ଚିତ୍ତହରଣ ନୁହେଁ । ଜଣେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ
 ମଙ୍ଗଳ କାଳୀକୁ ଏକାକୀ ଭାବେ ଧ୍ୟାନ । ସେ ଯାଇଥିଲେ ଜଣେ
 ନିରାଶା ଅବସ୍ଥାର ଜୀବନଟି ନାହିଁ ହୋଇଥାଉ । ହେଉଲେ କହୁଅଛି
 ଏହି ପାପନୁ ସଂସାରରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିଶିରେ ଲୋକେ କଣାକଣା
 ହେବା କହୁଥାନ୍ତି । ତମାଟିର କୁଟିଳ ପୃଷ୍ଠରୁ ରକ୍ତ ପାଇବାର ଉପାୟ
 ନାହିଁ । ତେଣୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଓ ଯେଉଁ ଛୁଇଁଲେ ସେ ଯାଇଥିଲେ, ସେହି
 ସମୟରେ ଓ ସେହି ଛୁଇଁଲେ ଏକାକୀ ଅଛୁ ଓ ଭାବନା କାଣ୍ଡ
 ତଳସ୍ଥର ରହିବା ହେବା ନାହିଁ ସତ୍ୟ ସଂସାରର କମ୍ପାନୀ ହେଲା ।
 ତାହା ବେଢ଼ି କୁହୁକଳ ହେଲେ “ଓହୋ, କି କମ୍ପାନୀ ? ସତ୍ୟ, ଅତି
 ଦୁର୍ଦ୍ଦିବ ହେଲା ଚିତ୍ତ ଭଲ ନାହିଁ, ବେଶି ତାହାର ଖାଇଲ କି ?” ପିତା
 ସୁଦ୍ଧା କହୁଛି ବେନିତ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାଶ ତଳେ, “ହଁ ବଦନ ଭାବର
 ବସନ୍ତ ଦେଖିବୁ” ।

ତୁରନ୍ତରୁ ଜଣେ ଲୋକ ବାଣୀକ । ଲୋକେ କହନ୍ତି, ତାଙ୍କ
 ହୃଦୟଟି ମନ ଲୋକପର । କିନ୍ତୁ ଏହି ମାତୃସ୍ଥାନୀ କନ୍ୟାଟି ଲୋକ
 କେତେକ କେତେକ ସେହି କଠିନ ହୃଦୟ କହୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ
 ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ସ୍ୱପ୍ନସମୟ ପିତାଙ୍କ ମନୋବେଦନା ହୃଦୟଜନ କର
 ମନୁହାର ପ୍ରକାଶ ପୁଣି ସତ୍ୟ କହୁଥିଲା, “ବାବା ! ମୋର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ
 ବସ୍ତୁ ହୋଇନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ଚିନ୍ତିତ ହେବା ଅନାବଶ୍ୟକ ।

ଅଛା ! ଉକ୍ତ ହତପଲ୍ଲବ ଚନ୍ଦ୍ରର ସୁଦ୍ଧ ଅଛି ତ” । ଦୃଢ଼କାୟ କହେ
ଅଶ୍ରୁ ହୋଇ କହଲେ, “ମୁଁ ଶୁଣିଅଛି ଯେ ସେ ସେତେ ଭଲ ହୋଇ
ନାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣର ଅଣବା ନାହିଁ । ସେ ଭାବ କଷ୍ଟ ସହ ପାରବା
ଲୋକ । ମୋ ମନରେ ଏହି ଅବହୃତ ଧନ ଉପାର୍ଜନ କଲବେଳେ ସେ
ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କଷ୍ଟ ଓ ନିନ୍ଦାପତ୍ର ସହ୍ୟ କରିଥିବେ । ଅଜ୍ଞାନ
ଓକିଲଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ, ତାହା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ କେବଳ
ଧନ ଲାଭ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ କଷ୍ଟ ସମୟେ ସମୟେ ଯେଉଁ
ସ୍ଥିତିରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି, ତାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ଲୋକ
ବିଷୟରେ ଏହାକୁ କହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି । ଏହି ଘଟଣାଟା ତାଙ୍କ
ପକ୍ଷେ ଚିହ୍ନ ନୁହେଁ । ସେ ଭାବ କରି ଜାଣିଥିବେ ଯେ ଅବହୃତ ଧନ ସବୁ
ତାଙ୍କ କଷ୍ଟାନ୍ତି ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଧନ ଓ ଧନୀକୁ କଳା କରି ଯେଉଁ
ପରି ସେ ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣା କରିଥିଲେ ସେହିପରି ନିଜ ପ୍ରତାରଣା
ହେଲେ । ମୁଁ ବାଣୀ କଲେ, ଅଲଗା ନିଧରେ ସେ ଯେ କୌଣସି
ମତେ ନିଜର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟା ଘଟଣା ପକାଇବେ । ”

ଏପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ଯେଉଁ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ସେନା ଶେଷ ହେଲା
ରୁଷ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ସତ୍ୟବାନ ଉଦ୍ୟାନରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ବରିଷ୍ଠଙ୍କର
ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଷ୍ଟି ଅତି ମନୋହର; ସୁବିଚିତ କୁସୁମ ଓ ନାନା ରଙ୍ଗର
ପତ୍ରବାଦରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ଏକ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୃଦୟ ଲତାମଣ୍ଡପ ଓ ଜଳ
କୁଣ୍ଡର ବ୍ୟୟାନ । ଯୋଗେ ମନ୍ଦର ଅପେକ୍ଷା ଲତା ମଣ୍ଡପ ନିକଟରେ
ସତ୍ୟର ଅମାୟିକ ମୁଖରୁ ଦୃଶ୍ୟ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ଦିଶୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ
ଜରାପାତ୍ରଙ୍କ କି ବଚନ ମାୟା ! ଏତାଦୃଶ ବ୍ୟୟାନ ମୁଖଣ୍ଡ ସୁଦ୍ଧା
ବିଷାଦ ଗ୍ରସ୍ତରେ ଲାଗିତ । ପରିଚିତ ଲୋକ ଓ ବନ୍ଧୁବର୍ଗ ଭାବ ଥିଲେ
ସେ, ମାତୃହୀନତା ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନା କାରଣ ହୋଇପାରେ । ଏତାଦୃଶ

ଅନୁମାନ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱାସକର । ଘାଠକ, 'ମା', ଶବର ତ ବରଷ
 ଶକ୍ତି ! ଜୀବନର ଅବସ୍ଥାରେ 'ମା' ଓ ଅନ୍ତମ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ 'ମା' ଶବ
 ଛଡ଼ା କିନ୍ତୁ ଅଭବକୁ ଉଦାରଣ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଅପରୁ କାଳରେ,
 ରୁଗ୍ନ କିମ୍ବା କ୍ୱାଳୁ ଅବସ୍ଥାରେ 'ମା' ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ୱାସ ବାଣୀ । ମାତୃ
 ବିସ୍ମୟରେ ଜୀବନ ଶାସ୍ତ୍ର ହେଉ ନାହିଁ ହୋଇଯାଏ, ନେଉଁ ହୃଦୟବାନ
 ବ୍ୟକ୍ତି ଏହା ନାହିଁ କରିପାରନ୍ତି ? ସତ୍ୟ ଅବାଲ୍ୟରୁ ମାତୃତ୍ୱନା ।
 ପ୍ରସାଦ ପିତୃ ସ୍ନେହ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅଦ୍ଭୁତ ପୁରସ୍କାର କରିପାର ନଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
 ଅନ୍ତକାଳ ପୁଣି ପିତା କାମାକ୍ଷ ହୋଇ ଜଣେ ସୁନାମକୁ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରତୀ
 ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସୁଦୃଢ଼ ଜାତ ହେବ
 ଯୋଗୁଁ ସତ୍ୟ ଏମାନଙ୍କୁ ଜିଜ୍ଞାସା ନାହିଁ ଭବିଷ୍ୟୀ ଟଙ୍କାଲ ଭବ ଆଗଣାକୁ
 ଟିକିଏ ପୁଣି ମଣୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କର୍ମଫଳ ଯହାକୁ ନା ବୋଲେ ସେ
 ନାହିଁମିଶେ ।

ବଢ଼ିଲାରେ ଫୁଲ ତୋଳୁ ତୋଳୁ ଫୁଟିଲ ଫୁଲ ଗୁମ୍ଫାଟିଏ ଦେଖି
 ଦିନେ ଅକ୍ଷୟ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ଅପରାଧୀ
 ସୁବଳର ମନହାସ ଫୁଟିତ ହୃଦୟ ବେନ ସତ୍ୟବଦ୍ଧ ସରଣ ଚିହ୍ନ । ସେ
 ତାଙ୍କ ନାମଧାର କିଛି ଜାଣି ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଅକ୍ଷୟ ମନେ
 ହେଉଥିବା ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଦେଖିଲେ ହୋଇଥିଲା । ଛଅମାସ ପୁରୁଷ ଦିନେ
 ସନ୍ଧ୍ୟା ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେହି ବଢ଼ିଲା ପାଖରେ ସଫଳରେ ଗୋଟିଏ
 ମୋଟର ଚାଡ଼ି ଲେଉଟିଯାନ୍ତି, ତହିଁରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶିଶୁ ବସଣେ ଆସିବା
 ପାରିଲେ । ସତ୍ୟବଦ୍ଧ ପଟଣା ପୁଅକୁ ପାଇ ସେମାନଙ୍କ ଶୁଣ୍ଠିରେ ରତ
 ହେଲେ । ଇନ୍ଦ୍ରବଦ୍ଧରେ ଜଣେ ସୁନାମକୁ ମୁକ୍ତ ସେହି ସ୍ଥାନରେ
 ପହଞ୍ଚି ସତ୍ୟ ସହୃଦ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରମତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
 କରିଥିଲେ । କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷରେ ସୁନ୍ଦର ପଥ ଯାହା ଗୋଟିଏ ଶୁଭାକ୍ଷର ।

ସତ୍ୟବତୀ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଭିତ୍ତି ନଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ସୁଦ୍ଧା ସତ୍ୟବତୀ ଶେଷରେ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନାୟତ୍ତ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ତାହାକୁ ପାଷୋର ନାହାନ୍ତି ଓ ଅଙ୍ଗୁଳ
ପାଶୋରବେ ନାହିଁ । ସେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦର, ସବଳ ଓ ସର୍ବଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ
ପୁରୁଷ । ସେତେ ଯୁଦ୍ଧ କେବେ ସେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ପୁଣି ଚେତନା
ଅର୍ଦ୍ଧଘଟକା ଘଟେ ଦୃଷ୍ଟିପଥରୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଯୁଦ୍ଧ କାହାର
ଫଳେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରତି ବଦନ, ଗୌରୁଷ ଓ ସାହଚର୍ଯ୍ୟର ଦୃଢ଼
ଛବି, ସତ୍ୟର ସୁକୁମାର ନିର୍ମଳ ହୃଦୟ-ଦର୍ପଣରେ ପ୍ରତିଫଳିତ, ଯାହାର
ପୋଷିତ ଓ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଜଣେ ଦାସୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସି କହିଲା, “ସତ୍ୟ, ପିତା କୁହୁକୁ
ତାକୁଛନ୍ତି । ଦୁଇଜଣ ଉଦ୍ବେଗୀତ ସୁଦ୍ଧା, ତାଙ୍କ ସହିତ ରୁମ୍ ଅଫେଇରେ
ବସିଅଛନ୍ତି । ଶୀଘ୍ର ଦାସୀ ଘରକୁ ଯାଅ” । ସତ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “କିନ୍ତୁ
ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ବୟ କିଏ ଜାଣୁଛି” ? ସେ କହିଲା, “ନା, ମୁଁ ଜାଣେ କିହିଁ” ।
କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଅଗମନ ଓ କଥୋପକଥନ ଦ୍ବାରା ରୁମ୍ ପିତା ବିହର
ସ୍ବୀତ ଓ ସଙ୍କଳିତ ହେଲାପରି ତାଙ୍କ ମୁଖଭଙ୍ଗିରୁ ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁ” ।
ସତ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟନା ହୋଇ କହିଲେ, “ଅଗ୍ର ଯାଅ, ପିତାଙ୍କୁ କହି ଦେ
ମୁଁ ଏହାକ୍ଷଣି ଆସୁଅଛି” । ସତ୍ୟ ଯେଉଁ ସଙ୍ଗରେ ଥିଲେ, ସେହି ସଙ୍ଗରେ
ହାତରେ ଚୁର ଗୁମ୍ଫାଟିଏ ଧରି ପିତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଦୃଢ଼-
କାୟ ତାଙ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କହିଲେ, “ସତ୍ୟ, ଏ ସମୟରେ ତତେ
ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଡକାଇବାକୁ ମୁଁ ବିଶେଷ ଦୁଃଖିତ, କିନ୍ତୁ ଚେତନା
ଓକିଲ ହତାହତାଙ୍କ ଗୃହରେ ଯେଉଁ ଅଭୂତ କାନ୍ତି ଘଟିଅଛି, ତହିଁରେ
ରୁ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେବ । କାହିଁ ଅର୍ଦ୍ଧଶତ
ସମୟରେ ରୁ ଭକ୍ତ ଗୃହ ନିକଟକୁ ଯାଇଥିବାର ଜଣାଯାଏ ଏହା
ପଥ” ।

ସତ୍ୟ—ହଁ, ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଏ ହୁଏ ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦାସ—ଅଗ୍ନି, ଅତି ସକାଳୁଠିଆ ହେବେ ଅତିଶୟ ଘର
ଡକାଇବ ବନ୍ଧୁରେ କଥୋପକଥନ କରି ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକତ୍ର ବାସ
କରୁଛୁ ନାହିଁ ?

ସତ୍ୟ—[କ୍ଷୀଣ ସ୍ଵରରେ ଓ ନିରାଶରେ] “ଘର ଛାଡ଼ି
ଯିବା ବନ୍ଧୁ ଗ୍ରହଣ ନକରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଅଛି” । ଉପସ୍ଥିତ
ସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ସ୍ଵାମୀ କର୍ମସ୍ଵରୁ କୋଉ ସତ୍ୟ ହିଁ କହିପାରିଲେ ।
ତହିଁରୁ ଜଣେ ଶୁଣି ଶୁଣି ପୁଣିକ ବାହାର କରି ଯେଉଁଠି ଲେଖି-
ବାକୁ ଅରମ୍ଭ କରିବ । ଅନ୍ୟଜଣକ ସତ୍ୟ ଅଡ଼କୁ ଅନ୍ତର ଦେଇ
କହିଲେ, “କିନ୍ତୁ ରାତିର ବହୁର୍ଦ୍ଦମନ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବନ୍ଧୁରେ ତ ?”

ସତ୍ୟ—ଠିକ୍ ଅନୁମାନ କରିଅଛି ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦାସ—ସତ୍ୟ, ରାତି ଅତି ସମୟରେ ଏକଜଣ ବନ୍ଧୁରର
ଅଗମ୍ୟ ଗଳିକୁ ବି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୁ ଯାଇଥିବୁ ? ଏବେ ଦୂର ବି
ମୋଟର ଗାଡ଼ିରେ ଚାଲୁ ?

ସତ୍ୟ—ହଁ, ମୋର ମୋଟର ଗାଡ଼ି ମୁଁ ନିଜେ ଚଳାଇ ନେଇ ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦାସ—ଅଗ୍ନି, କିନ୍ତୁ ରାତି ସେ ଗଳିରେ ଚାଲି ବି କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ,
ତାହା କହିବାକୁ ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଧ୍ୟ । ତେଣୁର ମୁକ୍ତ ରାତି ଅତି
ସମୟରେ ଗୁପ୍ତ ଘରରେ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ମାଲିକ ଦୂର ଛାଡ଼ି ଯିବାପାଇଁ
ଅବଶ୍ୟ-କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିର କାରଣ ହୁଏ ।

ସତ୍ୟ—ଅର୍ଥାତ୍, କୋଟିଏ ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଯାଇଥିବୁ ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦାସ—କିନ୍ତୁ ଗୁରୁତର କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁକି ତତେ କହିବାକୁ
ହେବ ।

ସତ୍ୟ—ବାବା ! କାରଣ ମୁଁ ପ୍ରକାଶ କରି ନପାରେ । ସେସ୍-
ଲକ୍ଷି ମୁଁ ବିଶେଷ ଦୁଃଖିତ ।

ଏହି ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନରେ ସମସ୍ତେ ନିନ୍ଦିତ । କର୍ମଶୂନ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ
! ମୁଖଭଙ୍ଗିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପିତାଙ୍କ ମୁଖରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠାର କରୁଣ
ସ୍ୱରୂପ କାଠିଣ୍ୟ କୁଣ୍ଡଳିକାର ଅବସ୍ଥା ବଦଳିଲା ।

ଦୃଢ଼ ସତ୍ୟର ମୁଖକୁ ଅନାଇ ଖୁବ୍ ଓ ଉନ୍ମୁଦିତ ସ୍ୱରରେ
କହିଲେ—“ତୁ କହିପାରୁ ନାହିଁ, ଏକଅଣ ? କହିବାକୁ ପାହସ
ଅନୁମତି ?” ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି କର ସତ୍ୟ ମୌନ ରହିଲେ । ତେବେ
ଦୃଢ଼ଙ୍କ ସ୍ୱ ସତ୍ୟର ହାତଧରି କହିଲେ—“ନା” ! ବିଷୟର ଗୁରୁତ୍ୱ ତୁ
ଗୁଞ୍ଜିପାରୁ ନାହିଁ—ତତେ ଗୁଞ୍ଜାଇ ଦେବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଉକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ କୌରୁ-
କରେ ମୁଁ ପଚାରୁ ନାହିଁ । ହେଁ ଦେଖ, ଏନାଟି ପୋଲିସ କର୍ମଶୂନ୍ୟ ।
ତୁ ଗତବନ୍ଧୁ ଘଟଣା ସ୍ଥଳକୁ ଯାଇଥିବା ଓ ସେଠାରେ ଲୋକେ ତତେ
ଦେଖିଥିବା କଥା ଏମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣି ମୁଁ ଏକାବେଳେକେ ଅବାକ୍
ହୋଇଅଛି । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯେ, ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଭୁଲ୍ ଘଟିଅଛି—
ନୋର ଦୃଢ଼ ଜଣାସ ଥିଲା ଯେ, ତୁ କଦାପି ଯାଇନଥିବୁ । ସେସ୍‌ଲକ୍ଷି
ତତେ ଗୁଞ୍ଜାଇ ପ୍ରକୃତ କଥା ଗୁଞ୍ଜିବା ପାଇଁ ପୋଲିସଙ୍କ ଅନୁମତି ନେ
ମୁଁ ତତେ ପଚାରୁ ବସିଲି । କିନ୍ତୁ ତୋହର ଉତ୍ତର ଶୁଣି କର ମୁଁ
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପସ୍ଥିତ ବିଷୟରେ କଅଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ,
ଗୁଞ୍ଜିଲୁ ? ”

ସତ୍ୟ— [ନିତମସ୍ତକ ହୋଇ] ହଁ ବାପା, ଗୁଞ୍ଜିଲି ।

ଦୃଢ଼—ଅଛି, ମୁଁ ଜଣାସ କରେ, ଏବେ ସକଳ ବିଷୟ ବିଚାର
ଭୁବେ ଜଣାଇ ଦେବୁ; ଏଠାର ଅଗ୍ରଣୀରେ ତୋର ବିଦେଶୀ ଅପକାଶ
ହୋଇ ଉଠିବା ଅନୁଚିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ସତ୍ୟ—ବାବା, ଅସୁବିଧା ହୋଇଥିଲେ, କ୍ଷଣେ ସୁଦ୍ଧା ସନ୍ଦେହ ନକରି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଦେଖୁଛି ଅଳ୍ପ ଦିନେ ଏକ ତାହା ପ୍ରକାଶ ନକରିବା ଲାଗି ପ୍ରମାଣ ଘୃଷ୍ଣତା ବାର୍ତ୍ତାମାନ ବୁଝାଅଛି ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦଳାୟକ ଦୁର୍ଦ୍ଦୟ ଅଲୋଡ଼ିତ ହେଲା, ଚିତ୍ତାନ୍ତର କର୍ମରୁହୀନ ମୁଖ ନିଃଶ୍ଵାସ କରି ସ୍ଵରରେ ଯେ ସେମାନେ ସୁଦ୍ଧା ଅବଦାନନାଶ୍ରୀ । ଉଦୟ ପକ୍ଷର ମନରେ ଏହି ଭାବ ଉଦୟ ହେଲା ଯେ, ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଅବଳା କୌଣସି ଚଣ୍ଡାକୃଷ୍ଣୀ କୁହୁକିଳର ମାୟାରେ ପ୍ରତାପିତ ହୋଇ ଗୋଡ଼ଣ କରିତ ମୌନାବଳମ୍ବନ ଦ୍ଵାରା ନିଜକୁ ଘଟେ ଓ ଦେଖିବୁ ଗୋପନ କରୁଅଛି ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦ — ଅଗ୍ନି, ଯାହାକୁ ତୁ ଏହି ନିଃଶ୍ଵାସ ବା ବାର୍ତ୍ତାମାନ ବୁଝାଅଛି ସେ କିଏ ?

ସତ୍ୟ—ବ୍ୟସ୍ତ ସମସ୍ତ ହୋଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦଳାୟକ ଯୋଡ଼ି ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ହେବେ କହିଲେ, “ଯଦି ନାମ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି, ତେବେ ତୁ କହିବାକୁ ହେବ; ନା, ତାହା କର ନପାରେ, କିନ୍ତୁ କର ମୁଁ କହାଯିବା ବାର୍ତ୍ତାମାନ ବୁଝା ହୋଇ ନପାରେ । ”

ଦୁର୍ଦ୍ଦଳାୟକ ହେଉଥିବା ପ୍ରକୃତିତ ଚକ୍ର ଫଳନ କରି ସତ୍ୟ ନିଜକୁ ଅନ୍ଧାର କହିଲେ, “ଏଣିକି ବାଣ୍ଟିଲ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଦେଖିଲେ । ନିବୋଧ ବାଳିକାର ବି ବାର୍ତ୍ତାମାନ ? ଗୋପନୀୟ ଦେବତା ନକରି ବଚନ ଦାନ କରିବା ଦ୍ଵାରା ଅଧୀନା କଳ୍ପ କେତେ ଯେନା ଦାୟା ଗାହା ମୀମାଂସା କରୁବା ଗୋପନ କାର୍ଯ୍ୟ କୁହେ । ଗୋପ ପକ୍ଷେ ପିତାଙ୍କ ପାଳନ କେମିତି କରିବ୍ୟ । ଅବେକ ମୋହର ଅବେକ ଏହି ଯେ, ଏହିପରି ଏହି ଛାନରେ ସମସ୍ତ ଦେଖି ଅନୁକୂଳ ହେବା କର ।

ଅନ୍ଧାରଣ ଅବସ୍ଥାରେ ଯିବାଦୁର୍ଗ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଘାତକ ଅଦରଶୀୟ ହୋଇ
ଅନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପତ୍ତିକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ଓ ଅବସ୍ଥା ଅସାଧାରଣ ।
ବିଷୟଟି ଅନ୍ଧ ଶୋଚନୀୟ ଥିଲା ଓହ୍ଲି ଚେ' କଥାକୁ ଜଣାଯାଏ । ଯଦି
ପ୍ରକୃତରେ ସେପରି ହୋଇଥାଏ ତେବେ ଏହି ଶୋଚନୀୟ କର୍ମବୃତ୍ତମାନେ
ଜାହା ପ୍ରକାଶ ନକଲେ ପର-ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକୃତ କରାଇ ଯାଇବି ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ତେବେ ଏହି ଶୋଚନୀୟ କର୍ମବୃତ୍ତକୁ ପ୍ରମାଣ ଦେବାକୁ ହେବ
ଯେ, ପୁରୋକ୍ତ ଘଟଣାରେ ଶୋଚନୀୟ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।

୧୦

ସତ୍ୟ—‘ମୋହର ସମ୍ପର୍କ’ ? [ଭୟ ବଳମିତ ଓ ଶୀତଳାବତ-
ନରେ] ବାବା—ଏହି ଜୟନ୍ତୀ କାଣ୍ଡରେ ମୋହର ସମ୍ପର୍କ ? ଏହି ଅଶଙ୍କା
ଅବଶ୍ୟକ କିମ୍ବା ଅନ୍ଧ କାହା ଦୃଢ଼ତାରେ ଜାତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ।

୧୧

ଦୃଢ଼ —ତୋହର ଏତାଦୃଶ ଗର୍ବିତ ମୁତୁ ଶର୍ମିଳାବଳିମୁକ୍ତ ସଦ-
ର୍ଶନ କରି କାହା ମନରେ କି ରାଜ ଉଦୟ ହେବ କି ଏକଦୃଶରେ ?
ଅତଏବ ମୋହର ଅଶଙ୍କା ଏହି, ପ୍ରକୃତ କଥା କହିଦିଅ ।

ସତ୍ୟ ସବୁଷ୍ଟ ନୟନରେ ପିତା ଓ ଶୋଚନୀୟ କର୍ମବୃତ୍ତକୁ ଅନ୍ଧାର
ଭୟକୁ କିନ୍ତୁ ସୁଦୃଢ଼ ସତେ ପ୍ରକାଶ କଲେ, “ମୁଁ ତାହା କର-
ନପାରେ, ଯଦି ଜ୍ୟୋତିଷ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଚିହ୍ନାନ୍ତୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ
ଅବସ୍ଥାରେ ବେଜାଣି କଥା କରନ୍ତୁ କହି ନପାରେ । ମାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷର
ଅବକାଶ ବଚନ ହେଉ ଗାହାର ସବନାଶ କରନ୍ତୁ ହରିକୃଷ୍ଣଦେବ !
ଏହାଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟକ ଅଳ୍ପ ଅବଶ୍ୟକ କରାକୁ ବାଧା ହୋଇଅଛି । ମୋ
ଜୀବନରେ କେବେ ମୁଁ ପିତାଙ୍କୁ ଲାଗିନ କରି ନଥିଲି” । ସତ୍ୟବତୀ
କହି କହି ପ୍ରାୟ ସମ୍ପର୍କ କଲେ ଓ ଶୋଚନୀୟ କର୍ମବୃତ୍ତ ଅନ୍ଧାର ଶୋଚନୀୟ

ଏହି ପିତାଙ୍କ ମୁଖକୁ ଅନାଦ ରହଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନୁହେଁ ।
 ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଚିନ୍ତାକାର ଜଣାଇଲା । ସେ ଘୋର ଧର୍ମହୀନକୁ କହିଲେ,
 “ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହା କରାଇଲା, ଅପେକ୍ଷାମାନେ ସୁନାମର
 ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଅନ୍ତର ଅସନ୍ନ । ଲାଭ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ନିଷିଦ୍ଧ କଥା
 ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ବୁଝିପାରୁନା ବୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଅଛି ।” ଏମନ୍ତ
 ସମୟରେ ସତ୍ୟ କଥା ବା କହବାକୁ ଯାନ୍ତେ—ଦୁର୍ଦ୍ଦାୟ ତାହାକୁ
 ନିବାରଣ କରି ଦେଇ ଯିବାକୁ କହିଲେ । ଘୋର ଧର୍ମହୀନ
 ଉପସବୁ ସମ୍ପାଦନା ନାହାନ୍ତି ଏ ନଗର ଶିଳ୍ପୀ ପୁରୁଷରେ ସବୁ ଲୋକ
 ଫେରିଗଲେ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ସେହିଦିନ ଅପରାହ୍ନ ଜଳଖିଆ କଲା ପରେ ସତ୍ୟ ନିଜ ଘରଟାର
 ବାଡ଼ିରେ ବସି ଜଣେ ଲୋକ ଶୁକରାଣୀର ପାଖରେ ଶିଶୁର ଶୁଣୁଣା ବୁଲିବା
 ଲାଗି ତାହାର କୁଟିରର ମୁଖେ ଗମନ କଲେ । ଯାଉ ଯାଉ ନାହିଁ ନିକଟରେ
 ଶୁଣୁଣୁର ଶୁଣୁଣା ଓ ନିଜର ଜବାନ-ବନ୍ଧ କଥା ସ୍ମରଣ ହେଲା । ଯାହାକୁ
 ଦେଖିଲେ ସେ ବମ୍ବେ ଓ ଶିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେହିଦିନ ମଧ୍ୟାହ୍ନ
 ଦୁର୍ଦ୍ଦାୟଙ୍କ ପ୍ରାଣ-ଧର୍ମହୀନ ତାହାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଚାଲି
 ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଯାଇ କହିଲେ, “ଶୁଣୁଣୁର ନିବାସିନୀ ତୁମ୍ଭ ପିତୃତନା
 ମୋହର ମାତା ପିତା ତ୍ୟାଗ କରି ଅଜଗତ ବାରିଆ ସମୟରେ ତଣେ
 ଉପକେଶୀ-ତରୁ ଓ ହତାଶାଙ୍କୁ ନିପୁଣ ସହୃଦ ପଳାୟନ କରିବାକୁ
 ଧିର କରୁଅଛି । ସେହି ପୁରୁଷଟି କେବଳ ଧନ-ଲୋଭରେ ତେଜ ହତ-
 ଭାବକୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସ କରି ଯେ, ତେଜ ଜନମାନସରେ

ଏ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଯିଏ କିପରି କରୁଥିଲେ, କରୁ ଥିଲେ ତାହାକୁ
କାହିଁକି ଚାଲିଯିବାକୁ : କିନ୍ତୁ ତାହାକୁ ଏ ଉପରେ କରୁଥିବା
ଉଦାର କରୁଥିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ଏ ଲୋକ ଗଣଙ୍କର ଉପରେ ମଧ୍ୟ
ଚାହାନ୍ତି ଉଦାରତା : ଏକ ଲୋକ ଗଣଙ୍କର ଉପରେ କରୁଥିବା ଉଦାର-
ତାକୁ କରୁଥିବାକୁ ହୁଏ କରୁଥିବାକୁ :

[illegible][illegible]

ଯେହୁଣି ସେ ଏକଦିନ ସର୍ବଜନ ସମ୍ମୁଖେ ଉଦ୍ଘୋଷଣା
 ପଲେ । କହୁଥିଲୁ ଯେହୁଣି ଯେହୁଣି ଏହୁଣି ଏହି କହି ଯିବାପାଇଁ
 ସହିତ ବାହାକୁ ଗୁରୁ ଶିଖରକୁ ଯୋଗ ଦେଇ ଆସିଥିଲେ; ଯେହୁଣି
 ଦେଖୁ ଗୋପନକୁ ରାଜିବା; ଯେହୁଣି ବାହାକୁ କାହାରି ଗୋପନ ଯାହା
 ଗୋପନରେ ଗୋପନ କରାଯିବ; ଯେହୁଣି ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ
 କରାଯିବ ଏକ ଯେହୁଣି ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ
 ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ
 ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ ଗୋପନ

ସତ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଗଳ୍ପ ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗର ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ ।
 ସତ୍ୟ ଗଳ୍ପର ଶୁଭ୍ର ଚର ଗୁଣଗୁଣ, ସତ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟ-ସତ୍ୟ

ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପମାନୁଷ୍ଠାନୀ କୁଟୀରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଶୀଘ୍ର ଶିଶୁର
ଶଯ୍ୟା ବଡ଼େ ଆଉ ଦେଖିଲେ ଯେ, ତାର ମା' ପାଖରେ ନାହିଁ । -

ପଣେ ସୁଖିତ, ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁର୍ଯ୍ୟସମ ତେଜସ୍ବୀ ଯୁବକ ଡିଙ୍ଗିର
ପାର୍ଶ୍ବରେ ଉପବେଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ସତ୍ତ୍ବ ବହୁତ
ପଣ୍ଡାବୃତ୍ତ ହୋଇ ଦ୍ବାର ଦେଶରେ ଦଣ୍ଡାସ୍ଥମାନ ହେଲେ । ଛ'ମସ
ପୁରବେ ମୋଟର ଗାଡ଼ିର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶଣା ସମୟରେ ଯାହାଙ୍କ ସହିତ ହେତ
ସୋଫେ ଶଶିକାନ୍ତ ନିଜର ହୋଇଥିଲା, ତତ୍କାଳାବଧି ଯେଉଁ ଅସ୍ଥିତ
କୁଳଶାଳ ଯୁବକଙ୍କ ପ୍ରଲୋଭନାୟ ରୂପ ଗୁଣାଦିରେ ନୋହୁତ ଓ ଘାତ
ହୋଇଥିଲେ, ଏବଂ ଯାହାଙ୍କ କାଲ୍ପନିକ ସୁତ ମୂର୍ଦ୍ଧିକୁ ନିଜର ଅନା-
ୟିତ ଓ ପବନ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ସାଦରେ ସ୍ଥାପନ, ଅର୍ଦ୍ଧନ ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା
କରି ତତ୍ପ୍ରାଣିତ ଚିନ୍ତିତାବଳି ନବପ୍ରେମର ବିଚିତ୍ର ନବନାଟକ ଅନୁଭବ
କରିବା ଲାଗି ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଯୁବକଙ୍କ ଅକସ୍ମିକ
ଦର୍ଶନରେ ତତ୍ପ୍ରବନ୍ଧନ ଉତ୍ସୁକ ହେଲା ଓ ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ
ନର୍ତ୍ତନ କଲା । ଯୁବକ ଗାନ୍ଧୋସ୍ଥାନ କରି କହିଲେ, “ଏହିଠି ମୁଁ
ଘୋରୁ ଅତିରିକ୍ତ ହାୟ, ଶିଶୁଟି ନିଦ୍ରିତ ଅଛି, ତାର ମା ବଢ଼ାଇକୁ
ସିବାପାଇଁ ମତେ ଛାଡ଼ିକାଲି ଶେଷୀ ପାଖରେ ରହିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି-
ବାରୁ ମୁଁ ଚାହୁଁଅଛି । ପିଲାଟି ବଡ଼େଷ ଦୁଃଖ ହୋଇଲେଣି ଏହି ଚିନ୍ତା
ରେଣ ଶାନ୍ତିର ତିନି ଘର ମନେ ଦିଶୁନାହିଁ—ଯାହାରେଇ ଏକ ବଡ଼େ
ଲଳା, ସୁନ୍ଦରୀର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦୁଃସମୟରେ ଅମୂର ଅକସ୍ମିକ ନିଜନ !
ସତ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିର ସ୍ବରରେ କହିଲେ, “ହଁ ! ମୁଁ ଯାଉଛି-ନନ୍ଦେ କେଅଣି
ଏହି ପୁଅ ଶ୍ରେକ ତହିଁରେ ସଜାଇ ଏହି ହୃତସ୍ବରା ଶେଷୀ ଶିଶୁର
ନିଜତ୍ବରେ ରଖି ଦେବ; ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲେ ଏହି ମୁକାସିତ ଓ ସୁରକ୍ଷ
ସୁରକ୍ଷ ତାହାର ଦୃଷ୍ଟି ତଡ଼ି ଶେଷ ଶାନ୍ତି ହୋଇପାରେ” ।

ଦୁଇଟି ଚାନ୍ଦି ନିକାରଣ କର କହଲେ, “ଏତେ ବନ୍ଧୁ ଚାହିଁବ !
 ଭୁବନ ଶେଷ ବିଜ୍ଞାନ କର, ମୁଁ ଯାଇ ଏହିକଣି ଜଳାଶୟନ ଆସିବି” ।
 ଦୁଇଟିର ଶେଷଦିନର ସବୁ ସମୟ ମଧୁର ବଚନରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ
 ସଦାକାଳ ଅବସ୍ୟା ସ୍ମୃତିର ପୁରା ପୂର୍ବକ ଶୋଣି ନିକଟରେ ବସିଲେ;
 ଦୁଇଟି ଅଲଗାଠା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ କୁମ୍ଭରେ ଜଳ ଆଣି ରଖିଦେଲେ;
 ସଦା ଚାହିଁବି ଫୁଲ ସଜାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ, ଦୁଇଟି ଅନ୍ତରାଳ
 ଶେଷ ଚାନ୍ଦି ଶେଷରେ ବସି ଉକ୍ତ ଜାୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ; ଏବଂ
 ଫୁଲ ସଜାଇବା ଚାହିଁଲେ ଓ ଫୁଲ ଗୁମ୍ଫାଟିର ଶୋଭାଯ୍ୟ ସଦର୍ଶନ କରି
 କହଲେ, କହ ! ଜ୍ଞାନ କର । ଏହି ଗୁମ୍ଫାଟି ଠିକ୍ କୁମ୍ଭରେ ହୋଇ
 ଅଛି । ଗୁମ୍ଫାଟିର ଶୋଭା ପ୍ରତି ବରଜି ଦେବ ଗୋରୁ ଭରି ଅଛି
 ଚାହିଁବି କଥା କହୁଥିବା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଆମର ପୁଅ-
 ନିକଟର ସଦ୍‌ବଚନ ଦୁଇଟି; ଅତଏବ ସାହସ କରି କହୁଅଛି ଯେ କୁମ୍ଭ
 ପରି ସଦ୍‌ବଚନକୁଳା ରୂପକଣ ଏହି ଅସାର ସଂସାରରେ ବେଳ । ଅତି
 ଏହି ଜାୟର ସୁନ୍ଦର ଆଶା ପୂରଣ ହୋଇଅଛି, ଏଣିକି ମୁଁ ଚାହୁଁନା
 କେଉଁ କହୁଥିବା କୁହେବ ଦେବ ନାହିଁ । ମୁଁ କୁମ୍ଭ ଜାୟର ଜାଣି
 ନାହିଁ । ଗୁମ୍ଫାଟିର ଅନ୍ତରାଳ କୁଳକଳାକୁ ଚାହିଁବିରେ ଚାହିଁବା କେବଳ
 ଚାହିଁବିରେ; ଅତଏବ କୁମ୍ଭକୁ କୁଳକଳା ବୋଲି ଜାଣିବି” । ଲତା-
 ବନରେ ସଦାକାଳ ସୁନ୍ଦର କୁମ୍ଭରେ ଶୋଭା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଦେବାର ଦେବ
 କହଲେ, “କହ ! ମୁଁ ଏହି ଆଶାକା କରିଥିଲି, ଜନକର, ମୁଁ ଏହି
 ଅନ୍ତରାଳ କହୁଅଛି ଯେ ଏହି ଜାୟରେ ମୁଁ କୁମ୍ଭକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ
 ଅନ୍ତରାଳ ଦେବ” । ସତ୍ୟ କିହିର ମନଦ୍ୱାରା କରି କହଲେ-“କୁମ୍ଭ
 ଲତାବନରେ ଶେଷର କରିପାରି, ମୁଁ କି ତାହା ନିକାରଣ କରିପାରିବି ?
 ଯେଉଁକି ଚାହିଁବି ଦେବ, ମୁଖର ବର୍ଣ୍ଣ ପରବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଅସୁଅଛି ।
 ଦେବ ଚାହିଁବି ଦେବ ଦ୍ୱାରା ପାଶୁର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଶୁର ଯାଇଅଛି, ନିଶ୍ଚୟ ଦେବ

ସମସ୍ତଙ୍କର ହେଉଅଛି । ପରମେଶ୍ଵର ଏହି ଭାବକୁ ରକ୍ଷା କରିବେ ବୋଲି ନୋହୁଏ ଅଶା ହେଉଅଛି । ହେ ଜଗଦୀଶ୍ଵର ! ଏହାର ଗର୍ଭ-ଧାରଣୀ ଲାଗି ମୁଁ ପ୍ରାଣ କରୁଅଛି; ଶିଶୁଟିକୁ ରୋଗମୁକ୍ତ କର” । ଏତିକି କହୁ ସୁଖ କୁଟୁମ୍ବି ଉପାର ଦେଇ ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗ ହେଉଛି ପ୍ରଥମ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼େ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ରଖି ଦେଲେ ଓ ଯୁବକଟି, କହିଲେ “ଦେଖ, ଏହି ପୁଲ କିଏ ରଖିଲା କହୁବ ନାହିଁ” ।”

ସତ୍ୟର ନିରାଶନା ନିତା, ଜୀବ ପ୍ରତି ଦୟା ଓ ସହାନୁଭୂତି ଏବଂ ନିଷ୍ଠାମ କର୍ମପଦ୍ଧତାଦି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ ମନେ ମନେ ପ୍ରଶଂସା କରି ଯୁବକ ପ୍ରକାଶ କଲେ, “କହବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ସୁଦ୍ଧା କହିବାକୁ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏକଥା ଭୁବନ ପାଖରେ ଅଛି ଯେ, ମୁଁ ଭୁବୁ ବସନ୍ତରେ ସଫଳ ଅନୁଭବ । ନୋହୁ ପକ୍ଷରେ ଭୁବୁ ଜେବଳ କୁନ୍ତଳିନୀ ।” କୌଣସି ଅନୁମତ୍ୟ କାରଣ ବଶରୁ, କିମ୍ବା ଟାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଦୂର-ବସ୍ତା ବିଚିତ୍ରତାରେ ଦୈବ ବ୍ରତାକରୁ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେବା ଲାଗି ସତ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାହା କାହିଁରେ ପରିଣତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ମନେ ମନେ ଇଚ୍ଛାରେ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସୁ ପରିଚୟ ନିଦେଶରେ ଟାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଉତ୍ତମ ସୁସମୟ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା-ହୋଇ-ପାରେ; କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାଭାବିକ ବାଲ୍ୟ ଚପଳତା ଓ ଅବିଚାରକତା ଅଧୀନ ହୋଇ ସେହି ମନୋଭାବ ଗୋପନ କରି ପ୍ରକ୍ଷାନ୍ତୋନ୍ମୁଖୀ ହେଲେ, ଏବଂ ଯୁବକଙ୍କୁ ଅନାଇ କହିଲେ, “ପ୍ରଶାନ୍ତ; ମୁଁ ବନ୍ଦାୟ ନେଉଛି, ପୁନ-ଦ୍ଵାର ଶାନ୍ତର ଏହିରୂପ ଆକର୍ଷକ ମିଳନ ହୋଇପାରେ ।” ସତ୍ୟ ମୋଟର ଗାଡ଼ରେ ବସି ତଳାଲବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବୁ ସେହି ଅପର-ଚିତ ପୁଣ୍ୟ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କହିଲେ, “ଭୁବୁ ନିଜ ଗାଡ଼ ତଳା-ଲବ ?” ସେ କହିଲେ, “ହଁ, ସାଥୀଗଣରେ ମୁଁ ନିଜେ ତଳାଏ” । ଯଦି

କୌଣସି ଉତ୍ତରକୁ କିମ୍ବା ସମ୍ଭାଷଣ ବନ୍ଧୁକରଣ ନୁହେଁ ବୋଲି କହିବା ପାଇଁ
 ଯିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ତେବେ ଚାଡ଼ିବାଲା, ପର୍ତ୍ତା ଲେଖାଏ ଅବସର ଲେଡ଼ା
 ପଡ଼େ” । “ତେବେ ଭୁବନ ଜଣେ ବଡ଼ରେ ଝିଅ ଝିଅ ଲେଖିବ” ।
 “ହଇ ! କି ବଡ଼ଘର”, କହି ଗାଡ଼ି ଚଳିଲା ମେଲେ ଘରଟିର ଗାଡ଼ି
 ଦୃଷ୍ଟି ଘଟକୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧତ ହେବା ପରେ ଘରକି ଘରା ଘରା କଲେ । ସତ୍ୟ
 ନିଜ ଘରରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧି କରୁବା ମାତ୍ରେ ପିତାଙ୍କ ଅନେକ ଘରେ ଦାଣ୍ଡ
 ଘର ମେଲକୁ ଗଲେ; ସେଠାରେ ସୁନାରେ ଗୋଟିଏ କର୍ମଶୂଳକ
 ସମ୍ମୁଖରେ ନିଜ ପିତା ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ଅଛୁ ! ସତ୍ୟ ଘର ହେଲେ
 ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଘରଣୀ ସମ୍ମୁଖରେ ଯାହା ଜାଣୁ କହିବୁତ” ? ସତ୍ୟ ଗମ୍ଭୀର
 ସ୍ଵରରେ ଉତ୍ତର କଲେ, “ଯାହା କହିବାର ହୁଏ କହିଲୁ, ଅଉ ଅଧିକ
 କହି ନପାରେ ।” ଏହି ଉତ୍ତର ଦାନରେ ପିତାଙ୍କ ମୁଖ ଖୁସି ହେଲା ।
 ସେ ପୋଲିସ କର୍ମଶୂଳକୁ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯାତନା କରୁବା ଲାଗି ଯିବେତ
 ଦ୍ଵାରା ଜଣାଇ ଦେଲେ । ପୋଲିସ କର୍ମଶୂଳ କହିଲେ, “ସେଣ୍ଟ, ଭୁବନ
 ଜନାନବଦ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିଦର୍ଶନ ଦ୍ଵାରା ଭୁବନ ଗର୍ଭାନ୍ତର କର୍ମରେ
 ଲାଗୁ ହେବାପରେ ସ୍ଵପ୍ନଶ୍ରୀ ଅନୁମାନ ହେଉଅଛି ଅତଏବ ଗର୍ଭାନ୍ତରକ
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁବନକୁ ଅନ୍ୟେ ବଳେ ବଳୁ ନିରାପେକ୍ଷ
 ସତ୍ୟକଣ ଗୋଟିଏ ଦ୍ଵାରା ଅବଦି ହେବାର ଦେଖି କୁହୁକିନ କ୍ୟୁତ୍ରସମସ୍ତ
 ହୋଇ ତାହାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରୁବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୃଢ଼କାୟ
 ତାହା ନିବାରଣ କଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ସତ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଆନାରେ
 ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ ।

ଦୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅତି ବରୁର ଦବସ । ଦୋଷୀ ଜଣେ ବନ୍ଧ୍ୟାତ ଲେଖିଲେ ଝିଅ,
 କଟେଇ ଘର ତଳ ପଡ଼ିବାକୁ ପ୍ରାନ୍ତ ନାହିଁ । ଦୋଷୀର କନ୍ୟା, ସ୍ନେହ

ଏବଂ ଦେଖିବାହାରେ ବସୁରାଳୟ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ । ସନ୍ତ୍ରା ରକ୍ତା ଓଢ଼ଲ ଓ ମୁକ୍ତଅର—ଏବଂ ଓକାଳତ ପାଇବା ଆଶାରେ—ଏବଂ ପରୁରରେ ପଦେ ଅଧେ ବିପଦଦଶ ଦେଇ ଧନକ ବଢ଼ିକର ପ୍ରିୟଦାସ ହେବା ଲକ୍ଷା କର କଟିକର ପିଣ୍ଡାରେ ଟହଲୁ ଅଛନ୍ତି—ପୋଲିସ ଲୋକଙ୍କୁ ଛଣେ ତର ନାହିଁ—ସାବିନାଳକ ସନ୍ତ୍ରା ଶୁଣାମଣି ଲାଗିଛି । କାହାକୁ ସେନାଳକ ପାଖ ଲଗାଇ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି—ଲୁଗିଲେତ ବନକ ଛୁଡ଼ିଯିବ, ଲଗାଇ ଦେବେ କିପରି ? ଆଜି କଟେର ଅଲକ ସୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ବଡ଼ ପଡ଼ିଛି, ବସୁରାଳୟ ଶେଷର ରଖିବା ବାହାନ'ରେ କେତେ ଯେତେ, ଠେକ ଓ ସତେକ ତେଜନା ଦେଉଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଅଳେ ଅଧେ ଅନ୍ଧା ଗୁଞ୍ଜା ପାଇଲେ ଦଣ୍ଡେ ଦଡ଼ିବ ଅଦୃଶ ହେଉଅଛନ୍ତି, ବସୁରାଣା କାହିଁ ଛୁଟିତ ଦେଇ ଭଳି ପାଟି ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ କାନକୁ ଶୁଣିନାହିଁ । ଓହ୍ଲା ! ବେ-ବଞ୍ଚର ଛକଳରେ ଅଛି କି ଭୟାନକ ଦୁର୍ଘଟ । ଏହୁ ରକ୍ତା ଲାଲକାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ବସୁରାଳୟ ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାନ୍ତନ ହୋଇ ଉପ-ପ୍ରେତ ଦୋଷ ଫଳରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅମୂଳକ ପ୍ରମାଣରହି ଛକଣ ବର ସେ ଅବାହ ଓ ମିହିନାଣା ହେଲେ । ଶୁଣିଲେ ଯେ, ବହୁବେ ଛଣେ କି ମହଳା ତାଙ୍କ ଘରଠାରେ କୁଣୁଅ ହୋଇ କେତେ ଦିନ ରହିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣକଣ୍ଠର ଉଦ୍‌ହାର ଲୋଡ଼ିବ କିଏ ହେଉ କର ନେଇ ତାହା ହାନରେ ତରମାନ ଗୋଟିଏ ଭୁବିନ ହାର ଘୋର ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ସେହି ହାର ସମ୍ମୁଖ ଛାଉଣି ଛଣିନା ପଦ୍ୟବଦ୍ଧର ଶରୀରରେ ଘେରାଲେ । ସତ୍ୟବଞ୍ଚ ଚିତ୍ତାରି କର ହେଲେ, ହେୟ ! ହାୟ ! କି ମିଥ୍ୟା କଲ୍ୟାଣ ! ମୁଁ ଏସବୁ ଛଣି ଗଣିନାହିଁ । ମୋର ଶରୀର ତଳୁ ତାହା ଘେବେ ବାହାର ନଥିବ, କେନ୍ଦ୍ର ବାହାର ହେଲେ ମୁଁ କହାପି ତାହା ରଖିନାହିଁ” । କିନ୍ତୁ ବସୁରାଳୟ ଛଣିଲେ ସେ ଶମ୍ଭବ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ମାତ୍ର ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ସେ ଆଜିକୁ

ଅଳଙ୍କାର ସ୍ବେର କରିବା ଅଭ୍ୟାସ ସ୍ବକାର ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରତିପକ୍ଷ ଏହି ମିଥ୍ୟା କଲ୍ୟାଣ କରିଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ସାକ୍ଷୀ ପରେ ସାକ୍ଷୀ ଅପେକ୍ଷା ଦୈବ ସାକ୍ଷୀ କରି ସତ୍ୟବତୀ ପୁରୋକ୍ତ ଚୈତ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ସ୍ବକାର ପ୍ରମାଣ ଦେଲେ । ପରଶେଷରେ ବୁଦ୍ଧ ଓକଲ ହୃଦୟ-ଲଲ୍ଲବ ସେବକ ଦୋଷୀ ଯେଉଁ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଓକଲବ ନିକଟକୁ ଯାଇଥିଲା, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା । ତାହା ଶ୍ରବଣ କର ଓ ତଦ୍ବାଚ ସେହି ରାତି ସେ ପରଧାନ କରିଥିବା ପୋଷାକ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଉଥିବାର ଦୃଢ଼ମୂଳନ କରି ସତ୍ୟବତୀ ରାୟାବେଗ ସମ୍ଭବ କହିଲେ “ରେ ! ଦୈବ ! ଏକ ମାୟା, ଏକ ମାୟା” ବୋଲି କାତକ୍ଷେପ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଏବଂ “ମାୟା, ମାୟା” କହି ସେହି ଅମାୟିକା ଅବଳା ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ ଓ କଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ବିମୁକ୍ତ ହେଲେ । ସର୍ବ ଜଗତ ଅନ୍ତରାୟ ଏବଂ ବିଶ୍ବର କାଣ୍ଡ ସବୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶ ହେଲା । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ବିଶ୍ବରପତି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ “ଉକ୍ତ ରାତି ଘଟଣା ହାନରେ ରୁନେ କାହିଁକି ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲ” ? ସତ୍ୟ ନିତ ପିତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ରାତିରେ ଓ ଯେଉଁ ରାତିରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, ବିଶ୍ବରପତିଙ୍କୁ ସ୍ବକା “ମୁଁ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିନପାରେ” ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦାନ କଲେ । ସତ୍ୟବାସ ସାବୋଲିକୁ କେବେ ଶକ୍ତି କରେ ନାହିଁ । ପରଶେଷରେ ବିଶ୍ବରପତି ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ, ରୁକୁ ବିବେଚନାରେ ସତ୍ୟବତୀ ଓକଲ ହୃଦୟଲଲ୍ଲବ ମାଦକ ବ୍ରତ୍ୟ ଦେବନ କରାଇ ତାଙ୍କ ଅତେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଶତ ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରାର ଅଳଙ୍କାର ସ୍ବେର କରିଅଛନ୍ତି, ଏବଂ ଉକ୍ତ ଦୋଷର ଦଣ୍ଡ ସ୍ବରୂପ ସାତବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଠିଣ କାରବଣ୍ଡ ଛେଦ କରିବେ । ଏହି ରାୟାନିକ ଓ ଭାନ୍ତିମୁଳକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଲାଗି କିଏ ଦାୟୀ ? ବିଶ୍ବରପତି ? ନା ସେତ ବିଧବସ ଅଛନ୍ତି ! ଅଧୁନିକ ସତ୍ୟ ଜଗତର ଦଣ୍ଡ ବିଧି ଅଭୀନ କହୁଅଛି ପ୍ରମାଣକୁ ଗ୍ରହଣ ଦୋଷଦୋଷ ବିବେଚନା କରି ତହିଁରୁ ଅଶ୍ବିନୀବି ବର୍ତ୍ତମାନ ହୁଅନାହିଁ ।

କର୍ତ୍ତୃମାନ ପ୍ରମାଣଦାତା, ଯୋଗ ନିବାରକ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟା ସମ୍ପାଦକ
 ଅଟନ୍ତି । ଯେଉଁ ‘ପୋଲିସ’ କଲେ ମେଟର ଦୃଷ୍ଟିରେ କୁହନ୍ତି ତାହା
 ନିଜର ଲେଖିପଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟକ କଲେ କହୁଥାନ୍ତେ । ସେ
 ଅନିକାଲି ମିଛ ପାରିଶ୍ରାମିକ ପୁଅ ପୁଅ, ବେଶେ ଶୁଣି କିଛି କଥା
 ଗୁଣ୍ଡାଲ ଦେଖିଲେ କେତେ କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଫୁଟିକି ମରି ଚାଲି
 ଦେବେ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଚାଲିଯିବା ବେଳେ କହିଲେ ଏହି
 ନିରାପରାଧୀନ କମଳା କୋମଳା ସତ୍ୟବତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଚାଲି ଯିବା
 ବାଲୁ ବାଧ । ଚାଲିଯିବାକୁ ସମ୍ଭବ ଅନାଦି ବଳେ ତ ସେ ସମ୍ଭବ
 ଅବେଶରେ ଚାଲି ଯାଇଲା । ଉପରୁ ଦର୍ଶନମଣ୍ଡଳୀ ଏହି ଯୋଗ ପ୍ର-
 ଶାମ ସଦର୍ଶନ କରି ଲେଖକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ପରିଚୟମାନୁଷ୍ଠାନ
 ଯାହାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦର୍ଶନରେ ପଥର ପୁଣି ପାଣି ଯେତେବେଳେ, ଏହି
 ବହୁ ମାତ୍ରାଣା କଳ୍ୟାଣ କାଶ୍ୟାପୀ ପ୍ରାନ୍ତିରେ ପୁଣି ପୁଣି ଅନ-
 ଚଳିତ । ସେ ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୁଣି ଚାଲି ଯାଇ ଏହି ଏହି
 ଯେ ଦୋଷୀ ଦଣ୍ଡ ପାଇବା ଉଚିତ । ଓଡ଼ିଆ, କହିବା କହିବା କି
 କଠିନ କଲିକା, ଏହି ସତ୍ୟର ବିରୁଦ୍ଧ ରହିଥାଉଛି । ସତ୍ୟେ କହିବା
 କଲେ ଗତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଶେ ଓ ଅବେଶରେ । ସେ କହିଥାନ୍ତେ ଯେ
 ସେ ଉପରୋକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣକ ସତ୍ୟ ଅଟେ ଅଥବା ଯେକି କହିଲେ, ସେ
 ଯେକି କହିଲେ, କାତର ହୁଅନ୍ତା । ପ୍ରକାର ଅଛି । ଏହି ଏହି
 ଆଶା କାଶ୍ୟାପୀ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ କର ସତ୍ୟ କହିବା ସତେ ଯେକି କହିଲେ
 ପ୍ରତି ଲୋକତା ସୁଦ୍ଧା ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ଅବେଶରେ ପୁଣି କାଶ୍ୟାପୀକୁ
 ଚାଲିଯିବ ।

ସେହିଦିନ ରାତି ଲୋକମଣ୍ଡଳ କୁନ୍ତଳିନୀ ନିଜ ପ୍ରାଣାବେଶ
 ଏକାକୀ ଚୌକରେ ଉପବେଶନ କରି ଯେ କହିଲେ ଏହି ପ୍ରତି

ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୃଦୟରେ ଗହ୍ୱର ବହୁମୁଖ୍ୟ ଅଳଙ୍କାର ଚିତ୍ତୁତ ମସ୍ତକ ବାହୁ
ଦୃଶ୍ୟରେ ଲୁପ୍ତ କରି ବିଜ୍ଞାନଗ୍ନୀ ଥିଲେ । ଏମନ୍ତ ଫନ୍ଦୁରେ କବାଟରେ
କହିବ ତ ହେଲା । ତା'ର ନିକଟକୁ ଡାଇ କବାଟ ଟିକାନ୍ତେ ବହୁପ
ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସେ କୁହୁକମର ଫଣ୍ଡାଟର, କେନ୍ଦ୍ର ଅସ-
ପରିଚୟ ଗୋପନୀୟ ରଖିଥିଲେ । କୁହୁକମର ନିକଟରେ ବସି କହିଲେ
“ମା, ତୁ ନିଜର ଇଚ୍ଛାଧୀନ ନିଜେ ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛୁ; ଏହି ସାମାନ୍ୟ
ସଂସାର ଲୋକ କାହିଁକି ଏତିକି କାତର ହେଉଅଛୁ ?”

କୁହୁକମର— ଲାଲ ! ଯାହା କହିଲୁ ଯଥାର୍ଥ । କିନ୍ତୁ ନିରପରାଧୀନ
ସଂସାର କାହିଁକି କରୁ ଲାଲ, ଏ ବଡ଼ ଲଜାର କହନ୍ତୁ ।

ବହୁପ— ଚାହାଁ ଠିକ୍, କିନ୍ତୁ ସେ ଯାଇ ମଧ୍ୟରେ ଚୋରର ସେହି
ବଡ଼ ହୋଇଥାନ୍ତା; ତେଣୁ ଭଦ୍ର ମହିଳାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅପହରଣ କରି
ବୁଦ୍ଧ ଶିକାର ହୃଦୟରେ କିଛି ଦେଇଥିଲୁ, ସେ ଚାହାଁ ଜାଣିପାର
ହୁଏ ଚୋରମାନ କହିବାକୁ ବସିଥିଲା । ଅତଏବ ଚୋରର ଉଦ୍ଦାର କରି
ମୁଁ ଏହି କାଣ୍ଡ ଜଳାଇ କଲି । ତୁ ଚାହାଁ ପାଇଁ ଏତିକି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଉ-
ଅଛି କିନ୍ତୁ ମୋହର ଚାହାଁଠାରେ ଅଶ୍ରୁମାଣ ଦୟା ନାହିଁ । ଚାହାଁର
ସୌଜର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ପ୍ରେମ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବ ସେ ମୋହ ପ୍ରତି
ହୃଦୟରେ ନିଜର ମନେ ପ୍ରଦାନ ସହଜ ସମାନ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନାହିଁ । ସେହି
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନୋହର ହୃଦୟରେ ସଦା ଜଳି ଉଠୁଥିଲା । ଅବସର ପାଇ
ପରିତ୍ୟକ୍ତ ନେଇଅଛି ।

କୁହୁକମର— ଅଛି ବହୁପ, ଏଣିକି ଅପର ନାହିଁ ତ ?

ବହୁପ— ଅଜ୍ଞାନ ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ତୁ ଯେଉଁ
ସେହିଭଳି ଚିନ୍ତା ଲାଲ୍ ଦେଇଛୁ ଯାହାକୁ ଚାହାଁ ଅନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ଗୋହର
ଭିତରେ ଘୋଡ଼ ଦେଇଅଛି- କିଏ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ ।

କୁନ୍ତଳିନୀ—ତାହାଠିହୁଏ, ସତ୍ୟବତୀ ମତେ ସଦୃଶ ପୁଣ୍ୟାଏ ।
ବନା କାରିଣରେ ଦଣ୍ଡ ଶ୍ରେଣୀ କଲ । ନୋହର ଦୁଇଟି ବଦାଉ ଦେଉ-
ଅଛି । ତାହା ବହୁତ ଶୁଭକା କଲେ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଜଣି ଉଠୁଅଛି ।

ବିଦ୍ରୁପ—[କର୍ଜଣ ଶବ୍ଦରେ] ଛୁ, ଛୁ ! ଡୋହର ଏତାଦୃଶ
ଶୁଭୁତା ଦେଖି ମୋହର ଡୋହ ଉନ୍ନତ । ପୁନଶ୍ଚ ତତେ ସତର୍କ
କରାଇ ଅଛି ଯେ, ଏହିପରି ବ୍ୟବହାର କଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଅପଦପ୍ରସ୍ତ ହେବୁ ।
ମୁଁ ତୋହର ସହୋଦର, ସେ ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ ମତେ ଅନନ୍ଦର ଓ ଅପମାନ
କରୁଅଛି । ସେ ଦଣ୍ଡକୁ ଡୋହ୍ୟ—ତାହା କଥା ପାଟିସାର ଦେବାକୁ
ହେବ ।

ଏତାଦୃଶ ତତ୍ତ୍ୱର, ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ କର କୁନ୍ତଳିନୀ ଅଗତ୍ୟା
ମୌନ ହେଲେ ।

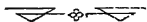

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅଗ୍ରତ ପ୍ରାଚୀର ବଞ୍ଚିଷ୍ଟ, ଲୋହାଦି କାକଟିବୁଦ ଏବଂ କଟୋର
ନିୟମବଦ୍ଧ ପ୍ରହର ପାତ୍ର କରାଜ କାଶ୍ମୀରରେ କଳାଶ୍ରବଣନାମେ
କଳାକା ବଞ୍ଚିଳ କଳାକୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲେ । କାଶ୍ମୀରର ପ୍ରଥମ
ନିୟମ କଟୋରକୁ ମୁଣ୍ଡନ କରିବା । ଅହା ! ଯେଉଁ କମଳାୟ କୁହତ
କୁଟିଳ କେଶ ସମର୍ଥନ କରି କାମୁକ ଯୁବକେ କମିତ ଓ କଳା ନାଗ-
ରାୟା କର୍ପ୍ୟ ଭ୍ରମରେ ଶକ୍ତିତ ଓ ମୁହିତ ହେଉଥିଲେ, ଯେଉଁ ଦୈବ-
ଦତ୍ତ ଆପାଦଲମ୍ବିତ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଚକ୍ରର ପ୍ରାନ୍ତ ଦୋର ସତ୍ୟବତୀ ଚକ୍ରକୁ
ଧନ୍ୟ ଓ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅପ୍ତବେ ମଣ୍ଡୁଥିଲେ, ଏବଂ ଯେଉଁ କେଶ ଶର ଲାଗି

ଏହି ଦୁଃଖ ଦିନକୁ ତମ ବୁଦ୍ଧି ହେଲା । ସତ୍ୟବାଦୀ ଶେଷ ଓ
 ଅନ୍ତରାଳରେ ବହୁ ଚିନ୍ତା ସହ୍ୟ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ପ୍ରାୟ
 ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଲେ । ପ୍ରାୟ ୩ ବର୍ଷ କାରା ବୃତ୍ତରେ ରହିଲା
 ପରେ ଅତି ଅଧିକ କାଳ ରହିବାର ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାଣ ବାହାରିବ ବୋଲି
 ଟେ ଛୁଟି କଲେ । ଦିନେ ପ୍ରାୟ ୩୫ ମଧ୍ୟରେ ସହକାଶୀ କଲ୍ୟାଣ-
 ଦଳ ଗୃହ-ସେନାନୀ ମୁଖରେ ନିରାପତ୍ତିରେ ଗୁରୁତର ଦୋଷର
 ରୋଗୀ ସମ୍ପର୍କ କର ତାଙ୍କ ମନରେ ଅନୁତପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲା । ସେ
 ସଦା ମନ ଏବଂ ଶରୀର ଯତ୍ନରେ ତହିଁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ବର୍ତ୍ତମାନ
 ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଗତ ହେବା ପରେ କୁପୁରୁଷଙ୍କ ସହତ କାରାବୃତ୍ତ ନିଷିଦ୍ଧ
 ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ ହେବା ଲାଗି ମନେ କଲେ । ଅତଏବ ଆହ-
 ରଣ! ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରାବୃତ୍ତରୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ଲାଗି ଯଥାସମ୍ଭବ ଚେଷ୍ଟା
 କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ତତ୍କାଳୀନ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ । ଅଧୁନିକ ସମୟ ଲୋକରେ ଶାନ୍ତି-
 ନୀତି ଶେଷ କାରାବୃତ୍ତରେ ଯେ ଯେ ସେବାରେ ବସିଯାନ୍ତି ତାହା
 ଅଛି ! ପ୍ରତି ସତ୍ୟବାଦୀ ଦିନେ କଲ୍ୟାଣମାନେ ଉତ୍ତମାଳୟରେ ଏକ-
 ଦିନ ହୋଇ ଯେଉଁ ମନେ ଥିବା ଯେଉଁ ମନୋଗତ ଅନ୍ତରାଳ ଦ୍ଵାରା
 ଜଗତରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାକୁ ହୁଏ । ସତ୍ୟବାଦୀ ସେହି ଉତ୍ତମାଳୟର
 ଏକ ଚିନ୍ତାରେ ବସି ରହିବାକୁ ଯାଏ ଦେଲେ, "ହେ ଜଗତପିତା
 ପରମେଶ୍ଵର, ଏହି ପାପୀଙ୍କୁ ପରିତ୍ରାଣ କର । ତରଳିତ ପାପୀ ଏହି
 ଦୁଃଖୀ ଶେଷ କରୁଅଛି । ଏହି ଶେଷ ଅନ୍ତରାଳ ଉଦ୍ଧାର କର ପତିତ-
 ପାବନ ଜନ ସାଥୀରେ କର । 'ସତ୍ୟବାଦୀ ଜୟନ୍ତେ' ମୁନି ବାଣୀ ସଦା
 କରୁଅ" । ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ସତ୍ୟବାଦୀ କାତର ବାଣୀ ଶୁଣ କଲେ । ଅହ !
 ଚିନ୍ତାକୁରବର କି ଦିନେ ଶକ୍ତି ! କାରାବୃତ୍ତର ସମସ୍ତ କର୍ମବୃତ୍ତମାନେ
 ସତ୍ୟବାଦୀଙ୍କୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେଲେ । ଲୋକ ପ୍ରହର ତାଙ୍କ ମୁଖର
 ରାଗାୟ ଚିତ୍ କରୁଥିଲେ । ସେ ଚିନ୍ତାଶାଳୀ ପଳାୟନ କଲେ ।

ପ୍ରହରରେ ଉପସିଦ୍ଧି ଅନାୟାସ୍ତା ଇନ୍ଦ୍ରବରଣ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ରାତି ଭଜନେ
ଜେଲ ବାମାୟୁ ହେଉଁତ ହୋଇଯିବା ବେଳେ କାଗୁରୁହର ଅନନ୍ତ-
ଦୁରରେ ଅବହାସୀ ରାଜ୍ୟସନ ବଦୁପର ମୁଖ ସହସା ବୁଝିଯୋଗ
ହେଲା । ସେ ଇନ୍ଦ୍ରବରଣ ଯେ ତାହାଙ୍କ ସବନାଶନାୟ ବଦୁପ ଉକ୍ତ ମୁକ୍ତି
ବସନାବସ କରଇ ମୁକ୍ତି ଅଗ୍ନି ତାହାକୁ ବଳହାରେ ଧୃତ କରିବା ଲାଗି
ସପହଠରେ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ । ସରଳହୃଦୟ ସତ୍ୟବତୀ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ
ସାହସ ଧାରଣ କରି ସର୍ବମତରେ ନିଜବର୍ତ୍ତୀ ସହସରମୁଖରେ ପ୍ରବୁ-
ଦ୍ଧବେଶରେ ପକାୟୁନ ଲାଗେ । ନଳ-ନତ କାନାଡ ବଦୁପ ତାହାଙ୍କ
ଅନୁହରଣ କରି ଯାଇଗାରିରେ ନାହିଁ । ରାତିମଧ୍ୟରେ ସ୍ବପ୍ନରେ
ହେଲା । କାଗୁରୁହ ଅଧିକାଂଶମାନ ଯେହାକାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତି
ଜାଣିପରିଲେ ଯେ ଜଣେ ବଦନ ଜେଲ ଶାମାୟୁ ପକାୟୁନ ବହୁ-
ଅଛି । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷ ସେହି ସମ୍ଭାବ ହାଲୁକା ପୋଲସଙ୍କୁ ଲାଗିତ ମତେ
ଏବଂ ହାଲୁକାକୁ ତାର ହାତ ପଠାଗଲା । ସେହିସବୁ ଲେଖକ ତଳ
ଦଳ ହୋଇ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଅନୁସନ୍ଧାନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନାନା ଦିଗରେ
ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇ ।

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସତ୍ୟବତୀର ପକାୟୁନ ସମ୍ଭାବ ବଶନର୍ଥରେ ଶୁଭଅବସ୍ଥା
ବ୍ୟାପିଗଲା; ପକାୟୁନର ବଦରଣ ପ୍ରତି ଶରୀର କାଗଜର ପ୍ରତୀକାତି-
ତ୍ରୟରେ ବଞ୍ଚିପିତ ଓ ତାହାକୁ ଧରିବା ଲାଗି ପୁରସାର ଘୋଷିତ
ହେଲା । ଶୀଘ୍ରସରା ନୈରବ୍ୟାସିନ୍ଦ୍ରଦୟା ସତୀର ଅଭି ରେଖ
କାହିଁ ? ସେ ଇନ୍ଦ୍ରବରଣ ଯେ ମରଣେ ଏକମାତ୍ର ଶରଣ । କିନ୍ତୁ ସହେ-
ତରେ କିଏ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡିତ ହୋଇପାରେ ? ନିତେନ୍ଦ୍ର

ଦୟାସିତ ନିଜର ନୟନ ଅନନ୍ତରାଁ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଶବ୍ଦର ରସର ଚେଷ୍ଟା
କରୁଥିଲେ । ଅବତାର ସାହସ କେତେ ଯେ ମରଣୋନ୍ମତ୍ତ ହେବ ?
ପୁଣି ଅସ୍ତ୍ର-ହତ୍ୟା ଅନ୍ତର ଗର୍ଭିତ ବୋଲି ସେ ଶୁଣିଥିଲେ । ଅତଏବ
ଅସ୍ତ୍ରୋପାଦନ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସଚେଷ୍ଟ ହେଲେ । ନିକଟ-
ବର୍ତ୍ତୀ ଦୋକାନକୁ ଯାଇ ପୁରୁଣା ପୋଷାକ ଦୁଇଖଣ୍ଡି କରି ଅନୁଷ୍ଠାନ-
ବଳା ହୋଇ ସୁସ୍ଥ ମଂସପୁଷ୍ପେ ପଳାୟନ କଲେ । ଯାଉଁ ଯାଉଁ ମଞ୍ଚ
ମଧ୍ୟରେ ଶବ୍ଦରେ ଯେ ପିତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦୟତା
ତାହାକୁ ଜଣାଇଲେ କେଜାଣି ତାଙ୍କ ମନ ଘେବୁରିନ ହୋଇ ପିତୃ
କାହିଲ୍ୟ ପୁନରୁଦ୍ଧତ ହୋଇପାରେ । ପିତା କିନା ତାଙ୍କର ଅଳ୍ପ
ଅସ୍ତ୍ରୀୟ କେହି ନଥିଲେ । ଯଦି ହିଁ ସେ ବୋଲି କୋଣେ ନ ପୁରୁଷ
ତେବେ ଜୀବନ ରହିବା କି ଯଳ ? ଏହାକୁ ଶୁଣି ସୁଦୃଢ଼ ଶୃଙ୍ଖଳର
ଦୁର୍ଦ୍ଦାୟକି ଭୟାବ୍ କେତେ ହୃଦୟରେ ଚିନ୍ତିତ ହେଲା ଏବଂ ତନ୍ତି-
କଟକର୍ତ୍ତା ସତ୍ତ୍ଵେ ତତ୍ତ୍ଵରେ ଜଣେ ଅଦେଶିତ ଯୁବକର ଅମୃତମୟ
ଅଶ୍ରୁବାଣୀ ଶ୍ରବଣ କରିପରି ଲାଗିଲା । ସେ ଅଳପ ତମକ ପଡ଼ିଲେ,
ଅଉ ଜଣେ ଅସ୍ତ୍ରୀୟ ହବାର କୋପ ହେଲା କିନ୍ତୁ ତେହୁଁ ଦିନ ଭଳି
କାରିରେ କାରବନ୍ତ ସେଇ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ସେହି ଦିନ ଅବଧି ସେ
ତାଙ୍କ ଅଶ୍ରୁ ପ୍ରାୟ ଛୁଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ଅଶ୍ରୁର ସୀମା
ନାହିଁ । ଆଶାର ପ୍ରତିକୂଳତାରେ ସୁଦ୍ଧା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜନ୍ମିବାର ଦେଖାଯାଏ ।
ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ ସ୍ଵପ୍ନା ଛାଡ଼ିଗଲା; ଯେ କୌଣସିମତେ ଜୀବନ ରଖିବାକୁ
ସତ୍ୟବତୀ ଅଧିକତର ନିହତ୍ୟା ହେଲେ !

ବାଟ ପଟ ଛାଡ଼ି ସମୁଦ୍ର କୁଳେ କୁଳେ ସ୍ଵପ୍ନାଦିପୁଷ୍ପେ ଗମନ
କଲେ । ମାର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଗୁହ୍ୟନିର୍ଘଟିତ ଏକ ପ୍ରସବନରେ ଦେହ
ବିକଳ ହେଉଥିଲା ସେ ସମୟେ ଜୀବନର ବିଶେଷ ଜନତା ହୋଇଅଛି,

ତେଣୁ ଅଳ୍ପ ବୟସ ବାଳକ ସମୂହ ଲହରୀରେ ଛାଡ଼ି କରୁ ବରୁ
 ଗର୍ଭର ଜଳକୁ ଡାକି ଯାଇ, କ୍ଷମତା ମତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଲେ ସୁଖ
 ଫୁଲହୋଇ ଖାତକୁ ଅଛି କି ଯାଏ ସାହାଯ୍ୟ ତହିଁ ଡ଼ାକା ଯାଉଅଛି ।
 କେହି ସାହସ କରି ତତ ଉପରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଯାଉ ନାହାନ୍ତି ।
 ତେଣୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ କ.ତକର ଚେନ ଏକ ମାତ୍ର ସନ୍ତାନକୁ ତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ
 ମରଣଶାୟୀ ଯେଉଁ ବୃଦ୍ଧବୃଦ୍ଧୀ କାରେ ବୃଦ୍ଧିରେ କେତେ ପ୍ରତି ଶୁଣି
 ଅକାଶବାଣୀ ହୋଇ ଜାତରେ ଯନ୍ତନ କରୁଅଛି । ସଂସାର ସମ୍ଭାଳ
 ଯାଉନା ନାହିଁ । ଶରୀର ଅବସ୍ଥା ଓ ଉପୁଷ୍ଟତା କାହିଁ ଛାଡ଼ି ଦେବା-
 ଶକ୍ତି । ଭୁଲୁଣିତ ଉତ୍ସାହର ଚକ୍ରାଘରେ ନିଜେ ଧୂତ ସେବାୟ ଅସୁଖୀ
 ଦୁଇ ହୋଇଗଲା, ଏକ ଅଗାଧ ଗେରୁତା ଗେରୁତା ସହାନୁଭୂତି-
 ଶକ୍ତି ଅକଥନୀୟ ଥିବା ସାହସ ଉଦୟ ହେବ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ସମୁ-
 ଦ୍ରକୁ ଲମ୍ବ ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଅସାଧାରଣ ସନ୍ତାନର ଚରଣ ସହଯୋଗରେ
 ତଳକଟିକୁ ଗଲେ ତହିଁରୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ବହୁ ଯୋଷକ ଲୋକେ ଓ
 ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିପତିତ ହେବା ଯେଉଁ ଅତି ଯତ୍ନସ୍ଥ ଥିଲେ ହେଲେ
 ଥିବା ଜାଣିଥାଉ ତହିଁରେ ପ୍ରାଣେ ହେବା ମାତ୍ର ଫଳା ରୋଗରେ
 ଭାବୁ ଗଲେ ଯୋଗୁ ନ କଲେ । କିଛି ଦୂର ଅଞ୍ଚଳେ ଗଲେ
 କେହି ପଶୁଛନ୍ତି ତହିଁରୁ ଯାଉ ଧରି “କଲେ ମା ସତ୍ୟ” କୋଇ ଡାକ
 ଦେଲା । ନିଜ ନିଜ ଉପାୟର ହେବାର ଉପାୟ ଲୋକ ମାତ୍ର
 ଡାକି ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଓ ଜଳଶିଳ୍ପ ଶିଳ୍ପର ସ୍ବପ୍ନାୟକ ହେଲା ।
 ସୁନାୟନ ସମ୍ଭାଳିବା ବାହାସ ମନ ପଡ଼ିଲା । କେତେ କରକେ ?
 କେତେକରେ କରକାରି “କିଏ ?” ବହୁ ପଛକୁ ଥିବାବେଳେ । ସେହିବେଳେ
 ସେ ବାଲ୍ୟପରିଚିତ କରକଶାଳୀ ମାତ୍ର ଦେଖିଲେ ଉଦ୍ଧାର
 କେତେ କେତେକ କରକ ଥିବା ଧରିଅଛି । ଆଉ କି କେତେ ମିଳନ ।
 ଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ କେତେ ଅନୁର ଓ ନାଗଦାସ ବେଶେକେତେ ସହାୟ-

ପାରେ । ତେଣୁର ପାଦତଳେ ପଡ଼ି ବସିବ ବନ୍ଧ୍ୟା ବମୁଣ୍ଡ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ତତ୍ତ୍ୱେ କହୁଣଲ “ବୁଦ୍ଧହୀ, ପୋଲ୍ଲଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନେ କର । ପୁରୁଷର ପୁରୁଷର ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଧରିନାହିଁ, ଅଳ୍ପ ତୁମ୍ଭର ପଳେ ବଦନ ସମର୍ଥନ କରି ଯେଉଁ ପଦପାଶ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ହୋଇଅଛି । ଅଶ୍ୱରୀ ପୁରୁଷର । ମୋର ସହର ଅସ । ଯେହର ପରପୁରୁଷାଭାବେ ବଞ୍ଚି କାଳ ଯାପନ କର । ବେଢ଼ାଣି ପରିବେଷରେ ପରମ ପିତାଙ୍କ କୃପା ପ୍ରଦର୍ଶନେ ବୁଦ୍ଧର ଏହି ପାଦ ବଦଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରେ । ଏହି ପାଦର ଚାଣି ବଢ଼ାପାଦର ଚତୁର୍ଥ ଏକ ପଦ୍ମୋମୁଖୀ ବେଲୁମ୍ବ ସମ ନେତା ହୋଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରଶିଖା ଚନ୍ଦ୍ରଶିଖା ସର୍ବପଦ୍ମଶିଖା ସପତ୍ନୀ ପଦ୍ୟବତୀକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠର ପରି ରଖିବ । ତେଣୁ ଏ ଅନୁରୋଧ ଅନେ ସତ୍ୟବତୀ ତାଙ୍କ ଅନାଥ ବୁଦ୍ଧକୁ ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ ।

ତତ୍ତ୍ୱେ ସତ୍ୟବତୀକୁ ଦେବୀର ମାର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ପାଇଁ ଉପହେତ ପୁରୁଷଙ୍କ ବେତେକାଳ ମେଣ୍ଟିକିବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାୟ ପାଇଲେ ବୋଲି ବିଚି, ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଦର ଓ ନିରୁତ୍ତର ଭଜନ କଲେ । ପୋଲ୍ଲଙ୍କ କରୁ ଅନ୍ୟ କେବଳ ଦ୍ୱାର ଧରି ନ ହେବା ଲାଗି ଜଣେ ମଲକାସ ପରିପୁରୁଷା ବେଶ୍ୟାରଣ କରିବ କହୁଣ୍ଡନନ ବେଶଲ ଅବଗୁଣନବତୀ ହେଉ ସଂଧ୍ୟାରେ ତାଙ୍କ ପରି ସଂସାରର ନିଧିକୁ ଉପବେଶ ଦେଉଥିଲେ । ଏବଂ ନାନାପ୍ରକାର ଅସୁ ଓ ଅଶ୍ୱରୀଙ୍କା ଦ୍ୱାରା ସତ୍ୟବତୀର ନଳ ରକ୍ତର କରୁଥିଲେ । ଶେଷର ଯାହା ମାଗିଥିଲେ ତାହା ଦେବାରେ ଓ ଶେଷର ଯିବାକୁ ଲଜ୍ଜା କରୁଥିବା ଦେଶର ନେକ ରେ ବଶାଣି କରିବୁ ମାତ୍ର ବିରଜ ବା ବମୁଣ୍ଡ ନ ହେଉ ତାଙ୍କ ବଢ଼ା ପୁରୁଷ କରୁଥାନ୍ତି । ସତ୍ୟ ସତ୍ୟବତୀ ପିତୃବୃତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତେ ବଶାଣି ତାହାକୁ ମୋକ୍ଷର ମାତ୍ରରେ ବଢ଼ା ନେଇଥିଲେ । ବଶିଳ ବାଣୀର

ଅନନ୍ତପୁରରେ କାହାଣୀ ରହି ସତ୍ୟବତୀ ଏକାକୀ ବାରିବାଟେ ଘର
 ପ୍ରବେଶ କଲେ; ଯାଉଁ ଯାଉଁ ସେହି ବଣାଳ କୁରୁମ ବନାବାଣୀ ବାଟାଳ
 ଏକ ନିରୁତ ପ୍ରଦେଶରେ କେନ୍ଦ୍ର ରେପତ ବହୁତେ ବୃକ୍ଷ ଗୋଟିଏ
 ତାହାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଟିଏ ହେଲା । ଉକ୍ତ ବଣେ ଗୋଟିଏ ନିରୁତବୃକ୍ଷ
 ହୋଇ ସର୍ବମାଳାବତ୍ ଅଳ୍ପତ ଥିବା ରପତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲେ
 କୌତୁହଳାନ୍ତ ହୋଇ ଉପରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । କେନ୍ଦ୍ରର
 ଅନ୍ତସର ହୋଇ କେନ୍ଦ୍ରର ବୃକ୍ଷ ଗୋଟିଏର ଅଭିରାଜ, ଏକ ହେଉ
 ସଂଖ୍ୟକ ଗୋଟିଏରୁ କୋ ରଦା ରଖା ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲେ କେନ୍ଦ୍ର
 କରୁ, ଗୋଟିଏର ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶରୁ ତଳେ ପଡ଼ିତ ବଂଶୁକ ନାବ
 ତାହା ବଞ୍ଚିଗୋଟିଏ ହେଲା । କର୍ଣ୍ଣପାତ କର ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତେ, ତାହା
 କେନ୍ଦ୍ରର କଣ୍ଠଧ୍ବନି ବୋଲି ସତ୍ୟବତୀ ଶ୍ରବଣରେ ଏକ ବ୍ୟୁତ କେନ୍ଦ୍ର
 ପ୍ରତ୍ୟାମେନ କରବାକୁ ଶୁଣିଲେ । ଅଗଣାପ୍ର ଉପରକୁ ଉଠି ଶୁଣୁଛୁ
 ଦର୍ଶନ ହୁଏ ପରିତ୍ୟାଗ କର ପୁନର୍ବାର ମୋଟରରେ ବସି କେନ୍ଦ୍ର
 ଦେଖିଲେ । ଯାଉଁ ଯାଉଁ ମାର୍ଗମଧ୍ୟରେ ସେହି ଅନ୍ତର ଗୋଟିଏ
 ତାହାରେ ବଣାଳ ସହତ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ତାହାର ଅନ୍ତର
 ତଳେ ପ୍ରମେଳାପି । କେନ୍ଦ୍ରର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅନ୍ତରପତ ହାଁ ଦୃଶ୍ୟ ହେଉ
 ହେଉ କର କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଦୃଶ୍ୟାତ୍ମକ ଗୁହ୍ୟରେ କେତେକ କେନ୍ଦ୍ର
 କଣ୍ଠ ତଳେ ଥିବାର ଦୃଶ୍ୟ କଲେ । ସେ ବସନ୍ତରେ ନିଶ୍ଚିତ ଶବ୍ଦ
 ଦେବାଳୀ ବଣାଳ ଅନ୍ତରେ କରନ୍ତେ “କଳାମେ ତାହା ପ୍ରକାଶ-
 ହେବ” ବୋଲି ତାହାର ଅଧିକାରୀ କଣ୍ଠକଲେ । ତେବେ କଣ୍ଠ
 ଏକଥା ମନେ ରଖି ସତ୍ୟ ସହତ ସୁହାନକୁ ପ୍ରସାଦ କଲେ ।

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

ଭିକ୍ଷକାଳ ପରେ ଦିନେ ବଣାଣୀ ସତ୍ୟବତୀ ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର
 କରେ ଭିକ୍ଷାବେଶନ କରିଥିବା ସମୟରେ କହୁଲେ “ମା ! ତୁମ୍ଭେ କି
 ଭୟାନକ ବସ୍ତ୍ର ସହ୍ୟ କଲ, ତୁମ୍ଭ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷିତା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ଲାଗି
 ମୁଁ ପ୍ରାଣ ଝୁକା ଦେଇପାରେ । ଏତାଦୃଶ ମଳମଣି ସମ୍ପଦ ଚର୍ମଳ
 ନୟନ ଯୁଗଳ ଦର୍ଶନ କରି କିଏ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ବୋଲି କଣ୍ଠାସ
 କରିବ ? ଯାହାବେଳେ, ବେତବତୀର ମୋହ ନିବଟ୍ଟରେ, ଚିତ୍ତସତରେ
 ରହିପାର । ମୁଁ ଝୁକା ବର୍ତ୍ତନାନ୍ ଅପଦ ପ୍ରସ୍ତ । ତୁମ୍ଭଙ୍କ ମୋର ଦୁଃଖ
 ଦୂଷକୃତ ହୋଇପାରେ । ବର୍ତ୍ତନାତ ମୋହର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଯାହା ହେଉ-
 ଅଛି, ଯଦି ତୁମ୍ଭଠାରେ ପଡ଼ିବ ଅଶା ବିରାଟୀ ରଖି ନଥାନ୍ତି ଏବଂ
 ବେତବତୀ ଉଦ୍ଭାବ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ତୁମ୍ଭ ଦଶେ ବର୍ତ୍ତନାତ ମହତା-
 ଶ୍ରୟ ବର୍ତ୍ତନା, ତଦ୍ଭାବ ମୋହର ସୁଖ ମଳଳ ହେବ ଅତୀବ
 ମୋହର ଭିକ୍ଷୁଣୀ ତୁମ୍ଭ ଅଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପାହୁଣୀ ପଡ଼ାଇ-
 ଥାନ୍ତି । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ସେହି ବଶ୍ୟାତ ବିଭବଜ୍ଞ କାଁ ବଞ୍ଚିକ ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ
 ଅଳଙ୍କାର କଲ୍ୟାଣର ଅଳି ଚରଣରେ ଯେତେବେଳେ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ
 ମୁଁ ଏହାକଥା କହୁ ନଥାନ୍ତି” । ଏହି ସବୁ କଥା ଶୁଣି ସତ୍ୟ ଶୁଣିଲେ
 “ମୁଁ ବଅଣ ଭରପାରିତ ? ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ଅନେକ ଉପକରଣ କରି-
 ଅଛ, ତୁମ୍ଭ ଦିଲ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଅବୁଝିତରୂପେ କରିପାରେ” ।
 ଇନ୍ଦ୍ରାଣ ଭିକ୍ଷୁର ଦାନ୍ତରେ ବଣାଣୀ କହୁଥିବାବ୍ୟାପୀ ହୃଦୟ ବିଚାର
 ବିଚ୍ଛେଦ ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ କରି ଏବଂ ବାହୁଭୟ ବିହୀନ ପୁଣ୍ୟକ ସମୟ ଅନୁ-
 ଶନ କରି କହୁଲେ “ମା ! ଯାହାର ଭୁବ ନଗନାହର, ବୁଝ ନା
 ଚନ୍ଦ୍ର ଫେରା ବୁଝିବେଳେ” ।

ବିଶାଖା—କିନ୍ତୁ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ଭୁମ୍ଭବରଠାକୁ ଯିବାବେଳେ ଭୁମ୍ଭବର ମୋହର ଚିତ୍ରାଟିଏ ଦୁହ୍ୱିତା ଥିବା କଥା କହିଥିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀର ଶରୀର ?

ସତ୍ୟବତୀ—ହଁ ମନେ ଅଛି ।

ବିଶାଖା—ଭୂମିମୁ ଶୁଣିଥିବ ସେତେବେଳେ ଲୋକୀଶ୍ୱର, ମୋହ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନାମରେ ଚିତ୍ରକୋଟି ମୁଦ୍ରା ପଟ୍ଟି ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଏହି ନିୟମ କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ ମୋହ କନ୍ୟା ସମନ୍ତ ଦୟାଳୁ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ ନ କଲେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଟ୍ଟି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ରୂପେ ଦୟାଳୁ ହିନ୍ଦୁଙ୍କୁ ଜାଣିବ ?

ସତ୍ୟବତୀ—ହଉ, ମୁଁ ଶୁଣିଅଛି ଯେ ଜଣେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଏବଂ ମାତ୍ରାଜ ରାଜଧାନୀର ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ବଡ଼ ରାଜକୁଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ବଳାକାଶ୍ଵି ବଡ଼ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ପୁରାତନ ରାଜଧାନୀର ଯଶସ୍ୱୀ ସିଂହ ବାସନ୍ତ ଅଛନ୍ତି । କୌଣସି ଅଗ୍ରତ କାରଣରୁ ସ୍ୱଦେଶ ତ୍ୟାଗ କରି ରାଜତର ନାନା ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ପରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ ପରଶେଷରେ ଏହି ମାତ୍ରାଜ ନଗରର ଅନ୍ତଃକୁଳରେ ଅଭିଳାଷପୁରଠାରେ ଶିବର ଶ୍ରୀରାଜ କରି ନିବାସ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ପୂର୍ବେ ଶୁଣିଥିଲି ଯେ ଶ୍ରୀ ମହାରାଜା ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦେହରୁ ନିଜର ବଢ଼ିମା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଝିରେ, କିନ୍ତୁ ଧନହୀନ ହେଲେ ପୁଣି ସେ ମାନବୀନ ନ ହେବାକୁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ମାନବୀନ ଉଦ୍ଧାର ଉଦ୍ଧାର ମନେ କରୁ ଥିଲ ।

ବିଶାଖା—ହଉ, ତୁ ଠିକ୍ ବୁଝିଅଛ । ଦୟାଳୁ ସିଂହ ପ୍ରଭୁ-ପରେ ଧନହୀନ; ଶେଷରେ ମୋହ କନ୍ୟାର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରି ଶ୍ରୀମତୀ-

ହେ ପ୍ରୀତି ସେଇ ତ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ କହିଲେଥାନ୍ତି । ଅତି ଉଚ୍ଚ ଚାଣି-
 ହୁଏତ ତହିଁ ଶିରୀଷରେ ଦେବା ଦେବ । ସବୁଜ ସମୁଦ୍ରରେ ଶୁଭ
 ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ନଦୀଗଡ଼ାରେ ଦେବାବତୀ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ଦେଖା ଓ
 ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ କହିବା ଲାଗି ସମସ୍ତ ଅପୂର୍ବକର ବସନାୟିକା ।
 ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ସେ ବରାଦ ଦେବାବତୀ ମୁଁ ନୋହୁଁ କନ୍ୟା କୋକଳ ସହୃଦ
 ନୟନ ଧରିବୁ ତେଜ ଚାହିଁ ପ୍ରସନ୍ନ କରୁଥିଲି । ମାର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ
 ଦେଖିବି ମୁଁ ମୋର ଦର୍ଶନ ଲାଭ ହୋଇ କରନ୍ତେ ସେଠାକୁ
 ଗଲୁ; ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ତହିଁ ମନ କରୁ କରୁ ଭାବରେ ଭଲ ଭଲ ମାଗି
 ଅନୁରୋଧ କରି ଶୁଣିବୁ, ଅତି ଦେବୀଙ୍କ ସହୃଦ ମୋର ଭେଦ
 କହି, ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଅନୁରୋଧ କଲେ ହୁଏତ ଚାହାକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ ।
 ତାହା କହ ହୋଇ ଉଠିବୁ ଶ୍ରୀମତୀ ତାହା ଯାଇଥିବ ବୋଲି ଭାବି,
 ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏଠାକୁ ଆସିବି କିନ୍ତୁ ଦୂରରେ ବସେ ସେ ଏଠାକୁ ଆସି
 ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଚାହାତ ଚାହିଁ ମୁଁ ଏଠାକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ । ସେ କାହିଁ
 ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ଯାଇଥିବ ।

ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଚାହାଣୀ କହିବୁ ତ ଦୂରରେ ସତ୍ୟବତୀ କାତ-
 ରେଣୁ ପ୍ରାଣେ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲେ, ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ! ତାହା ହେଲା; ତାହା କହୁନାକ
 କହି ! କହ ? କେବଳ କେହି ପ୍ରାଣେ ତ ଶୁଭର କରୁଥିବ ?

ତେଣୁ — କହିବୁ ଦେଖ, ମୁଁ ତ ଶ୍ରୀମତୀ, କେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ
 ତାହାକୁ ହିଁ କହିବୁ ତେଜ ଯାଇଥିବ କିନ୍ତୁ ତାହା ଦୂରରେ ପ୍ରାଣି
 ଅତି ଦୂରରେ ଶୁଭର ଶୁଣିବୁ, ନଚେତ୍ ସେ ନିଜ ବୃତ୍ତି
 ହେଲା ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀଙ୍କ ହୋଇଥିବ । ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ, ଅତି ଦୂରରେ ଶୁଭର
 ଦୂରରେ, ତେଜ ଦୂରରେ ତାହା କହୁନାକ ଶ୍ରୀମତୀ ସହୃଦ ଅତି-

କହ କହିବା ଲାଗି ମୋହର କୋକଳ ଏଠାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ତୁମ୍ଭେ ବିକଳ କୋକଳ ସ୍ଥାନେ ଯାଇଥିଲେ ଦୟାକର ହିଁସିକିସ ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ମୋହ ବନ୍ଧ୍ୟା ବୋଲିର ପାଣିପ୍ରହରେ ଚାହିଁବ ବୁଝନ୍ତେ ନାହିଁ ।

ସତ୍ୟ—କୋକଳ ଛାଡ଼େ ! ଏବେ କଥା ?

ବିଶାଖା—ଅବଶ୍ୟ କୋକଳ, ଦୟାକର ଏବଂ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋବିନ୍ଦ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଜଣେ ଦେହ ବୋଧକ ବୋଲିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟବତୀ ! କ୍ଷମାକର, ତୁମ୍ଭେ କହା କରାଅ । ଏହା ଛାଡ଼ି, କରୁଛ ମୋତେ ସେହି ପଳାଟକା ଦୁର୍ବଳ ଅବସ୍ଥାରେ ସଫଳତା କଳ୍ପନା କର । ଖର ନିଶ୍ବାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ବେଳରେ କହରେ ‘ମୁଁ’ ?

ବିଶାଖା—ସତ୍ୟ ଆଜକୁ ଅଳ୍ପଦିନ ହୋଇ “ତୁମ୍ଭେ ହେଉଛ କଣ ହେଲା ? ଏଥିରେତ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ, ତୁମ୍ଭେ ଅନେକ ମଙ୍ଗଳ ଚିହ୍ନ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଅନୁ ଦୁଇଜଣକୁ ହୁଅ ଉଦାର କରିପାରିବ । କେହି ଅଜ୍ଞତ କାରଣ ବଶରୁ ମୋହର ବନ୍ଧ୍ୟା ଅବସ୍ଥା ହୋଇଅଛି । ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିକରେ ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ପୁରାଣାୟି ହୋଇପାରେ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଦୁର୍ବଳତା ଲାଗି ତାହାକୁ ତିର ଦୁଃଖିନୀ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛ ? ପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ ! ମୋର ଏହିପରି ଅଳ୍ପଦିନ ବ୍ୟାଧି ଯେ ତୁମ୍ଭେ ସଫଳତା ମନେ ଅବଶ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ” । ସତ୍ୟବତୀ ପ୍ରଶ୍ନକରେ “ତୁମ୍ଭେ ମନେ କଣ କରିବାକୁ କହୁଅଛ, ମୁଁ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି” ।

ବିଶାଖା—ଅଜଗତ ତୁମ୍ଭେ ମୋ ସହୃଦ ଦୟାକର ସିଂହଙ୍କ ପ୍ରତିପକ୍ଷରେ ଯାଇ ମୋର ଝିଅ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବ, ତହିଁରେ

ଭୂମ୍ଭର କହୁ ହାତ ଝେର ନାହିଁ । କନ୍ତୁ ପୋଲିସ ଲୋକେ ଭୂମ୍ଭକୁ
ଧରବା ବଡ଼ତରୁ ବିକାର ପାଇପାରନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ, ଏହି ନିର୍ବାସ
ଭଣ୍ଡବ ଗୃହରେ ମୋହର କନ୍ୟା ରୁଣ୍ଡ ପରତରୁ ଦେଖିଥିବା
ବେଳେ କାବରୁହରୁ ପଳାୟିତା ସତ୍ୟବାନ ବୋଲି ଭୂମ୍ଭଠାରେ କେହି
ସନ୍ଦେହ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସତ୍ୟ—ସର୍ବ ଶିଶୁସାସ ପରତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ କହିଲେ “ପାହା-
ହେଉ, ମିଥ୍ୟାତା କହୁବାକୁ ହେବ । ପୁଣି ଭୁଲି ପୂର୍ବକ ମିଥ୍ୟା
କଥନ” ।

ବିଶାଖାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ଅରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା କନ୍ତୁ ବିଶାଖା ଗୋଟିଏ
କରିବା ସଙ୍ଗରେ କନ୍ତୁ ମଜୁନ କରି କହିଲେ “ମିଥ୍ୟା ! ଏହାକୁ
ଲୋକେ ମିଥ୍ୟା କହନ୍ତି ? ମୋହର ବିବେଚନାରେ ଏହା ତାତ-
କ୍ଷିକ କନ୍ତୁ ଧର୍ମ । ଏବଂ କାବରୁହରୁ ପଳାୟନ କରି ତତ୍ ବିଷ-
ୟରେ ନାଚା ଝଟର କାଗଜରେ ପ୍ରଭୁତତା ହୋଇ ‘ମୁଁ ସତ୍ୟବାନ’
ବୋଲି ଚିତ୍କାର ହେବା କେତେ ମୂର୍ଖତା” । ବିଶାଖାର ଏତାଦୃଶ
କହିତ ଶ୍ରବଣ କରି ଅତ୍ୟବଗାର ହୃଦୟ ଅଲୋଚନା ଓ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ
ପାଣ୍ଡୁରବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ
“ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ବୋଲି ହୁଏତ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିଲି ପରି ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟ” ।
ବିଶାଖା କହିତ, ତତ୍ ସ୍ୱର କରି ପୁତ୍ର ବେଗରେ ସତ୍ୟଙ୍କ ନିକଟକୁ
ଯାଇ ତାହାକୁ ଆଲୋଚନା କରି କହିଲେ “ହଁ, ମୁଁ ସେହିପରି
ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିଲି; ଯେଉଁ ଦୋଷ ଲାଗି ତତେ ଏହି ଘୋର କାବରୁହ
ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେଲା, ତୁ କଦାଚ ସେହି ବେଳେରେ ଦୋଷୀ
ନୋହୁ, ମାତ୍ର ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ବୋଲି ନିଜେ ପ୍ରମାଣ ଦେବାପାଇଁ,
ଲୋକେ ତାହା ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବେ ନାହିଁ, ସେହି ହେତୁ ସାଧ ରଣରେ

ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯାହା କରିବାକୁ ଅସ୍ମର ହୁଅନ୍ତି, ତାହା କରିବା ପାଇଁ ତୁ କୁଣ୍ଡିତା ଦେବା ଅନୁଚିତ । ମୋର ଛାତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ତୁ କାହାର କିଛି ହାଲ କରିବୁ ନାହିଁ, ପରଶେଷରେ ଯଦି ଦେବାକୁ ଦୟାକ୍ଷୟ ହିଁ ଏହି କଥା ଜାଣି ପାରିବୁ, ସେ ତୋହଠାରେ ବିଶେଷ କୃତଜ୍ଞ ହେବେ ।”

ସତ୍ୟ—ତେବେ ଦୟାକ୍ଷୟ ହିଁ ଏକଥା ଏବେ କିଛି ଜାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ ?

ବିଶ୍ଵାସୀ—ନା, ସେ ଆଗରୁ କିଛି ଜାଣିବେ ନାହିଁ, ସେ ଆଜି ପ୍ରତାରଣା ଦେବାକୁ ହେବ । ମୋର ବିଦ୍ୟା ଦେହରୁ ବେଳକୁ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିପାରେ, ସେ ଯେତେବେଳେ କିଛି ଜାଣି ପାରିବେନାହିଁ ।

ସତ୍ୟ—ଆଜ୍ଞା ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କୁ କେଉଁଭାବେ ଠକିବାକୁ ଲାଗି କରିଅଛ, ମୁଁ ତ ତୁମ୍ଭର ଝିଅ ପରି ବୋଲିଲୁ । ଯଥାର୍ଥରେ ମୁଁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଜନ୍ୟା ନୁହେଁ ବୋଲି ସେ ଅବଶ ଜାଣିପାରୁଥିବେ, ଏକାଦ୍ ମୋହର ଏହି ଲକ୍ଷଣ ମୁଣ୍ଡ—

ବିଶ୍ଵାସୀ—ସେ ଆଗରୁ କିଛି ନାହିଁ, ମୁଁ ଏଥି ବନ୍ଧୁରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେବିଅଛି । ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବେ ମୋର ଦୁହିତା ଜ୍ଵର ଘାତରୁ ଥିବା ଦେଖି ତାହାର କେଶରୀର ପତନ ହୋଇ ଯାଇଛି ବୋଲି ଆଗରୁ କହି ଦେବି କିନ୍ତୁ ଏହି ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକେତ ଦେଖି ଅବଶିକର, କାରଣ ଦୟାକ୍ଷୟ ହିଁ ମୋର ଦୁହିତାକୁ ଏସ୍ପେରାନ୍ସା ଚଳେଇ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ।

ସତ୍ୟ—ତୁମ୍ଭ ଜନ୍ୟାକୁ ସେ କେତେଦେଖି ନାହାନ୍ତି ? ଏକଣ ? ଜନ୍ୟା ନଦେଖି ବିବାହ ଶିର କରି ଅଛନ୍ତି, ଏହାତ ସଜକୁଳର ସ୍ଵାଦ ନୁହେଁ ।

ବିଶାଖା—ନା, ତାକୁ ନଦେଖିବାର ଲେବର ମୁହଁ, ତାର
ଚିହ୍ନଟି ସୁଦ୍ଧା ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ।

ସତ୍ୟ—ଅହା ! ଏକ ଅସତ୍ୟ ! କେବଳ ଧନ ଲୋଭରେ ତୁମ୍ଭେ କନ୍ୟାଙ୍କ ପାଣିପ୍ରହର କରୁଛାନ୍ତି ତୁମ୍ଭେଙ୍କୁ ସିଂହ ସ୍ତ୍ରୀକାର ଲାଭରେ ? ଏହି କହିତ ପ୍ରଥା ଅଜବାଲ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଉଲ୍ଲାସ ଗାତ ହେବେ ନଥେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବାର ସତ, କିନ୍ତୁ ସରକାରଙ୍କର ଏତାଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟି ଏହା ସର୍ବପ୍ରଥମ ଚର ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ । ଯାହାଦେଇ ତୁମ୍ଭେଙ୍କୁ ସିଂହ ଯେଉଁ ଛାନଟିର ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ତେହୁ ଅଫିସର ଅଫିସର ବ୍ୟକ୍ତି ନେତେ ଶିକ୍ଷିତ, କିନ୍ତୁ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ତେବେ ତୁମ୍ଭେ ଓ ମୋହର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହେବ ।

ଶଶାଂଶା— ରୁମ୍ବେ ଚତୁର୍ଥ ଅଞ୍ଚଳ କରବା ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଗତ
ତମ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ରୁମ୍ବେର ରୁମ୍ବେ ଓ କାଞ୍ଚି ଏବେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ-
ଯାଇଅଛି ଯେ କେତେ ରୁମ୍ବେରୁ ବୁଲିବାରେ ଚିହ୍ନି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଅତ-
ଏକ ମୋହର ଅନୁଗତ୍ୟ ଏହି ଯେ, ରୁମ୍ବେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସାଧନ
କରି ମୋହର ମହତ୍ତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିବ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ରୁମ୍ବେର
ପିତା ସୁଦ୍ଧା ରୁମ୍ବେରୁ ଚିହ୍ନି ପାରିବା କଷ୍ଟର କଥା । ଯଦ୍ୟାପି ରୁମ୍ବେର
ସେହି ମନୋମୁଖରେ ରୁମ୍ବେର ଯାଇନାହିଁ । ମୋହର ଅନୁଗତ୍ୟ ଏହି
ଯେ ମୋର କାହିଁ ରୁମ୍ବେ ଏହା କରିବାକୁ ହେବ, ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସ୍ତୋ-
ତ୍ରରେ କହୁଅଛି ‘ହଁ କର’ । ସତ୍ୟବାଦୀଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରର କଳ୍ପିତତ୍ତ୍ୱ । ସେ
କହିଲେ ‘ଓହୋ, ଯଦି କିଛି ମତେ ଚିହ୍ନିପାର ‘ଏ କୋଟିକ ମୁନିତ,
କାବୁରୁ ପଳାୟିତ ସତ୍ୟବାଦୀ’ କହି ପଥନ୍ତି, ତେବେ ରୁମ୍ବେ ଅପ-
ମାନିତ ହେବ ଏବଂ ସେହି କରତ କାବୁରୁରେ ମୋହର ବୁଲିବାପାଇଁ
ଅନୁକାରୀ ହେବ । ନାହିଁ ନାହିଁ, ଏତଦ୍ୱାରା ଆତଙ୍କନକ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ-
ହାର ମୁଁ କରି ନପାରେ’ । ଶଶାଂଶା କଲେ ହୋଇ କହିଲେ ‘ରୁମ୍ବେ

ତାହା ନହେଲେ ରହନାହିଁ । ନିଜ ଘରକୁ ଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଭୁମ୍ବର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ବିଏ ଧନ ଦେବ ନାହିଁ । ଭୁମ୍ବେ ପ୍ରଭୃତ ଦୋଷ ବୋଲି ଏବଂ ଏହି ପଳାୟନ ଦ୍ଵାରା ପୁନର୍ବାର ଭୁମ୍ବ ଅକଳଙ୍କିତ କୁଟୁମ୍ବକୁ ବାରିନାର ଜଳକିଟ କରୁଅଛ ବୋଲି ଭୁମ୍ବ ପିତା ଭୁମ୍ବ ପ୍ରତି ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ଅତଏବ ପ୍ରତ୍ନାତେ ଉପାୟ ବନା ଯୋଲିଷ ହସ୍ତରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ମୁଁ ସାଧନତେ ଯତ୍ନକରି ଭୁମ୍ବକୁ ଗୋଚର ରଖି ମୋ ଦେଶକୁ ନେଇ ପ୍ରତ୍ୟୁତ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଇ ସୁଖରେ ରଖାଇବି । ଅତଏବ ମୋହୁ କଥା ଶୁଣ । ସତ୍ୟବତ୍ସ କିଛିକାଳ ନିରୁତ୍ତର ହୋଇ କହିଲେ, “ଏତାଦୃଶ ପ୍ରବଚନା କରବା ଓ ମିଥ୍ୟା କହିବା ସକାଶେ ମତେ ବଳାଙ୍ଗାର କରୁଅଛ ?”

କିଶିଂଖା ଦବଟ ଡାହ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ “ରେ ନିଷେଧ ବାଳିକା; ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି କହିଲି ତରା ମିଥ୍ୟା କହି କାହାର କିଛି ନଷ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ ବରଂ ତଦ୍ଵାରା ଅନେକେ ଅଟ୍ଟାଳିକା ବନ୍ଧାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ବଡ଼ ଲୋକରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । କେଉଁ ଅସାଧ୍ୟ ଯୁଗରେ ମିଥ୍ୟାକୁ ଲୋକେ ଡରୁଥିଲେ ଅଜି କାଲି ତ ତାହା ଜାଣିବା ହୋଇଅଛି । ସତ୍ୟ କହିବା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବା ଫଳତ ନିଜେ ଲୋଭ କରୁଛି, ଅଧିକ କହିବ କଣ ? ଆଉ ଅନାଇଲେ ଫଳନାହିଁ, ଶୀଘ୍ର ମନ ଦୃଢ଼ କରି, “ମୋର ପିଲା ହଜିଥିଲା ମିଳିଲା” ବୋଲି କହିଦେବ । ଭୁ ମନର ଶିଠି ସ୍ଵରରେ କେତେକାଳ ପରିଚିତ ହେବୁ । ଚଢ଼େ ତାକୁ ଗୁପ୍ତ ଜାତିର ଖେଳାଇ ତତେ ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ବଢ଼ାଇବ । ହେଟି ଦେଖ ଫେର କୋକିଳ ପାଇଁ ତନ୍ମୁର କରୁଥିବା ପୋଷାକ ସେପରି ମନୋହର ହୋଇଅଛି, ଅତି ପିନ୍ଧାଇ ଦେବ, ଦେଖ ଅଗ୍ର ବେଶ ହେବ । ଓହୋ ! ମୁହ, ମାଳ, ଶ୍ଵେତଚରଣ ସବୁ ଭଲ ପାଳାଇ । ଡିକ୍

ମୋହର ହିଁ ଅପର ଦିଅଲ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୋର ମନୋରଥ ପୂରଣ ହେବ । ”

ସତ୍ୟବତୀ ଦୁଇ ଦାତ ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋଇ ହୃଦୟରେ ପ୍ରାୟ କହିଲେ, “ନାହିଁ, ନାହିଁ, ମୁଁ ଏହି ମନରୂପ କରି ନପାରେ ଓ କରିବି ନାହିଁ । ଲୋକେ ମିଥ୍ୟା କହୁ ମୋହର ଅମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କଲେ ତୋର ମୁଁ ସୁଖ ମିଥ୍ୟା କହିବି ? ଏକ ମାତ୍ର ତୋ ବଶା ! ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ଧର୍ମର ମା । ତୁମ୍ଭେ ଦୟାକରି ନଥିଲେ ମୁଁ ଶେଷବଳକୁ ଦୁର୍ଗତି କାରୁଥିବି ହୋଇଥାନ୍ତୁ । ମତ ଏପରି କରିବାକୁ ମନେ କହ ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ କରିବାପାଇଁ ଏକ ତୁମ୍ଭ କଲ୍ୟାଣ ପ୍ରଦାୟୀ ହେଉ ପ୍ରାଣ ସୁଖ ଦେଇପାରେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କଥା ଶୁଣି କରି ମୋହର ଅହା କରୁଅଛୁ । ଏହି ଘଟଣା ଶୁଣି କରି ବଶା ଶୁଣା-ମୁଖା ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଉଦ୍ଧୃତ କର୍ମ୍ୟ ବିବେଚନାରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କୋପନ କରି କହିଲେ “ଅଛା: ସତ୍ୟ, ଦର୍ପଣ ପାଖକୁ ଯାଇ ପୋଷାକଟି ଦେଇ ସାଜୁଅଛୁ ଦେଖ” । ଏମନ୍ତ ସମୟରେ କବାଟରେ କରାଦାତ ହେଲା । ଗାହା ଶୁଣି କରି ସତ୍ୟବତୀ କହିଲେ ପାଣ୍ଡୁର ବସ୍ତ୍ର ଦୋଇ-କରେ, “ରୁମ୍ରେ ଶେଷର ଦର୍ପଣକୁ ଦୃଢ଼ ରହିଥାଅ, ଅନ୍ୟଅତିରୁ ଦୃଢ଼ନା, କବାଟ ଉପ ନାଉଅଛି ମୁଁ ଯାଇ ଦେଖି ଆସିବି” । ଏହି ରୁପେ କହି ବଶା ତୁରନ୍ତ ନିକଟକୁ ଯାଇ କବାଟ ଖୋଲିଲେ, ଦେଖିଲେ ଯେ ଯମଦୁତଙ୍କ ପରି ଦୁଇଜଣ କଳିହୁଳିତ ଦ୍ଵାର ଦେଶରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଶୋଇଅଛନ୍ତି । ବଶାଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନେ କହିଲେ “ଜେଲ-ଖାନାକୁ” ଲୁଚି ଯୋଗ ଯିବା ପରେ ଦେଖି ଏହି ଭଳି ଅନୁକାଳ ପୁଣି ପ୍ରବେଶ କରି ଲୁଚି ରହିଥିବା ପରି ଅନ୍ୟ ସମ୍ଭାବ ଯାଇଅଛୁ; ଅତଏବ ଆମ୍ଭେ ଏହି ଗୃହ ଗୋପନ କରିବୁ” । ବଶା କହିଲେ

ବଦେତନା କରି, ଧୈର୍ଯ୍ୟଧର ଭିତ୍ତିର ଦେଖିଲ, “ଏହି ଘରେ ମୋର ଦୁହିତା ଜନା ଅଛି କିଏ ନାହିଁ । ଭାତା ହେଲେ ରୁମ୍ମେ ପରଶୋଧ କରିପାର” । ଏତିକି ମାତ୍ର କହି କବାଟ ମେଲି ଦେଲେ ଏବଂ ପୋଲିସ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରତି ବରକ୍ତ ହେଲା ପରି ମୁହଁ ଡେଇଁ ପତ୍ୟବତୀ ଅନ୍ତକୁ ଦୃଢ଼-ବେଗରେ ଚାଲିଗଲେ । ଏବଂ ଉପସ୍ଥିତ ଘଟଣା ଦ୍ଵାରା ଲେଖନୀଙ୍କ ବିଚଳିତ ନିହେଲା ପରି ପତ୍ୟବତୀ ସହିତ ନିମ୍ନମତେ ଆକାଶ କଲେ ।

“କଲେ ଝିଅ ! ଡାକ୍ତରଟି ତ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଅଛି ଦର୍ପଣରେ କଣ ଏତେ ଦେଖୁଛି । ତାଠାରୁ ଅଧିକଟିଏ କୋଠୁ ଆଣିବ ? ତୋର ରୂପକୁ ପୋଷାକଟିର ଝଲି ସମାନ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରମୁଖ କଷ୍ଟ ହେବୁ ରୁ ଟିକିଏ ସେଠା ଦିଶୁଛି, ତାହା କଅଣ ସବୁବେଳେ ରହିବ ? ବିଶାଖାର ଚୈତ୍ଵଳ ଓ ଚାନ୍ଦିର ବସ୍ତ୍ର ସତ୍ୟବତୀ ପ୍ରତି ପୋଲିସ୍‌ ଲୋକେ ସନ୍ଦେହ ରଖିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଘର ସବୁ ଖୋଲି ଖୋଜି ପରିଶେଷରେ ବିଶାଖାଠାରେ ସମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଚାଲିଗଲେ ।

ସେମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦୂର ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଗଲା ବିଶାଖା କହିଲେ “ସତ୍ୟ, ଏହି ପୋଷାକ ତତେ ରଖି କଲ । ଅଶାକରେ ତୁ ତାକୁ ଆଦର ସହ ପରିଚାଳନା କରିବୁ ଓ ତଦ୍ଵାରା ଏହି ଦୁଃଖିନୀ ମନୋରଥ ପୂରଣ କରିବୁ । ସତ୍ୟ, ମୋହର ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷ ଅନୁମୋଦନ କରିବୁ ତ ?”

“ପରି ମାରିଲେ ଦେବତାଏ ସାଧ ହୁଅନ୍ତି” । କିଛିକ୍ଷଣ ମୌନ ଥିଲା, ଭୟ ବିଦ୍ରୁଳିତା ସତ୍ୟବତୀ କ୍ଷଣ ସ୍ଵରରେ ଭିତ୍ତିର ଦେଖି “ଅଗ୍ନି ତୁମେ ଯାହା କହିବ ତାହା କରିବ । କିନ୍ତୁ, ପୋଲିସ୍‌ ଦ୍ଵାରା ଧୃତ ଝିଅର ପୁନର୍ବି ଲେଖନୀଙ୍କୁ ଘେରିପାରି ନାଏ ତାହା ତୁମ୍ଭ ହସ୍ତରେ ରହିଲା” ।

ପାଉରୁ ! ଅତି ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲେ ତୋଟିତ ସଙ୍ଗେ ନେଇ
 ପୁରୁର ଧନ ବ୍ୟୟ କରି, ଉପଯୁକ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନଦଣ୍ଡ ଲୋକଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ର
 କରି, ଯେଉଁ ଅପରାଧ ଲାଗି ତୋତେ ବୁଆ ଦଣ୍ଡ ଦେଇଅଛନ୍ତି, ତହିଁ-
 ନନ୍ଦେ ପ୍ରକୃତ ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ଧରିଇ ତୋଟିତ ନିରାପରାଧୀଙ୍କୁ କରବାକୁ
 ଫାଶ ଘଟିତ ହେ କରବ” । କଥୋପକଥନ କରୁ କରୁ ଦୟାନିଧି
 ହିଂସ୍ର ହସ୍ତାଦ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲା, ବିଶାଖା କହିଲେ “ହେଟି,
 ରାଜପ୍ରାଣକ” । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳା ଅତିଶୟ ଅପୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଓ
 ଶବ୍ଦରେ “ଜଗତରେ କେବେ କେଉଁ କନ୍ୟା ମୋହ ପରି ଏତାଦୃଶ
 ସାହସ କରିଥିବା ସନ୍ଦେହ । ଅହା ! ମୋହ ଭାଷ୍ୟରେ ଥିବା ଯେ
 ‘ପଲଟ କନ୍ୟା’ ହେବ । ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି ଯେ ଅଜ୍ଞାନର ସନ୍ଦେହ, କରଣ
 ଲତାଂଶୁ କେତେକ ଜାତିରେ ଜାଣି, କୁଳ କନ୍ୟାଥିଲେ ଭଲ କନ୍ୟା-
 ହିଏ ଦେଖାଇ ଦେଇ ବିବାହ ସମୟରେ ଜାଣି କୁଳକୁ ବଂଶର ହସ୍ତ
 ଚାହିଁ ସକଲ ଦିଅନ୍ତି, ତିନିଦିନ ପିଣ୍ଡ ସେହି ଦଶା ଘଟିଲା । ” ଏହି
 ବୁଦ୍ଧ ହେଉ ଯିବୁ ଗାଡ଼ ସିଂହଙ୍କ ଦ୍ଵାର ଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ବିଶାଖା
 ସତର ଲଣ୍ଠିରେ ଧାଇଁ କର କହିଲେ “ମୁଁ କହିବା କଥା ମନେ
 ରଖିବୁ କି ? କିଛି ଅପୈର୍ଯ୍ୟ ହୁଅ ନାହିଁ । ସାହସ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଟେ ।
 ତାହାଙ୍କୁ ଅଲଗା ନ କର; ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁରୁରୁ ରୂପେ ସାଧିତ
 ହେବ । ”

ହତ୍ୟା—ଅଛା, ବିଶାଖା ! ହିଂସ୍ରଙ୍କ ମା କପର ଲୋକ ?

ବିଶାଖା—ସୁରେଶା ଜଣେ କୌତୁକିନୀ । କିନ୍ତୁ ପୁରୁ ଧନପର
 ରାଜା ଶ୍ରୀମାତା । ରାଜପୁତ୍ରମାନେ ଖାଣି ଭଲ ବଂଶଜ କନ୍ୟାବିନା ଅନ୍ୟ
 କାହାଙ୍କୁ ସହଜ ବିବାହ ହେବା ଅଟକ ରହିବ ମନେ । ଧନ ପ୍ରତି
 ଚିନ୍ତା କେବେ କରେ ନାହିଁ । କୁଳ ଜାତି କେବଳ ତାହାର ସଦସ୍ୟ

କିନ୍ତୁ ଏହି ବରାହ ସମ୍ମୁଖେ ସେ ଅହରାହ ସବୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଅଛି ।
ଅର୍ଥାତ୍ତାକ ତହିଁର ଏକମାତ୍ର କାରଣ । ସେହି ଯୋଡ଼ିରେ ସାଣ ସବୁର
ପଶନ୍ତି ପସାରିବା ନ୍ୟାୟ ।

ମୋଟାର ଗାଡ଼ି ସେ'ହଙ୍କ ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ଘରୁଥିଲା । ନୂ
ମସ୍ତକ ହୋଇ ଦେଖିବାକାମରେ ପାଶେଇ ଅସିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦାଣ୍ଡ
ବସବସର ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତୁ ଜଣେ ଅର୍ଦ୍ଧବଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଜଣେ ଦୁଇ ଚାକର
ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରୁବା ଲାଗି ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଏମାନେ କିଏ ପାଠକ
ଅନୁମାନ କରି ପାରନ୍ତେ ।

ବରକନ୍ୟା ଦେଖା ସଙ୍ଗେ ବରପରାକୁ କନ୍ୟା ନିଜ ମାତା
ସହୃଦ ସିବାଟା ପାଠକଗଣଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଅତ୍ୟୁତ ବୋଧ ହେବ । ଅତ୍ର-
କାଲ ସାମାନ୍ୟ ଚିତ୍ତିତ ଲୋକେ ଚାକା ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଲେଖନର ସେପରି ।
ବରାହ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ଦେହର ଦର୍ଶନ ଓ ନିଜ ମିତ୍ର ପ୍ରଥ
ଦିନକୁ ଦିନ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ଦୁଇ ଧର୍ମ କିଏ ନିକାରଣ
କରିପାରନ୍ତେ ?

ସତ୍ୟ ଅବଗୁଣନବତା ହୋଇଥିଲେ । ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ତାଙ୍କ
ଅଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା ପୁରକକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ତମକ ଦେଲେ,
ନିଜର ଲାଘିପୁରୁଷକୁ ବ୍ୟାସ କଲେ ନାହିଁ । ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଲେ ଦେ
ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ କି ବରାହ ଦେଖା ! ଡେଲିଙ୍ଗାମାରୁ ପଳାୟନ କରି,
ଜଣେ ମାୟାବଳ ହସ୍ତରେ ପଡ଼ି, ଦେଶେଷରେ ପର ପୁରୁଷକୁ ପ୍ରଲୋ-
ଭନ ଦ୍ଵାରା ଦେଶସ୍ଥ ସୁନ୍ଦର ଆକର୍ଷକ କରି ପାଠକର ପକ୍ଷେ ହେବା
ଯେଉଁ ଆଶଙ୍କା ଜାଣିଥିଲା । ଦଠାକୁ ପୁରା ଦେଖିତ କିନ୍ତୁ ଅଛନ୍ତି କୁଳ
ଶାଳ, ପରମାନନ୍ଦ ଦାୟକ, ଦେଶ ପ୍ରେମ ପସରାବତୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ପଦ୍ମ

ଲଘନ ଦର୍ଶନ କରି ତାହା କାହିଁ ଦୂର ହୋଇଗଲା; ସେହି ଫିରିଆଣୀ
 ଜଙ୍ଗଲର କିନ୍ତୁ ଶିଶୁପତି ଓ ନିର୍ମଳ ହୃଦୟ ନେତାରତର ଆଶା ଅନ୍ଧ-
 ରତ ହେଲା । ମନରେ ନାନା ବିଷମ ସ୍ବର ଉଦୟ ହୋଇ ଅତି ପାଦ
 ଚଳିଲା ନାହିଁ । କାଷ୍ଠପୁରୁଷିକା ପରି ଦଣ୍ଡାୟମାନା ହେଲେ, ବାମ ଚକ୍ଷୁ
 ଚକ୍ରା ବେଗରେ ନୃତ୍ୟ କଲା, ସବିଶେଷର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ ସମ୍ପନ୍ନ ସମ୍ପନ୍ନ
 ହେଲାପରି ଦୃଷ୍ଟି ଉଠିଲା । ବଦନମଣ୍ଡଳ ବୃଦ୍ଧି କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧତ ବୃଦ୍ଧିକେଶ
 ମଧ୍ୟରେ ଶରଦ୍ଧାଳୀନ ଉଷ୍ମମେଘମୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ପରି ଦିଶିବ
 ହେଲା । ମନେ ହେଲା ତନ୍ତ୍ରଣା ଅହପରତର ଦେଇ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା
 କରିବେ, କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟବିଶ୍ୱାସର ଏହି ଅପୂର୍ବ ସ୍ବର ନିଶ୍ଚୟ କରି ଚଳୁଛି
 ବସାଆ ଅନ୍ଧାର ତର୍କନ ଓ ବିନଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟି ଦ୍ବାରା ତାହାକୁ ସତର୍କ କର-
 ଇଲେ । ସତ୍ୟ ସତେତ ହୋଇ ଗଲେ, ନିଜର ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ-
 ଠାରେ କରିଥିବା ବାସ୍ତବ୍ୟ ମନେ ପଡ଼ିଲା, ସ୍ବତନ୍ତ୍ରତା ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ମୁଣ୍ଡ
 ମଜିନ ହୋଇଗଲା । ମୃଣ୍ମ ନୁଆଁଇ କଣ କରିବେ ଏହା ଶବ୍ଦବାଜୁ
 ଲାଗିଲେ ।

ତେଣେ ଦୟାଳୁ ସିଂହଙ୍କର ଅନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ । ସେ ଭାବ
 ସ୍ଥିତିରେ ସେ ପ୍ରସାଦିତ ଦୈବାଦିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦ୍ବାରା ତାଙ୍କର ଜୀବନବ୍ୟାପୀ
 ଦୁଃଖ ହେବ । ସେ ଭକ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପକ୍ଷ । ତାଙ୍କ ଜନନ
 କେବଳ ଧନ ଲୋଭରେ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ ଲାଗାଇବା ପାଇଁ ହିଁ କରି-
 ଥିବାର ଜାଣି ମାତାଜି ଲଘନ ଅଶଙ୍କାରେ ଅବତ୍ୟା ସମ୍ପଦ ପ୍ରଦାନ କରି
 ସ୍ଥିର; ଅତି ଅପରାଧତା କୋଳର ଦର୍ଶନ ଅଳ୍ପ କଥା କରିବେ
 ସେ ହିଁ କରିପାରି ନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଅତି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ
 ଦୂର ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ବିଧାତାର ବିଧାନ ବିପକ୍ଷ ଓ
 ନିଷେଧ ନରନାଶର ବିପ୍ଳବର ବିପ୍ଳବ । ସହସା ସତ୍ୟବିଶ୍ୱାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ

ହେଉଛି କିଏ ଏହି ଅସାର ପଦକୁ ସଂବରଣ ସମ୍ଭବ ସାରକାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ବର୍ଗ
ସଦୃଶ୍ୟ ମନେକରି ଲାଗିଲେ ।

—୦୦—

ଅଶ୍ବିନ ଅଧ୍ୟାୟ

ପଦ୍ମଜୟ ପିତ୍ତ ଶହସ୍ର ପଦହାସ ଫଳେ କର କହଲେ, “ଏକ
ଅଶ୍ବିନ ବଢ଼ିଲା ! ଏଥିପ୍ରକାର ମୁଁ ତୁମ୍ଭ କୋଳକୁ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ତୁମ୍ଭେ
ଏକଥା ମୋତେ କହିନାହିଁ” । ଜଗାଜା ଓ ସୁବରଣା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକୃତ
ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ କହଲେ “ସତ, ତୁମ୍ଭେ ଏହାକୁ ଦେଖିଥିଲ ?”

ପଦ୍ମଜୟ ପିତ୍ତ ଉତ୍ତର କଲେ, “ଏହାକୁ ଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ
ଦୁଇରେ ସଫଳ ଉପରେ ଆସିବୁ ତୁମ୍ଭେଙ୍କ ଗୋଟିଏ ମୋଟାର ଗାଡ଼ିର
ଦୁଇଟି ନା ମୋଟାର କରୁଥିଲୁ । ମୁଁ ଏହି କି ଗୋଟିଏ ଓ ଶୁଭକ୍ଷେତ୍ରରେ
ପ୍ରାଚୀ ହୋଇଥିଲି । ସେ ଦୁଇ ଅସତ କିନ୍ତୁ ଶୁଭକ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋହର
ପ୍ରାଚୀକୁ ଫଳି ଯା କରୁଥିଲେ । ଏହି ବଢ଼ିଲା ଶୁଭକ୍ଷେତ୍ର ପରେ ଆମ୍ଭର
ସୁଖ ମିଳିବ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଫଳେ ଶୁଭକ୍ଷେତ୍ର ଶୁଭକ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରାଚୀ
ପ୍ରାଚୀ ଫଳେ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ଫଳେ କାହାର ପରିଚୟ ନମିଳେ
ଅଶ୍ବିନ ଫଳେ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଫଳେ, ଏ ମୋର ଜୀବନର ସ୍ବର୍ଗ
ହେଉଛି ଫଳେ ମୋର ଅଶ୍ବିନ ହୁଏ ନଚେତ୍ ସତେ କରୁନାହିଁ ।”
ସୁବରଣା ଉତ୍ତରରେ କହଲେ, “ଓହୋ ! ଏକ ଅଶ୍ବିନ କଥା;
ଦେଖ, ଜଗାଜା ! ତୁମ୍ଭର ଏହି ଅଧ୍ୟାୟ କହୁଛି । କନ୍ୟା ତୁମ୍ଭ ଅଶ୍ବିନ-
ସାରକାର୍ଯ୍ୟ ଏକଥା ଏବେ ତୁମ୍ଭ ଅଧ୍ୟାୟକୁ ତୁମ୍ଭ ପକ୍ଷେ ଶୁଭକ୍ଷେତ୍ର ହୋଇ-
ନାହିଁ ?” ଜଗାଜାର ମୁଖ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଗଲା । ସେ କୌଣସି ଉତ୍ତର

ଦେବା ପୁରୀ ଦୟାକ୍ଷ କହିଲେ, “ଯଦି ମା ସେ ହେଉ ଦୈବ ପକ୍ଷେ;
ଦେଖ, ଦୁଇଥର ମିଳିମିଶି ପୁଣି ମୁଁ ହୋଇ ନାନ ଧାମ କିନ୍ତୁ ବୁଝି
ପାରୁନଥିଲି । ମାତ୍ର ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପାଶୋଇ ନାହିଁ ଓ ଅଗାଧରେ ସେ
ପୁଣି ମତେ ପାଶୋଇ ନଥିବେ” । “ନାହିଁ ମୁଁ କଦାପି ପାଶୋଇ ନାହିଁ”
କୋଇ ଅଗତ୍ୟା ସତ୍ୟ କହିଦେଲେ । ସୁରେଶା କହିଲେ “ବେତର
ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ଭୁଲ ଯିବା” । ସୁରେଶାଙ୍କୁ ଯତିଧର୍ମ ମାନ୍ୟ କରି
କଶାଖା ନିଜ ବସାବରକୁ ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ ଓ ଜଣେ ଦାସୀକୁ ପଠାଇବା
ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତେ “ଏହିକ୍ଷଣି ଯିବୁ ପଠାଇ ଅଛି” କହି
ସୁରେଶା ଉତ୍ତରକୁ ଗଲେ ।

କଶାଖା ଓ ସତ୍ୟ ସୁସଜ୍ଜିତ କଟକରେ ପ୍ରବେଶ କରିବେ,
କଶାଖା କହିଲେ “ମା, ସତ୍ୟ ! ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଅଛୁ, କିନ୍ତୁ
କିଛି କ୍ଷମା କର, ମୁଁ ଏହି ଦାସୀର ସଂହାରରେ ଅତି କ୍ଷମାପୂର୍ବକ
ସଜାଡ଼ି ଅନନ୍ତବଳରେ ତୋହର ବେଶଭୂଷାର ବସିନାବସୁ ଦେବି ।
ସତ୍ୟ ! ଏକ ବିଚିତ୍ର; ତୁ ପୁରୀଯେବା ଅତି ମନୋହର ଦେଖିଲୁ ।
ଅନୁମାନ କର ଯେ, ତୁ ସିଂହଙ୍କୁ ଶୁଣ କରୁ; ଏହିପ୍ରକାର ତୁ
ଦୁହିଁଙ୍କର ଦୁଇଥର ମିଳନ ହୋଇଥିବା କିନ୍ତୁ ପରସ୍ପର ଅପରିଚିତ ହୋଇ
କିନ୍ତୁ ଅଭିମୁଖ କଥା; ସିଂହଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏହି ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ମୋହର
ସାହସ ଉଡ଼ିଗଲା; ଅଜଣା କାଣ୍ଡ ସବୁ ଚିନ୍ତା କେବଳ କୋଇ ଲେଖି;
ପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ । ତୁ କୁଆ ମନ ବଳାଅ ନାହିଁ, ମନେ ରଖ ଯେ ଦୟାକ୍ଷ
ସିଂହ କୋକିଳର ନିପୁଣ ଗାୟକ ! ତେ କଦାପି ତୋହର ଦେଖି-
ନପାରିଲୁ । ଏହି ସ୍ୱାମୀକ ପାଇଁ ତୁ ସାଧନରେ ସିଂହଙ୍କ ମନ ଉଦ୍ଧାତ
କରିବାକୁ ହେବ, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ୱାରା ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ କୋକିଳ ଓ ଦୟାକ୍ଷ
ସିଂହଙ୍କ ସନ୍ଦାନୀନ ନ ହେବ, ତତ୍ପ୍ରତି ସର୍ବଦା ସତ୍ୟ; ସିଂହଙ୍କ ପ୍ରତି

ଜୋହର ଗୌରୀ ମମତା ଥିଲେ, ତାହା କେବଳ ଅହର୍ଣ୍ଣ-କର ! ସେ
 ଲୋକର ପାଣିପ୍ରହର କରି ନପାରିବ କିନ୍ତୁ କାରାବୁଦ୍ଧରୁ ପଳାୟିତା
 ପରେ କେନ୍ଦୁଝର ସହିତ ତାହାଙ୍କ ମିଳନ କେବଳ ଅସାଧ୍ୟ ଓ ଅସମ୍ଭବ;
 କେନ୍ଦୁଝର ପ୍ରକୃତରେ ଦୋଷୀ ହେଉ କିମ୍ବା ନିର୍ଦୋଷୀ ହେଉ, କଦାପି
 ସ୍ୱପ୍ନସୂଚକ ଯୋଗ୍ୟ କିମ୍ବା ସ୍ୱେଦ୍ୟ ହୋଇ ନପାରେ” । ଏହାକୁ
 ଶୁଣି ଓ ଦିଗ ବାବୁବାଣରେ ବିକ ଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ପ୍ରକ-
 ାର ଲଜ୍ଜା କରିନାହିଁ । ସେ ଭାଷିତ ବାଣୀ ଯାହା କହିଲା ତାହା
 ଅନ୍ଧର ଅନ୍ଧର ସତ୍ୟ; ତୌର୍ଯ୍ୟାତ ବୁଦ୍ଧତର ଲୋକରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତା
 ଦୂର୍ଭାଗା ସତ୍ୟର ପାଣିପ୍ରହର ଦୟାକ୍ଷୟ ହିନ୍ଦୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଚଳିଯିବ
 ନାହିଁ—“ଏବେ ଭାଷିତ ଅନ୍ଧର ବୁଦ୍ଧତର ମନୋନୁସ୍ମରଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା
 ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବିଷୟ ସ୍ୱପ୍ନକୁମାର ବୋଲି ଜାଣିବି ଓ ତାହାଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ଚର୍ଚ୍ଚିତ
 ସୁଦ୍ଧା ପାଇବି ! କିନ୍ତୁ ସେହି ଦର୍ଶନ ଚର୍ଚ୍ଚିତାବିତ ଅନ୍ଧାରତାର ମୁକ୍ତି
 ଲାଭନ କର” !

ପାଞ୍ଚକ ପ୍ରେମ ସିନା ପ୍ରେମିକଙ୍କୁ ପାଦରେ ଦେଇ କରୁ ଛା-
 ଣ୍ଡେରେ ଘେ ପ୍ରତି ପ୍ରଧାନିତ ହୁଏ; ଦେଖି ହାଁ ସୁଦ୍ଧା ସୁଦ୍ଧିକୁ ଛାଣ୍ଡି
 ଛାଣ୍ଡିତ କର; ଦରଦାପ ଓ ଅନୁତାପ ଘରା ପିନ୍ଧାଏ ଓ ଛାଣ୍ଡିକାଙ୍କର
 ଭୟାନକ ଚରଦାଞ୍ଚଳ ରାଧର ଭଣ୍ଡ ବିଷୟ ଓ ମର୍ଦ୍ଦିତରୁ କହୁଥିବା
 ଦିବି ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେମ ନିଶ୍ଚିତ ଓ ଅ-
 ନାଶୀ । ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରବା ମାଟି ସତ୍ୟତରୁ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରତିଷ୍ଠା ଯଦ-
 ପନ ନଶ୍ୱିତ କର । ଶରୀରର ପ୍ରାଣତା ଶିଶୁ ପ୍ରାଣିତରେ ରହି ପଦାନ୍ତର
 ବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରମୋଦର ଭୟାବ୍ରବେଶରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ହିନ୍ଦୁଙ୍କୁ
 ପ୍ରମୋଦର ବିଦ୍ୟାପକୁ ଦମନ କରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶକୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରତି-
 ଶକ୍ତି କଲେ କିନ୍ତୁ ସକଳ ଯତ୍ନ ବିଫଳ ହେଲା; ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରତିଷ୍ଠା

ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଶ୍ରେୟସୀଙ୍କ ସହର ସରଳ ହୃଦୟ ଅଧିକାର କଲା ଓ ସଦା ତାଙ୍କ
 ଦୁଇ ରହିଲା । ବଶାଣ କହିଲା, “ସତ୍ୟ, ଗୋଟାଏ କଥାରେ ମୋହର
 ବଞ୍ଚିବ ବୋଲି ହୁଏ । କୋକିଳ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା କଥା ଦୈନିକ ସମ୍ଭାବ
 ଦେହରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୋଲିଷ ଆକାଶକୁ ସୁଦ୍ଧା ତାର
 ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଥିଲା, ଏହି ‘ଦୁଃସମ୍ଭାବ ଅବଶ୍ୟ ବଞ୍ଚିବ ପ୍ରାୟ-
 ହତ ହୋଇଥିବ । ତେଣୁକେ ଯଦି ସିଏ କିଛି ଜାଣିଥାନ୍ତି ତେବେ ତ
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେତୁ ଜଣାପାରି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ କୋକିଳ ଯେଉଁ ଚେତନା
 ଦେଖିଥିବୁ ତାହା ଅବକଳ ଗୋହର ‘ଚେତନା’ ହୋଇପାରେ ଓ
 ଯେକିମ୍ବଦ ମିଳିଲା ପରି ସୁଦ୍ଧା ତହିଁରେ ଜଣାଇ ଦେଇଥିବୁ; ଅତଏବ
 ଚିନ୍ତାକେ ଯଦି କୌଣସି କଥା ଉପେ ମୁଁ ଉପହାସ ଉତ୍ତର ଦେଇ
 ଦେବି । ତୁ କିଛି ବୁଝାଇବାକୁ ବସିବୁ ନାହିଁ । ଏତାଦୃଶ ମିଥ୍ୟା
 ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଶତ୍ରୁ ରଚନାରେ ମୁଁ ଅସଫଳତା ଚାହୁଁ । ଅଜ୍ଞାନତାରେ
 କହିବେ ମୈଳାବଳମ୍ବନ କରିବା ଓ ଲୋକ ତଣ୍ଡରେ ସଦାନନ୍ଦୀ ପରି
 ପଡ଼ିବ । ମୋହର ବଶାଣ ଏହି ଯେ ମୋହର ପକ୍ଷେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ କଥାଟି
 ଅତି ସହଜ । ନାନାବିଧ ବଦଳିତ ହୋଇ ବହୁ କେଶ ଓ ମନୋତାପ
 ହେବ କି ବା ଅନୁଶେଷ ଉଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତୋର ମୁଖରୁ
 ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁମତ ହୁଏ ହୋଇନାହିଁ ।

ସତ୍ୟକେ ଉତ୍ତର କଲେ, “ମା ବଶାଣ, ମୁଁ ସିଏକୁ ଠିକ
 ପାରିବି ନାହିଁ; ଆଜିର ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଜ୍ଞତରେ କଥା ବା
 କହୁ ବଦଳିଥିବୁ । ଯଦି କୌଣସି ମତେ ସିଏ ମୋହର ବଞ୍ଚିବ ଜାଣି-
 ଦେଇଛି ତେ ମତେ ରୁଚୁ ନାହିଁ ଓ ହେତୁକେ କରିବେ । ମୋହର
 ବନ୍ଧୁ ପ୍ରତିମା ଏହି ଯେ ମତେ ସତ କହୁ ଦେବାକୁ ଅନୁ-
 ମତ ଦେବୁ”

ବଶାଣୀ—ହୁଁ ! ମୁର୍ଖା, ଏ କି ବରୁର; ସତ କଥା ସବୁ ପଛେ ପକାଣ ଦେବ; ବାୟୁଶୀ ପରି କାହିଁକି ଦେଉଅଛି; ସମସ୍ତୋତ କାର୍ଯ୍ୟ ଲଭିବାର ଜାଣିନାହିଁ । ସତ ଦେବର ଦୁନଘ କାରୁଣ୍ୟରେ ପଡ଼ି ଦେବା କଥାକି ମନେ ନାହିଁ ? ମୋ କୋକିଳର ନାମ ଓ ପୋଷାକ ଲାଗି ସିନା ତୁ ରକ୍ଷା ପାଇଅଛି । ଅହତବିଚର ଦେବ ନିଶିତ ଅପଦ-ପ୍ରସ୍ତ ଏବେ ମନେ ଚିନ୍ତାକ୍ଷିତ କରନାହିଁ । ” ସତ୍ୟ କାରୁଣ୍ୟର ନିବାସ ପ୍ରବଣ କରି ଅତ୍ୟାସନ୍ନତ ପ୍ରଦାନ କଲେ, ବଶାଣୀ ସତ୍ୟକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ସନ୍ତୋଷ ଓ କୃତଜ୍ଞତା ବୁଝାଇ ପୁଣିକି ବୁଝାଇ କଲେ । ତାହାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଲୋକ ଧାରା ବହୁତ ଓ କୋକିଳର କଥା ମନେ ପକାଇ ତାହା ପାଇଁ ବିଶେଷ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଦେଲେ । ପରେ ସତ୍ୟକୁ ନିକଟକୁ ନେଇ କହିଲେ “ମା, ତୋର ସ୍ୱର୍ଗତତ୍ତ୍ୱ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କୌଣସି ମତେ କମି ନାହିଁ; କୋଟିଏ ଜନ୍ମରେ ତୋହର ଗୋଟିଏ ମିଳିବା ବରଳ, ମୋର ଅଶ୍ରୁ ହୁଏ ଯେ, ତେବେ ତେଣି ଦୟାକର ମୋର କୋକିଳକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବେ ନାହିଁ ପରା । କୋକିଳ କିଛି ଭୁଲୁଥିଲା ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ତୋହର ଦୁଇନାଭି ସେ ଭୁଲବଡ଼ ବୋଲଇ ପାଇବ ନାହିଁ; ତଳି-ତୋଟି ସ୍ୱର୍ଗମୋହର କେବଳ ତାହାର ମୌନାର୍ଥ୍ୟ; ଯାହାହେଉ, ତତେ ଭଲରୂପେ ବୁଝିଅଛ କରବା ଅବଶ୍ୟକ; କୋକିଳର ବେଶଭୂଷା ଧାରଣ କରି ସତ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଅପ୍ସରୀ ବଡ଼ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଦେଲେ । ପାର୍ଶ୍ୱ-ବର୍ତ୍ତନା ଦାସୀ ସତ୍ୟକୁ ଗୃହି କହିଲା—“ଝା ! ମା ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦେଖିଲୁ; ସୁନ୍ଦର ବୋଲିଲ ଏ ଏକା ସୁନ୍ଦର; ମା ବଡ଼ସର ଝିଅ ଲୋକସ୍ତଲେ, ଠିକ୍ ସେହି ସଜାଣିତ ବଣିକ ଜନ୍ମା ପରି ଦିଶନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାନ୍ତା । ମୁଁ ସେ ଟିକିଟିକୁ ଦେଖିଲୁ; ସେ କିଛି ଦୋଷ କରି ନଥିବ; ବୁଝା ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ; ତା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ ମନେ ପକଳ ଲାଗୁଛି; ଲେବେ କହିଥିଲେ କେତେ ଦିନ ତଳେ ସେ

“ହେଉ ଅପେକ୍ଷା” । ଏତିକି କହିଲେ, ବୟାଣୀ ଅନ୍ତର ହୋଇ କହିଲା, “ହେଉ, ସେତିକି ହେଉ, କଷ୍ଟସୂଚକ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଅବନୁ ଅସିନାହୁଁ—କାହିଁ କୋକିଳର ହୃଦ ମୁହଁଟି କେଉଁଠେ ଅଛି ?” ହାଁ ଦାସୀ ଆଉ କଷ୍ଟସୂଚକ କଥା ନକହୁ, “ହେଟି ମୁଦି, ମୁଁ ନାହିଁ ଲଗାଇ ଦେବ; ତାଙ୍କୁ ଦେଶ କରବାକୁ ମନେ ହୁଏ ଇଚ୍ଛା ରହୁଛି” ।

ବିଶାଖା ସତ୍ୟକୁ ଟିକିଏ ଦୂରକୁ ନେଇଯାଇ କହିଲା “ତେଜ ସତ୍ୟ, ଜୋହର ରୂପ ଦେଖି ଏଠା ଚେରକ ଅନୁନୀତାହେତୁ ଚାଲେଣି—ତୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ସାବଧାନ ହେବା ଅବହ୍ୟାସ” । ଶୁଣିକ୍ଷଣ ପରେ ବିଶାଖା ସତ୍ୟକୁ ସମସିଂହାସିତ ଦେଖିଲୁଣି କହିଲା ହିଂସକ ଦବାର ମନ୍ତ୍ରପଦ୍ମ ଦେଖିଗଲା ।

—୦୦—

ନବମ ଅଧ୍ୟାୟ

ହିଂସକ ନବରଟି ଆଜି ବିଷୟ ପଦ ପୁଣ୍ୟରେ ମଣ୍ଡିତ । ଦ୍ଵାର ଦେଶରେ ଶୁଭ ସୁଚକ ନାନା ରଙ୍ଗର ଜୋରଶାଢ଼ି ଲମ୍ବନୀନ । ଦର୍ବାର ଦୁହଟି ପୁଷ୍ପଚିତ୍ର, ଚିତ୍ରଣ ଓ ଚିତ୍ର ଚିତ୍ରକ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଲତ୍ୟାଦିରେ ଚନ୍ଦ୍ରପୁଷ୍ପ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ବନ୍ଧୁବର୍ଷ ମନୋହର ଦେଖିଲୁଣି ଧାରଣ ପୁଷ୍ପକ ଦର୍ବାର ମନ୍ଦିରରେ ସମବେତ ହୋଇ ଲତ୍ୟାଦି ଅଗମନ ଅପେକ୍ଷାରେ ବିଷୟବସନ କରାଅଛନ୍ତି । ସତ୍ୟବତୀ ଚିତ୍ର ଜନାଙ୍ଗଣ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କରେ କିନ୍ତୁ କାହାକୁ ମୁଖ ଟେକି ଦୃଢ଼ିପାରିଗଲାଣି । ବନ୍ଧୁବର୍ଷ ସତ୍ୟର ସ୍ଵାଭାବିକ ଗୌରବ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସମର୍ପନ କର ଧୀରେ ଧୀରେ

ତାହାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଏ କହିଲେ “ଅହା ! କି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନିଧି ।” କିଏ କହିଲେ “ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସମ୍ପଦ ଏକତ୍ରାନ୍ତରେ ରହିବା ବିରଳ ।” ଅନ୍ୟ ଜଣେ କହିଲେ “ଦୟାନିଧି ବ୍ୟୋବାନ୍ । ଅହା ! କି ସୁନ୍ଦର କୁସୁମ କେଶ । ପାପ, ଜ୍ୱରପୀଡ଼ା ଯୋଗୁଁ କେଶ ଗୁଡ଼ିକ କଟାଇ ଅଲଗା ଶୁଣିଥିଲ । ତୁ କଅଁଳ ପାଇ ନାହିଁ, ହେଲେହେଁ କୁଣ୍ଡଳାର ମୃଗ ପୁଛ ଧୂଳିର କରୁଅଛି ।” ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପ୍ରକାଶ କଲେ, “ତେଣେ ଦୟାନିଧି ହିଁତକୁ ଚାହୁଁ; ଆଜି ତାଙ୍କ ମୁଖାରବନ କପର ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ଦିଶୁଅଛି । ଏହି କନ୍ୟା ଯୋଗେ ତଳ କୋଠି ପୂର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଅଶାରେ ସେ ତାଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ ଶ୍ରିର କରନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାବିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାୟୁ ପ୍ରତିମାର ଘାତୁକ ପୂଜା କରିବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି ।” ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ହିଁତ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ କରାଇଲେ । ତତ୍ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଛେତନ ଦେଲେ । ପ୍ରାୟ ତଳିଗତ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ପିଣ୍ଡକାର ଛେତନରେ ରତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟବତୀର ମନ ସୁଖ ନାହିଁ । ମନେ ମନେ କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଲେ ଯେ, ଯଦି କେହି ତାଙ୍କୁ ଚିତ୍ତିପାରେ, ତେବେ ତାଙ୍କର ସଦନାଶ ଘଟିବ । ଛେତନ ସମୟରେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ଫଳାୟୁତା ବଣିକ କନ୍ୟା ଧରା ପଡ଼ିଲାନି ?” ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ସତ୍ୟବତୀ ମର୍ମାହତ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ତତ୍କାଳିନୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ପରିଚିତ ଛେତନ କେହି ନଥିବାରୁ କହିତୁ ଅଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ, ସେହି ରାତିକ ବନ୍ଧାଉ ପାଇଲେ ବିଶେଷ ମଙ୍ଗଳ ହେବ ବୋଲି ଶ୍ରିର କର ମନେ ମନେ ତରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, “ହେ ପ୍ରଭୁ ! ରକ୍ଷାକର, ଯଦିତ ମୋହର ପୁନଃ ବନ୍ଧନ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ, ତାହା ଏହି ଗୃହରେ ନହେଉ । ତଦ୍ୱାରା ଏହି ଅମାୟିକ ଦୟାନିଧିଙ୍କ ନାମ କଳଙ୍କିତ ହେବ । ସେ ଉଦ୍ର ମଣ୍ଡଳରେ ନିତମସ୍ତକ ହେବେ । ମୋତେ ଯାହା ଚାହୋଇ ହେଉ, କିନ୍ତୁ ନେ ପ୍ରଭୁ !

ସିଂହକୁ ଏହି ଦୁର୍ଗାମରୁ ବଞ୍ଚାଅ ।” ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ସୁରେଶା ତରୁଳରୁ ଉଠିଲେ, ସତ୍ୟ ସୁଦ୍ଧା ଗାଈପାଥୀନ କରି ତାଙ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ । ସିଂହ ତାଙ୍କ ଅଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ପ୍ରିୟେ ! କୁନ୍ତଳିନୀ ! ତୁମ୍ଭେ କୁଅଡ଼େ ?” ଏହି ଅନୁତମୟ ସମ୍ବୋଧନ ଶୁଣି ନଶ୍ୱରିତ ଭାବେ ସତ୍ୟ ପ୍ରହ୍ଲାଦୋନ୍ମୁଖୀ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୂର ଯିବା ପରେ ବଶାଖା ଅସି କହିଲେ, “ଟେଲିଫୋନ୍ ତାର ଯୋଗେ ମତେ କିଏ ଜାଣୁ ଅଛି, ମୋତେ ସହିତ ତାର ଯାଏ ଥିବା ବଖରାନ୍ତୁ ଯାଏ ।” ଦୁଇଜଣ ଯନ୍ତ୍ର ନିକଟକୁ ଗଲେ । ବଶାଖା ଶବ୍ଦ ବାହକଟି କାନରେ ଦେଇ କିଛି ଭାବ କଥା ହେଲା । ହଠାତ୍ ଚିତ୍କାର ଶବ୍ଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସତ୍ୟ ଲମ୍ବ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ କୋଳାଗ୍ରତ କରି, “କଅଣ ହେଲା କହ” ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଶାଖା ଉତ୍ତର ଦାନ କରିବାକୁ ଅଟମ ହେଲେ । ପରେ ସରଟିକୁ ପକାଇ ଗୋଟିଏ ତରୁଳ ପାଖକୁ ଘୋଷଣ୍ଡ ଯାଇ ନିସ୍ତର ହୋଇ ତହିଁ ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ । ସତ୍ୟ-ବନ୍ଧୁ କ୍ଷତ୍ରସମସ୍ତ ହୋଇ “ମା, କଅଣ ହେଲା” ବୋଲି ପୁନଃ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ବଶାଖା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଅଲେ ମା, ମୋର ଝିଅର ରୁଣ୍ଡି ଶୁଣିଲ ।” ସତ୍ୟବନ୍ଧୁ ସନ୍ତୋଷରେ କହିଗଲେ, “କୋକିଳର ରୁଣ୍ଡି ଶୁଣିଲ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କେଉଁଠାରେ କିପରି ଅଛନ୍ତି ଜାଣିପାରିଲ ତ ? ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଡ଼ଲୋକ, ଏଣିକି ସବୁ ଭଲରେ ଚଳିବ । ତୁମ୍ଭର ଅବସରକୁ ଦୃଢ଼-ବେଦନା ଖାନ୍ତ ହେବ । ଏଥିଲାଗି ମୁଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଶତ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଅଛି ।”

ବଶାଖା ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଜଣା ହେଉଛି ଜଣା କଲେ, “ନାହିଁ, ନାହିଁ, ସେତରୁ କିଛି ଭଟିନାହିଁ, କୋକିଳ ମତେ ତାର ଘୋଷେ ଭାବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତାହା ବନ୍ଧୁ କିଛି ଜାଣିପାରିନାହିଁ । ଅଜ୍ଞ ମୋହର ଜଣେ

ଶୁଭକ୍ଷୀ ମାତ୍ରାଟରେ ଚଢ଼ୁଥିଲା, ଆଜି କୋକିଳର ଶ୍ରବଣକାଳ ଦିନ
 ବୋଲି ସେ ଜାଣିଲା । ଅତଏବ କୋକିଳକୁ ଶୁଭକ୍ଷୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦେବାକୁ
 ମନେ ପକାଇ ଯେତେ ଡାକି ଥିଲା, ତାହା ସହଜ କଥା ଯଦିଓକି କିନ୍ତୁ
 କରୁ ନଥିଲା ତାର ଯେତେ କୋକିଳ କାହା ସହଜ କଥା ଦେବାକୁ
 ଶୁଭକ୍ଷୀ । ଶୁଭକ୍ଷୀଙ୍କ ମୁଁ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ବାରିପାରିଲା । ସେ କାହାକୁ ବା
 କହୁଥିଲା, “ନାମ ପ୍ରତି କୁଞ୍ଜକର” ହା ! କେଉଁ ସତ୍ୟକାଞ୍ଚକୁ ଏହି
 କଥା କହିଲା ପରି ଅଟେ ସୁଦ୍ଧା । ପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ ! ଯେ କେଉଁଠି ହେ ଏବଂ
 ଏହି କାଳରେକି ଅର୍ଥ କଥା କହି ପାରିବୁ ?” ସତ୍ୟ ପଚାରିଲେ,
 “ଅଛି, ଏହି କାଳରେକି ତମ ଆଖିକିଛି ଶୁଣିନି ହଁ ?” ଶୁଭକ୍ଷୀ ଉତ୍ତର
 ଦେଲେ, ହଁ ନା, “ରୁପ ରହୁବ ? ରୁପ ରହୁବ ?” କହିଲା । ସତ୍ୟ
 କିଛି ସମ୍ପାଦନ ଦେଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶୁଭକ୍ଷୀ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହେଲାପରି
 ନାମ ମନେ ପ୍ରକାଶ କଲେ, କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟକାଞ୍ଚ ସତ୍ୟକାଞ୍ଚୀ ଶୁଣି କେତେ
 ହେଲେ । “ମନେ ଶୁଣି ଲାଗୁଥିଲା, ଶିଳ୍ପୀ ତାଙ୍କୁ ଯାହା କିଛି । ସିନ୍ଧୁ
 ପକ୍ଷୀରେ ଏପରି ଜଣାଲେ ଦେବ” କହି ପ୍ରଶ୍ନକାରୀ ହେଲେ ।
 ସତ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହଜ ସିଦ୍ଧି କୁ ବାହାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ମନା କର
 କହିଲେ, “ରୁ ଯିବାକୁ ହେବନାହିଁ । ତୋର ଲାଗି ଏହି ସମ୍ପାଦନ ଲାଗି
 ଅଛି । ସିନ୍ଧୁ କଥା ଯେତେ ଥାଉ କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଥା କହିବେ, ମା
 ବୁଝି ଶାନ୍ତି ହେବ କହୁଛି ଲାଗିଲା ଯେ, ବହୁ କଥାକୁ ଅସହାର କର
 ପାରିଲେ ବୋଲି କଥା କହିବେ । ନାହିଁ, ନାହିଁ ପ୍ରମୋଦ ବୁଝା ପସନ୍ଦ
 କହିଲେ ନାହିଁ ।” ସତ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ନା ପ୍ରମୋଦ କିଏ ?” ଶୁଭକ୍ଷୀ
 କହିଲେ, “ବହୁକଥାକୁ ଶୁଣି ନାମ ପ୍ରମୋଦ ।”

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

କଟାକ ଗୁଣ୍ଡାମାଟିର ଦୟାଳୁ ଝିଅ ସେହି ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ସତ୍ୟ କୋଇବାକୁ ଯତ୍ନ କଲେ ।

ଦ—କାହାର ଯାଉଛ କୁଆଡ଼େ ?

ସ—ଦର୍ଶ ର ପରକୁ, ଶୀଘ୍ର ନଗରେ ବନ୍ଧୁ ବର୍ତ୍ତ କଥଣ କହୁବେ ? ଅନ୍ଧେ ଝରଝର ଅନୁପଞ୍ଚିତ ବାଜୁବେ ମାହିଁକ ?

ଦ—କାହିଁ, ଅନ୍ଧର ଭଲ କଥଣ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଶେଷ ଏକାନ୍ତ ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବଶ୍ୟକ । ଏ ଜଗତରେ ଭୁବିଷ୍ୟ ମୋର ଏବଂ ମୁଁ ଭୁବିଷ୍ୟ ସହ । ଭୁବିଷ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ, ଅତଏବ ଯଥାର୍ଥ କହୁବାକୁ ଗଲେ, ଭୁବିଷ୍ୟ ମୋର ସଫଳ । ଅଳ୍ପଦିନ ଏହି ରାଜବାଣୀ ଅନ୍ଧର ଚର ପ୍ରମୋଦେଶର ଚେର । ପ୍ରହ୍ଲାଦନାୟାଣୀ ହୁଅ କାହିଁକି ? ଅଜକୁ ଚିନ୍ତାବର୍ତ୍ତ ହେଲେ ଭୁବିଷ୍ୟ କହୁବା ଭାବେ ଶୁଭକ ପର ଶୁଭେ ରହୁଥିଲି କିନ୍ତୁ “କୁନ୍ତଳିନୀ” ବୋଲି ମନେ ମନେ ରାଜବା ବନା ଭୁବିଷ୍ୟ ମାନ ଧାମ ଜାଣି ନଥିବା ଯୋଗୁଁ କାହିଁ ପାରିନଥିଲି, ସେହି କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଶେଷ ମାତ୍ର ରହ । ଭୁବିଷ୍ୟ ବାହାରି ଯିବାକୁ ଯତ୍ନ କରିବା ବୃଥ ପ୍ରସ୍ତାବମାତ୍ର । ମୁଁ ଭୁବିଷ୍ୟ ହେଉ ଦେବନାହିଁ ।” ଏହିଭାବେ କହୁ ସତ୍ୟବତ୍ସକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଅଭିମାନରେ ତାହାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଣ ଅପ୍ରାଣ କର କହୁଲେ, “ପ୍ରିୟେ, କୁନ୍ତଳିନୀ ! ଏ ଜଗତରେ ସୁନବାର ଭୁବିଷ୍ୟ ଦେଖିବ ବୋଲି ଅଶୀ ନଥିଲା । ମୋହ ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶ ହେତୁ ଯେଉଁ ମାଲବାର କୋଟିପତିଙ୍କ କନ୍ୟା ମୋହର ପତ୍ନୀ ହେବାକୁ ଥିଲା ହୋଇଅଛି ଓ ଯାହାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ କର ବାକୁ ସୁଖ ମନେ ମନେ ଘଣ୍ଟା କରୁଥିଲି, ଭୁବିଷ୍ୟ ସେହି କନ୍ୟା ଅଟ ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟରେ ଦୁଇ ଭାବ ପାରିନଥିଲି । ମୁଁ ଶଙ୍କା କରୁଥିଲି ଯେ,

ଆଜ୍ଞା ଦଳର ପଣିବଳା ଉତ୍ତର ମୋର ଦୁଃଖମୟ ଗଳନର ପ୍ରଥମ ଦିବସ
 ଘୋର ଘୋଷିତ କରବ । କିନ୍ତୁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ କି ବଚନ ଲୋକା, ସେ
 ଆଜି ଭୁବନୁ ଶେଷର ସ୍ଵର୍ଗର ପିଠର ଦେଇଅଛନ୍ତି । ପ୍ରିୟେ !
 ଭୁବୁ ଘୋଷୁଁ ତୋହୁଣ୍ଡ ଘେନାମନ ପ୍ରତି ହେବା ପାଇଁ କି ଚରଣ୍ୟ
 କରୁଥିଲି, ପ୍ରାଣିନାହିଁ ଏବଂ ଭୁବୁର ବିପଦର ଘାଟ ହେବା ଘୋଷଣେ
 ନିଆଁ ଲାଗିଯାଇଛି, ଗୁଣି ବୁଝିଯାଉଛି ।

ସ—ହେ ପରିତାପରୁଦ୍ଧସ୍ଵ ! ମୁ—ମୁ—

ଦୁଃଖ ଶ୍ଵେତାଞ୍ଜଳି ସେଇ ପଦ୍ୟକା କାବ୍ୟ ପୁରଣ କହି
 ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଦ—ନଗର ଅରଳାଞ୍ଜଳିସ୍ଵର ଶେଷ ନାହିଁକି ସମାଧାନ କରୁ-
 ଅଛି ! ମୁଁ ଭୁବୁର ପ୍ରମୋଦ, ପ୍ରମୋଦ ! ମୁଁ ଭୁବୁକୁ ପ୍ରେମ କରେ
 ଘୋର କହ, ଏକଥା ଭୁବୁ ଶେଷେ କହିନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଭୁବୁ ଶେଷ
 ନନ୍ଦନ ବଳରୁ ମୁଁ ତାହା ବୁଝିଅଛି । ଆଜି ନୁହେଁ, ଯେଉଁଦିନ ଶେଷ
 ଲାଗିବ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ପାତ୍ର ଶିଖର ଶେଷ ଲାଗିବ ମୁଁ ଭୁବୁର ଶାନ୍ତି
 ପାଇଥିବି, ସିଂହଦଳ ଅବଧ ବୁଝିଅଛି । ଏବେ ମୋ କଣ୍ଠରେ ଧରିବେ
 କହି । ଭୁବୁ ଅନୁଗମୟ ବଚନ ଶୁଣିବି କି ଆସୁଛି ହେଉଅଛି । ମୋର
 ବାହୁ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ଥୋଇ ପ୍ରତିନିଧି, ମୁଁ ଭୁବୁକୁ ପ୍ରେମ କରେ ଘୋର
 କରୁଅଛି, ପ୍ରୋତ୍ସାହନର କୁଞ୍ଜର ବଳର ଚାହିଦା ଅଗଣା କରନାହିଁ ।
 ଦର୍ଶନ ମଣ୍ଡପକୁ ଯିବା ପୂର୍ବେ ମୁଁ ଶେଷ ଘୋର ଦେବ ।”

ପଦ୍ୟକା କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ, କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନାନା
 ଶ୍ରୋତାଙ୍କୁ ଶେଷ ଦେଇ । ଅନନ୍ତ, ଦୁଃଖ, ଓ ଲଜା ଗାଳ

ହଟ ଶରୀର ଅଧିକାର କଲା । ହିନ୍ଦବ ଶ୍ରେମରେ ଅନ୍ଧକ, ସେ ତାଙ୍କର
ଦେହର ନୟାରନ୍ତ୍ର ଛୋଲ ଦୁଃଖ ଏବଂ ଛଦ୍ମ ବେଶରେ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରବଣମ୍ଭ
କରୁଥିବା ଲାଗି ଲାଙ୍ଗୁ ଲାଗ ହେଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଛବିରେ ହିନ୍ଦ
ସମ୍ମୁଖର ଗଳ ବାଜିତ ଛଳାଧି ସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୋରାହୁଲ ଛବିତ କଥା
କହି ଦେଇ ଶମାହୁଣ୍ଡା କରନ୍ତେ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ବାସନ୍ତର ଆରମ୍ଭେ
ଲୋକ କହୁତାଙ୍କ ପ୍ରିୟତାମ ଦୋରାହୁଣ୍ଡା ମାତ୍ର କହିଲେ ଅବସ୍ଥାରେ
ହିନ୍ଦ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଛଳ ବାଜିତ ଗଳବଣକୁ କେତେମାତ୍ର କଳାକିତ
କହିବେ ନାହିଁ । ଏହି ମନେ ଛବି ଛବି ଦୁଃଖାନ୍ତେ ବୁଦ୍ଧି ହେଲା,
ହିନ୍ଦବ ମୁଖକୁ ବୁଦ୍ଧି ଗାରିବେନାହିଁ, ଅଧୋମୁଖ ଦୋରା କହିଲେ,
“ହିନ୍ଦ ବଳପୁରୁଷ, ମନେ ଗୁଡ଼ି ଦିଅ ମୁଁ ଯାଏ ।”

ଦ—ତେଜେ, “ପ୍ରମୋଦ, ମୁଁ ଭୁମ୍ଭୁକୁ ଛେନ କରେ” ବୋଲି
କହିବ ନାହିଁ । ଭୁମ୍ଭୁ ପ୍ରମୋଦଙ୍କୁ ମୁଖାରବନ୍ତ ତାହା କହୁଅଛି । ଭୁମ୍ଭୁ
ପ୍ରମୋଦଙ୍କୁ କହିବା କି ପଦ ?

ସ—ନାହିଁ, ମନେ ଗୁଡ଼ିଦିଅ । ବଳେ ଧରି ଅଭିଜ୍ଞାନ କର-
ବାକୁ ଭୁମ୍ଭୁର ଚିତ୍ତ ଅଭିଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ।

ଦ—କାହିଁକି ନାହିଁ ? ଅଭିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ଭୁମ୍ଭୁ ପ୍ରମୋଦ
ଛବିତା ଦେବ । ଭୁମ୍ଭୁକୁ ଅଭିଜ୍ଞାନ କରବା ଅଧିକାର ମୋର ଛବି
ଅନ୍ଧ ପ୍ରମୋଦଙ୍କୁ ପୁରୁଷ ନାହିଁ ।

ଏମନ୍ତ କହି ଛବିତାଙ୍କୁ ଗାରିବେନା କହି ଦୁଇ ପ୍ରମୋଦ
କହି । ସତ୍ୟ ସହି ଗାରିବେନାହିଁ, ଭୁମ୍ଭୁର ଗୁଡ଼ିଦିଅର ଛବିତା
କହି । ତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତରାଳ ନାହିଁ । ପ୍ରମୋଦଙ୍କରେ ଅଭିଜ୍ଞାନ କହି-

ଦେଲେ, “ପ୍ରିୟେ, ପ୍ରମୋଦ ! ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରେମ କରୁଛି । ଯେଉଁଠି ଏକକ ପାର୍ଶ୍ବରେ କେତେକ ବାଡ଼ିର ଯାନ୍ତିକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନୁର ପ୍ରାକୃତିକ ରେଟ ହୋଇଥିଲା, ସେହିଦିନ ଅବଧ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରେମ ଦେଇ କରୁଅଛି । ମୋହର କମତ ଅନୁରୋଧ ସେ ଏହି କଥା ଲେଖିବେ ସେତେବେଳେ ଅପଣ ଶୁଣିବେ କିମ୍ବା ଲେଖକ କହୁଥିବେ ଯେ ମୁଁ-ମୁଁ କୁପା କରୁ ମତେ ଜ୍ଞାନ କରାବେ ।”

ସତ୍ୟ “ମୁଁ କୋଳର ନୁହେଁ । ମୁଁ କାବୁରୁରୁ ତଳ ଶୂନ୍ୟ ଲୁହା ବାଣୀ କଲ୍ୟାଣ” କେଉଁ କହୁ ଦେବାକୁ ଛାଡ଼ି କହିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ବଚନ ହୁଇଲା ନାହିଁ । ଦୟାନିଧି ତାକୁ ଅଧିକ କହିବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ରୂପରେ ହସ୍ତ ଦେଇ କହିଲେ, “ପ୍ରାଣ ପ୍ରିୟେ, ଅତି କଷ୍ଟ ହୁଅ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ଚତନ ବ୍ୟୟ ଅନାବଶ୍ୟକ । ତୁମେ ମୋତେ ପ୍ରେମ କରି କୋଉ କହିଅଛ, ଅତି କିଛି କେତା ନାହିଁ । ଏବେ ମୋହ ସୁଖନୟ ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରସତ ତାର ଉଦୟ ହେଲା । କିନ୍ତୁ କେତେ ଦୈର୍ଘ୍ୟ-ମୁକ୍ତା ଆମ୍ଭ ପ୍ରେମର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ବୋଲି କହିଥିଲେ, ତହିଁ ସେହି ପଦକ୍ଷି କୌଣସି ମତେ ଅସ୍ତ୍ରାଘ୍ୟ ହୋଇପଡ଼େ, ତେବେ ମୁଁ ଚୁପ୍‌ଚାପ ନୋହୁଁ ଚିତ୍ତେ ଅନନ୍ତର ରହିବି ।”

ସ—ଅପଣ ଯଥାର୍ଥ କହୁଅଛନ୍ତି ।

ଦ—ଯଥାର୍ଥ କହୁ କି ନାହିଁ ପରମେଶ୍ବର କି ଶକ୍ତି । ଯଦି, ତୁମ୍ଭ ଅନାଦୃଶ ମୁଖକୁ ବୁଝି ଅନୁତ କହିବା କାରୁଣ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ସତ୍ୟର ମନରେ ଦୁଃଖ ଥିଲା ଜାଣିବେ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ନିଜର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଓ ଅଦୃଶ କଲ୍ୟାଣକୋଳର କଥା କିତେକିନ୍ତୁ କହି ଦିବକ ମୁହଁ କୌଣସିରେ ଶୁଣି ସେହି ସ୍ବାଭାବିକ ଚିତ୍ତେ ମନେ

ଉପରକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରି ଏକ ଚତୁର୍ଥ ଏକ ପାର୍ବରେ ରହି ବହୁଳତା ଓ
 ଶ୍ରୀକୂଳା ହୋଇ କହିକାଳ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେଲେ । ସେହି ଛାନ୍ଦରେ
 ହଠାତ୍ ଜଣେ କୃତଚକ୍ରାୟ ବୃକ୍ଷବର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷକୁ ଦର୍ଶନ କରି ତାଙ୍କ ସହ
 ଶ୍ରେୟ କମ୍ପନାନ ହେଲେ । ସେ ଅଭି କିଏ ମୁହେ, କୁହୁକରଙ୍କ ଛାତ୍ର
 ପୁଣ୍ୟମତି ବିଭ୍ରୁ । ସତ୍ୟର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲା, ଶରୀର କାଷ୍ଠବହୁ
 ହୋଇଗଲା, ପାଦ ଚଳିଲା ନାହିଁ ଓ ପାଟି ଫିଟିଲା ନାହିଁ । ବିଭ୍ରୁ ପ
 ଘଣ୍ଟକୁ ଆସି ଧୀରେ କହିଲା, “କଲ୍ୟାଣୀ ଜଇଲ ଚଢ଼େଇ, ତୁ
 ଶୋରେ ଅଛୁ ? ତୁ ତ ଭାବିବିଷୟ ଲାଳା ଲୋଭାଞ୍ଜୁ; ଏହି ବେଶବୃତ୍ତା
 କ’ଣ ପାଇଲୁ ? ଯାହାହେଉ ଏ ସବୁ କିଛି ଫଳପ୍ରସବ ଦେବ କାହିଁ ।
 ହେଟି, ପୋଲସ ଦଳ ତତେ ଖୋଜି ଖୋଜି ଏହି ଉପସ ଦ୍ଵାରକୁ
 ଆସିଗଲେଣି, ଏହିଠି ତତେ ନେଇଯିବେ; ମୋହନୀ କିଏ ତତେ
 ଛାଡ଼ି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ; ମୁଁ ବ୍ୟାଧି ନେଲେ ମୋର ପ୍ରେୟସ
 ହେବୁ ତ ? ସେହିଭଳି ମୁଁ ତତେ ଅନେକଥର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲି, କିନ୍ତୁ
 ନତେ ଅବଲ୍ଲୀ କରି କଷ୍ଟ ହେଉ କଲୁ । ପୁନଶ୍ଚ କାରାଗୃହକୁ ଯିବୁ,
 ନ ମୋର ପ୍ରାଣପ୍ରେୟା ହେବୁ, ଶୀଘ୍ର କହ ।”

ସ—ତୁମ୍ଭେ କହିବା କଥା ସବୁ ସତ ?

ବ—କିଛି ସତ୍ୟତା କର ନାହିଁ ।

ସ—ଅଛି କିଏ ବିଚାର କହିବ, ଶିଖେନାହିଁ ସମୟ ବ୍ୟୟ ।

ବ—ବିଚାରକଙ୍କୁ ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ସୁଦ୍ଧା ସମୟ ନାହିଁ । ମୋର
 ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗାଳ ହେବୁ, ନା ପୁନଶ୍ଚ ଜଇଲକୁ ଯାଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ସୁର
 ବର୍ଣ୍ଣ ବାଳ ଅବସରକୁ ଦଣ୍ଡ ସେଗ କରି ଏହି ମୋହନୀ ଯୌବନବଧୂ
 ହେବୁ, ଶାନ୍ତି ପାଇଲେ ରହାନ୍ତେ ଅସ୍ଥିକଳାଳ ହୋଇ ଫେରିବୁ, ଶୀଘ୍ର
 କହି କର ।

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଦୁଃଖିନୀ ସତ୍ୟ ଭଣ୍ଡ କହୁଥାଉଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରକ ଘୃଣୀୟମତ
 ହୋଇଗଲା, ସବୁଦିନ ଅନ୍ଧାର ଘଣ୍ଟିଲା । ସିଂହଙ୍କ ଉଦନରେ ସମ୍ଭାଷଣ
 ରହାସି ଭୃଷଣରେ ଭୃଷିତ ହୋଇ ପଳାତକା କଣ୍ଠସ୍ପର୍ଶ କୁଣ୍ଠ
 ଯୋଗୁଁ ଦ୍ଵାବି ଧୃତ ହେବେ ନା ଦୁର୍ବଳ ହେଉଥିବ କରୁଣ
 ହେଉ ଆହରଣ କରବେ-ଭଣ୍ଡ ଶିବକର ପାଉଁଶର ନାହିଁ । ସେ
 ଭାବରେ ବହୁଦଳ ଅସୁସମର୍ପଣ କରବା ଅପେକ୍ଷା ଦୁର୍ବଳର ନିରାଶ
 ଯାଇ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କରବା ଶେଷସ୍ଵର । ଦୈବ ସୁରକ କର କହେ
 ଯୈର୍ଯ୍ୟଧାରଣ ପୁରକ ବହୁଦଳ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ, “ଅଛୁ, ମୁଁ ଏଠାରେ
 ଅଛି ତୋର ଗୁଣ୍ଡ କରବ କହିଲ ? ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ କୌତର ମଧ୍ୟରେ
 ଥିବେଲେ ମୁଁ ଯାଇଥିଲି, ମତେ ସେଠାରେ ଦେଖିଥିବ କି ?” ବୁଝ
 କୌତର କଥା ଶୁଣିବା ନାଟେ ବହୁଦଳ ତାକୁ ଶୁଣିଲେ । ସେ ନିଜେ
 ସଜ୍ଜାପରି ହେଲ ପରି ଦିଶିଲା । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟକଥାର ଶ୍ରୀକର୍ମରେ
 ନୋହିତ ହୋଇ “ଛ ମୂର୍ଖା, ଏ ସବୁ କଥା କଅଣ କହୁଅଛୁ ? ଦେଖି,
 ନୋଲଗ ଉପରକୁ ଆସୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପାଦପଦ ଶୁଭଞ୍ଜ, ଏହାକି
 ତତେ ନେଇଯିବେ । ମୋହ ସହିତ ଆସ, ମୋର ପ୍ରଶଂସା କର
 ସୁଦ୍ଧା ତତେ କୋଇବ ।” ଏମନ୍ତ କହି ତାଙ୍କ ହସ୍ତ ଧରି ଆକର୍ଷଣ
 କଲା । ସତ୍ୟ ବଳପୂର୍ବକ ହସ୍ତ ଛାଡ଼ିଲା ନେଲେ । ଲତା ମଧ୍ୟରେ
 ଘୋରୀର ଲଙ୍ଘନରେ ମହାବଳ ବଳଶ୍ରୀ ଲମ୍ଫାଦର ପାଞ୍ଜି ବାବୁ
 କଳିଙ୍ଗକଳ ସହିତ ମେଡ଼ ଉପରେ ପ୍ରବେଶକଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ
 ବିଶାଖା ଓ ଦୟାନିଧି ଦିବି ପୁରା ଥିଲେ । ବହୁଦଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି
 ଶ୍ଵେଦପରି ଖସି ପଳାଇଲା ଦୈବଦତ୍ତ ଶାନ୍ତ ଓ ଶ୍ରୀକର୍ମ ବଳରେ
 ସତ୍ୟକଥା ଶକାତ୍ୟାଗ କର ବାଣୀ ଓ ଦୈବ ଯିତକୁ ଅଗ୍ରସର

ହେଲେ । ହିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ଧର୍ମ କହୁଲେ, “କୋକିଳ ! ତୁମ୍ଭେ ଏତା-
କମ୍ଭ ଏତେବେଳେ ଯାଏ ଏହି ମେଡ଼ ଭିତରେ ଅଛ ?” ବିଶ୍ଵାସୀ
ପାଖକୁ ଯାଇ କହୁଲେ, “ବନ୍ଦୀରଘରର ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ବିଶେଷ ଭେଦ
ହୋଇଅଛି, ଟିକିଏ ଶୀତଳ ଦେବ ପାଇଁ ଆସିଥିବ ।” ଏହା ଯତ୍ୟ-
କତ୍ୟକୁ ସମୋଧାନ କରି ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ଵ ଗୋଲ୍‌ସମାନଙ୍କୁ ଭଲରୂପେ ଶୁଭିକ୍ଷ
ଦେଇ କହୁଲେ, “ଅଲେ ମା ! ଅଳ୍ପ ଭାରି ଗୋଲ୍‌ମାଲ୍, ଲାଗିଅଛି, ତୁ
ଜାଣିପାହୁଁ ପାର ? ହେଟି ଦେଖ ଏହି ପୋଲିସମାନେ ସେହି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ
କଣିକା କନ୍ୟା ଜାଇଲରୁ ଲୋଇ ଆସି ଅଳ୍ପ ଏହି ସ୍ଵାଧୀନତା ଅଳ୍ପ
ଆସିଥିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ ତାକୁ ଧରି ନେବାକୁ ଆସି ଅଛନ୍ତି; ଏହି
ନଦର ସବୁ ଖୋଜିବେ । ମୁଁ ଏହିକିଛି ଏଠାକୁ ଆସୁ ଆସୁ ପହଞ୍ଚି
ଦେଇ ଅତିର ଦୂରକୁ ଚାଲିଲି, ଏହି ଗୁଡ଼ିଆରଘର ମୋ ଦାନଦେଇ
ଜଣେ କେହି ଶୁଣୁଛନ୍ତି ସ୍ଵାଦୁତ କେତେବେଳେ ଦଳାହନ କରିବାର
ଦେଖିଲି; କିନ୍ତୁ ମା, ମୁଁ ଯଥାର୍ଥ କହୁଛି ସେହି ଦୁଃଖିନୀ ସେ କୌଣସି
ରୂପେ ଦିଅନ୍ତିନା । ଏତେ ଦିନ ଯାଏଳୁ ବି କୌଣସିକେ ସେ କିଛିକୁ
ଚାଲି ବିଚାରିବେ ପୋଲିସକୁ ଦୃଢ଼ ଅଛି, ଏହା ସତ୍ୟରେ ତାହା ପ୍ରତି
ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛି । ”

ଏତାଦୃଶ ସମୋଧାନ ଶ୍ରବଣ କରି ସବାଜଦ୍ଵାରା କମିଶ୍ନିଟା
ସବାଜ ସୁନ୍ଦର ସତ୍ୟବ୍ୟବସ୍ଥା ଦଳାହୀତା କହେବେ ବୋଲି କେହି
ପୋଲିସ୍ ଆଦିପକ୍ଷ ଅନୁମାନ କରି ପାରନ୍ତେ ? ଏହି କାହାଣୀର
ଲକ୍ଷ୍ୟଦର୍ଶକ ବାବୁଙ୍କ ସେହି କିଛି ଭବିଷ୍ୟତ ସୂଚନା ଦେଲା । ତାଙ୍କ
ଚକ୍ର ଅତି ସେହି ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରିବେ ଦେଖିବା ନାହିଁ ।
ମେଡ଼ର ସବୁ ସୁନ୍ଦା ଖୋଜିଖୋଜି କରିବା ନୈରାଶ୍ୟ ଜର୍ଜରିତ
ଦୃଢ଼ବ୍ୟବସ୍ଥା ବାବୁଜୀ କେତେ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ସରକାରୀ

କନ୍ୟା ବେସରକାରୀ ପୁରସ୍କାର ଅଣାବଦ ଆଉ ତାଙ୍କ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନରେ
ନାଶିଲା ନାହିଁ ।

ତେଣେ ଜଣେ କହେଦକୁ ନିଜର ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନା ରୂପେ ତଳାଇ
ନେଉଥିବା ବିଶାଖାଙ୍କ ଅଥାଥାଉଣୀ ସଂହୃଦ ଓ ଚକ୍ରତାରେ ଉତ୍ତେଜିତ
ହେଇ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ସ୍ୱାଭାବିକ ମନୋବଳ ପୁନର୍ଜୀବିତ ହେଲା । ସେ
ଭାବିଲେ, “ଈ, ଈ, ମୁଁ ଏତେ ଡରିବା ବଧୂ ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ
ରକ୍ଷା ପାଇଲି, କିନ୍ତୁ ପତି ସେହି ଦୁଷ୍ଟାସ୍ତ୍ରା ବିଦ୍ରୁପ ପୋଲସକୁ କହେ,
‘ତୁମ୍ଭେ କହେବି ସକାଶେ ଈନ୍ଦ୍ର କନ୍ୟା ମୁଁ କହାବୁତା, ଅନାଦାରୀ ଓ
ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୋଜିଲେ ପାଇବ ନାହିଁ । ଅଜ୍ଞ ଆମରଣ ଶମେ
ନେନ ଓ ବିରାଜି ବିଦେଶୀ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରି ରହୁ ନାଣିକ୍ୟାଦରେ
ଢେଙ୍କିତ ହୋଇ ମହାନନ୍ଦରେ ସଙ୍ଗର ବରୁଥିବା ହିନ୍ଦୁଙ୍କ କୁଣ୍ଡୁଅଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ଖୋଜ, ପାଇବ’, ତେବେ ମୋହର ସଙ୍ଗନାଣ । ମାତ୍ର ସେ
ତାହା କଲପର ଦିଶୁ ନାହିଁ । ‘ପୋଲସ ମତେ ଚିତ୍ତିବେ ପରା’ ବୋଲି
ମୁଁ ଯେଉଁ ରୂପେ ଡରିଥିଲି, ସେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପରି ତରି ପଳାଇଲା
ହେ ବିଶିଳ । ମତେ ଧରଇ ଦେବର ଉର୍ଷା ଜନ୍ମିଥିଲେ ପୋଲସ
କେତେ ମେଡ଼ ଉରେକୁ ଅସିବାଣେଣ ସେ ତାହା କରପାର ଆନ୍ତା ।
କି ଅନନ୍ତମେୟ ନାରଣରୁ ତାହା କହିନାହିଁ ବା କହିବାର ସମ୍ଭାବନା
ନାହିଁ ।” ଏହିରୂପେ ଭାବି ବିଚାରଣ କରିବାରେ କହଲେ, “ହଁ, ମା,
ତୁ ସୁଦ୍ଧା ସେହି ଦୁଷ୍ଟାସ୍ତ୍ରା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଲାଗି ଦେଶେଣ ସାବତ ।” କହୁକହୁ
ହସି ଶରୀର ଥରଇଲା । ଦୟାନିଧି ହିନ୍ଦୁ ଏହି କମ୍ପ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରି
ଢେଙ୍କିତ ହେଲେ ଏବଂ କହଲେ, “ଏହି ଶୀତଳ ବନ୍ଦି କାଳରେ ତୁମ୍ଭେ
ଅଧିକ ସମୟ ଏଠାରେ ରହିବା ଦୋଷଜନକ, ଶରୀର ଅସୁସ୍ଥ ହେବା
ସମ୍ଭାବନା, ଅସ ଉତ୍ତରକୁ ଯିବା”; ତେଣେ ତାଙ୍କ ହସ ଧରି ନେଇ:

କଲେ । ଯାହା ଯାହା ଅଳ୍ପକ୍ଷରେ ତାଙ୍କ ମୁଖ ଘର୍ତ୍ତନ କରି କହିବୁ
 ତମର ପଡ଼ି କହିଲେ, “ପ୍ରାଣପ୍ରିୟେ, ତୁମ୍ଭ ମୁଖ ଘର୍ତ୍ତନକର୍ତ୍ତା ଓ ତୁମ୍ଭ
 ଦୃଢ଼ ବିକୃତ ଦଶାବସ୍ଥା, ମୋର ଉପରେ କିଛି ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଘଟଣା ଘଟି
 ନାହିଁ କି ?” ସତ୍ୟ କୁଟ୍ତିମ ମନହାସ ପ୍ରକାଶ କରି ଜଣାଇଲେ,
 “ନାହିଁ, ସେପରି କିଛି ଘଟିନାହିଁ । ମୁଁ ସେହି କଟକ୍ଷତ୍ତି ସକାଳେ
 ଚକଟେ ଚକଟି ଓ ଦୁଃଖିତ, ସେ ଏଠାକୁ ଅସିଥିବାର ଅଭାବ ଅନୁ-
 ମାନ କରନ୍ତି କି ?” ହିତ କହିଲେ, “ଅନ୍ଧ ସ୍ୱପ୍ନାସାଦରୁ ସେ
 ଅସିଥିବା ଅସନ୍ଦେହ କିନ୍ତୁ ତାହା ତାଙ୍କ ରୂପେ କହିବା ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ
 ହେଉଅଛି ? ତେଣୁ ଗୁରୁତର ଦୋଷ ଦେଖୁ ସେ କହିବୁ ଠିକ୍ ଅଛି,
 ତାହା ଛାଡ଼ିଲେ ତାହା ପ୍ରତି ରୂପେ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରିବା
 ଅନୁଚିତ” । ସତ୍ୟ କହିଲେ, “ସେ କଦାପି କେହି ଦୋଷ କରି
 ନାହିଁ । ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ କରି ଜାଣେ ସେ ନିର୍ଦୋଷୀ । ହା ! କି ଅନିଚିତ-
 ଯନ୍ତ୍ର ଦଣ୍ଡ ହେଉଅଛି ! ତାହା ବିଷୟ ଛାଡ଼ିଲେ ମୋର ହୃଦୟ ରହିଅ
 ହେଉଅଛି ।” ହିତ ତାକୁ ଅଲିକାଳ କରି ମନେ ମନେ ଛାଡ଼ିଲେ,
 “ଆହା ! କି କୋମଳହୃଦୟ ! ଅଧିକାର ସ୍ୱରେ ଦୋଷାଦୋଷ
 ଚକଟେନା ନକରି କାରୁଣ୍ୟରୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁକ୍ତି କରେଅଛନ୍ତି” ଏବଂ
 କହିଲେ, “ପ୍ରିୟେ, କୋକିଳ ! ଦବାର ଘରକୁ ଫେରିଯିବା ପୂର୍ବେ
 ଅମ୍ଭ ବିବାହ ଦିବସ ଛିର କରିବା । ଅସ୍ତୋକଳ କରିବା ସକାଳେ ପ୍ରାୟ
 ଏକମାତ୍ର ଚାରିକି । ଏକ ନାସରୁ ଅଧିକ ସମୟ ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ନ
 ପାରେ । ଅଳ୍ପ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ; ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ ଉତ୍ତମଦେବ,
 ପାଣି ଦେବ ଓ ଚଣ୍ଡପୋଷ୍ଠ ଅନାକଣ୍ୟକ । ଅନିକାଳ ସେ ସବୁ ନିର-
 ଥିବ-ହୋଇ ପଡ଼ିବି । ଉତ୍ତମ ଯୋଗରେ ପାଣିଗ୍ରହଣ କରି ପତି ପତ୍ନୀ
 ଅସହଜୟ ମନୋଜେତ ଓ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରିବା ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରାଳ
 ନୁହେଁ । ସାହାଯ୍ୟ କାହାଜ୍ଞା କରି ହୋଇ ଯୁବା କେତେ ଲବ୍ୟବାନ,

ପୁରୁଷ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ପ୍ରେମାଳାପରେ ଶବ୍ଦକୁ ସ୍ୱାର୍ଥକ ଏବଂ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ବାକ ଦ୍ୱାରା ଜଗତକୁ ଅଜଣାତ କରି ଦେଖିମଣ୍ଡଳର ଦେବ ସୃଷ୍ଟି ସର୍ବନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରି ପାରି ଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ତର ମୁଁ କହେ, ଅମ୍ଭ ଉଦୟର ମନୋମିତନ ହୋଇର ଚନ୍ଦ୍ର ଅଟେ । ରୁଣୁ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଅଷାଠ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀରେ ମହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ଶକ୍ତି । ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପଥା ଶୁଣି ସତ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିଜର ମନୋରଥ ପୁରଣ ନହେବା କଥା ଚେଷ୍ଟା ଆଉ, ଛଦ୍ମବଦନାବଶ ଦୃଢ଼ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ଅକୃତ୍ରିମ ଉଦାର ହୃଦୟରେ ଏତାଦୃଶ ଅକାଶ କୁହନକତୁ ଅଶା ଯୋଗେ କଳ୍ପିତା ନିତାନ୍ତ ପାପ ବୋଲି ହୃଦୟଜ୍ଞାନ କରି, ମନ୍ତ୍ରକତୁ ପରିପାଳନ ଓ ମହା ସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିବା ବିଶ୍ୱାସୀଙ୍କଠାରେ ବାପୁଦାନ କରି ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଯଥାର୍ଥ କହୁ ଦେବାକୁ ଅପହେନେ ଚାକ୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ର ଫର୍ଦ୍ଦିନ କଲ ଏବଂ ଅଶ୍ୱତ୍ତରେ କହୁଦେଲେ, “ହା ! ବିଧାତା ! ହେ ପ୍ରମୋଦ, ତୁମ୍ଭେ ମୋହ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ଯୋଗେ କରି ଦେଲେ ଭଲ ହୋଇଅନ୍ତା, ମୋହ ବିବେଚନାରେ ଅଧର ମତେ ରୁହ ମଣିବା ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ ହେଲେହେଁ—ହେଲେହେଁ—ଓହୋ ! ମୁଁ କଥା ବା କହୁନଦରୁ ମୁଁ ଏମନ୍ତ ସମୟରେ କେତେଜଣ କୁଣ୍ଡୁଅ ଚାକ୍ଷ ଅତିକୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ସତ୍ୟ ପ୍ରକୃତେ ହୋଇ ଶାନ୍ତ ଦେବାଇ ମନରକୁ ଖୁଲିଲେ । ସେଠାରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଶ୍ରବ୍ୟ କୋକିଳ ହୃଦରେ ପ୍ରେମ କହୁଥା ଗାନ କରୁଥିଲା । ସେହି କଣ୍ଠି ରସାତଳ ଗଙ୍ଗାରେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସତ୍ୟବଦ ପକ୍ଷେ ମାରକ ଦୃଢ଼େ, କିନ୍ତୁ ବାସକ ବିଷକହ ହେଲା—ଆହୁରିହେ ମନ ଦୃଢ଼କରି ହାତରେ ହାତଲଡ଼ି ଅଗତ୍ୟ ସେଠାରେ ବସି ରହିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଘଟିବାକୁ ଆସି ସିନ୍ଦୁର କହୁଲେ, “ଅନୁସନ୍ଧାନ ଶେଷ ହେଲା, ଏକ ବୁଦ୍ଧା ଶ୍ରୀ ମାତା । ନିଷେଧବଦରେ ଅତି କଷ୍ଟକରୁ ଧରିବ ବୋଲି କେତେ ଆଶା ଯୋଗି ଆସିଥିଲା । ସେ ଜଣେ ବିଚିତ୍ର କଥା ।

ହେତେ ଭବିଷ୍ୟ ଶୃଙ୍ଖଳା କହେଇବୁ ଅବେଶରେ ଧରି ଆମେ ଦୁଇ-
ହାର ପାଇଅଛୁ । ଦୁଇ ଆମକୁ କେହି ଦୂଷଣ ପାରିନାହିଁ ।”

ଦିବ୍ କହିବୁ ଅଟା କରାଦର କହଲେ, “ସାଥୀ, ସେ ପଥେ
ଢିଙ୍ଗିବ । ହା ! ପ୍ରାୟ ଚାଷିତ କର୍ତ୍ତାୟା କଳାର କି ସାବଧାନ ଓ
କୌଶଳ ! ଏହିପରି ପଳାକାକୁ ଧରିଲେ, ଧରିଲା ପରି ମିଳିବେ-
ଲୁର ବାବୁ ଶୁଣି ନଶ୍ୱିତଲ ପରି ମୁଣ୍ଡକୁ ଡଳାଇ ବୁଲିବ ବେଳେ ।
ମୁଣ୍ଡ ଫେଟିବେଳେ ସାତ ପଟର ଅଳ୍ପଣା ବୋଲି ସେ ପିଛାକିବୁ ଶୁଣି-
ହଲ ଓ ଶିଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅହଂ ବୁଣର ପ୍ରଭାବ ବେଶି ହୋଇଗଲା,
ଅତଏବ ସମସ୍ତରେ କହିଲେ, “ଆଉ କେତେକାଳ ଲୁଚି ରହିବ—
ତଳିଆ ପରି କି ପାଇଥିଲେ ସବୁ ଶିଖିଯିବଣି, ଏଣିକି ଯେତେ ଲୁଚି ସେ
କିନ୍ତେ ଯୋଗେ ପଡ଼ିବ ।” ସେହି ମନେ ମନେ ଲୁଚିଲେ, “କୁଣ୍ଡଳ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଡିପ୍ତମ ସେବକ, ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ, ଅନୁସନ୍ଧାନକର ଇତ୍ୟାଦି
ବହୁବାଚକ ପ୍ରଭୁ ଗୋଲାପ ବିଲ୍‌ବର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଓ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ମଝରୁ ଏତାପୁଣି କର୍ତ୍ତବ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଶକ୍ତି
ହେବା ଦେଖି ଯେଉଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଷ୍ଟ ।” ପରେ ପାତଳାକୁ ଏକ
ପ୍ରକାର ସାମାନ୍ୟତା ଦେଇ ଦିଦାୟ ନେଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କର
କଟାହୋଇବ ନାଚରେ ଜଣେ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ବାଣୋରକ ବଜ୍ରହସକ
ବୁଝିବେ କହେଇ ଖୋଜିବାକୁ ପ୍ରବେଶ କରୁ, ଅଳ୍ପତଦାର୍ଥ ହୋଇ
ହୋଇଲେ କେତେ ପୁଣି ବୁଝିପାରିବୁ ବୁଝିପଦ ମିଳାକଥା କହି ଡାକ
କରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରବା ଶକ୍ତି ଓ ଲାଭ ପାତଳ ବାବୁଙ୍କ ପାଦ ବୁଝିବାରେ
ନଥିଲା । ରାତି ବୁଝାୟ ପ୍ରହର ଦେଲା-ଅନେକ ପ୍ରମୋଦ ଶେଷ କରୁ
କୁଣ୍ଡଳାମାନେ ଯେ ପାରି ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଗଲେ । ସତ୍ୟବାଦ ଓ ବାଣୀ
କଥାକୁ ଯାଇ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରାଚୀନାଳ ବାଡ଼ିରେ ମାନ୍ୟତା ନେଇଥିବା ଯେଉଁ

ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଃଖଭୂତ ହେଲା—ମୋର ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ହେଲା ।”

“ଅସ୍ତ, ଝିଅ ! ବେଳହେଲା” ବୋଲି ବନ୍ଧାଣୀ ଡାକିଦେଲେ—
ଦୟାନିଧି ପିତୃ ଦୁଇଜଣରୁ ଗାଁରେ ବସାଇ ରେଲ୍‌ଷ୍ଟେସନରେ ଛାଡ଼ି
ଅଛିଲେ । ଭିରସ୍ତେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ନଦ୍ରାଜ ସହରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।
ତଥାକୁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ମାର୍ଗ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ମୋଟର ଗାଡ଼ିରେ
ପାହାନ୍ତି କୋକିଳ ପରି ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ବସି ଯାଉ ସ୍ୱକାର ବନ୍ଧାଣୀ ଦେଖି
ସତ୍ୟକୁ କହିଲେ । ଭିରସ୍ତେ ତାହା ପ୍ରତି ଚାହିଁଲେ, ସେ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇ
ଦେଇ ଦୂର ଗଲେ ମୋଟର ଚଳାଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲା । ଏହି ଘଟଣା
ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧାଣୀ କୋକିଳ ବିଷୟରେ ନାନା ମତେ ଚର୍ଚ୍ଚଣା କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ ।

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦିନେ ଦୃଢ଼କାୟ ଅର୍ଥରାତ୍ରି ସମୟରେ କୁନ୍ତଳିନୀ ସଙ୍ଗୀତ ମନ୍ଦିରରେ
ସାଥୀଯତ୍ନ ବାଦନ କରିବା ଶୁଣି ସେଠାକୁ ଯାଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ତ୍ରିସ୍ତେ !
ଏତେରାତ୍ରି ସର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଦ୍ରା କରନାହିଁ ?” କୁନ୍ତଳିନୀ ଗାନ୍ଧୋଧାନ କରି
“କେତେ ରାତି ହେଲା” ? ବୋଲି ପଚାରିଲେ । ଦୃଢ଼କାୟ କହିଲେ,
“ବର୍ତ୍ତମାନ ଅର୍ଥରାତ୍ରି । ଦେଶବାସିମାନେ ଏତେକାଳ ଭିଲିଦ୍ର ରହିବା
ଅସାଧାରଣ । ତୁମ୍ଭ ତେଜା ରହିବା ଦେଖିଲେ ଶଙ୍ଖା ଜାତହୁଏ; ଏକେ
ରାତି ଯାଏଁ ତୁମ୍ଭର କି ବାର୍ଯ୍ୟ ରହୁଅଛି, ମୁଁ ଭବି ପାରୁ ନାହିଁ । ଏପରି

ଉନ୍ନିତ ହେବା ଅସ୍ପାନ୍ଧ୍ୟଜନକ ଓ ଉନ୍ନାଦନର ଚେଷ୍ଟା ଦିନା ଅନ୍ଧ କିଛି
 ହୋଇ ନପାରେ । ” କୁନ୍ତଳାଙ୍କ ହାସ୍ୟରସରେ କହିଲେ, “ଅପଣ
 ଅତି ଶୀଘ୍ର ଜପା କରି ଭଲ ଉପସ୍ଥିତ ? ” ଦୃଢ଼କାୟ ଘର୍ବ ନିଶ୍ୱାସ
 ଚ୍ୟାପ କରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ମୋର କଅଣ ଭଲ ଦେଖି ପାରବ ।
 ସଜ ପାହୁରେ ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ପହଞ୍ଚେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବ, ସ୍ତମ୍ଭ ସ୍ତମ୍ଭ
 ହୋଇ ବଣିତ କନ୍ୟା ବିଷୟ ଛାଡ଼ା ଦେବାର ଦଣ୍ଡେ; ସେ ମୋର
 ଉତ୍ତର ଶୁଣି କୋଲି ନାହିଁ ମନୋହର ହୋଇଥାଏ । ଯାହାକୁ ଶୁଣିବ
 ସେ ଏହି କଥା ନାହିଁ ଅଛନ୍ତି, । କେହି କେହି ମୋତେ ପ୍ରତି ଦୟା ବହୁ
 କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ ବା କରନ୍ତି ନାହିଁ, କେହି କେହି ମନେ ଗତଜ୍ଞାନ
 କରିବାର ନୁହେଁ ବୁଝିପାରୁଅଛନ୍ତି । ଯଥାର୍ଥ କହୁଅଛି ଏହି ବିଷୟ
 କହନ ପରୁ କହୁଅଛି ଦେଖି ଧର ଚାନ୍ତି । ସେହି ଚଣ୍ଡାଳିଣୀ
 କେଉଁଠାରେ ଲୁଚିଅଛି ତାହା ପାରିଲେ ଅତି ଶୀଘ୍ର ତାକୁ ଧରିବ,
 ଯୋଗ୍ୟ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣକରି ସମ୍ପାଦକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରୁ ଉଦ୍ଧାରପାନ୍ତି ।
 ଏହି ଦୂରରେ ସମ୍ପାଦକ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ବୋବାଳି ବେଶି । ଦଣ୍ଡ ସହ ନପାରି
 ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ଲୁଚି ପକାଇବା କଷ୍ଟେଷ୍ଟ ଲୁଚି ବାହୁଡ଼ି
 ଏଡ଼େ ଅତ୍ୟନ୍ତ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଅନ୍ଧରେ ଶିଷ୍ୟୋପାୟ, ସୁପ୍ରକାଶ
 ହସ୍ତରେ ଛାଡ଼ା, ବହୁଦୃଷ୍ଟି ଅକର୍ଷଣାର୍ଥେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସମ୍ପାଦକ
 ଚାହୁଁଛନ୍ତି କୃତ୍ରିମ ରୋଷାବଳ, ଉତ୍ୟାସ ଉତ୍ୟାସ । ତାହା ବିଷୟରେ
 ସେ ଯାହା ଲେଖୁ କେଉଁ କାଗଜରେ ସ୍ଥାନ ପାଏ । ସେହି ଦେଖୁ
 କେତେ ସାବଧାନ ସମ୍ପାଦକ ତଳକୁ ଦୃଷ୍ଟିବା କନ୍ୟା କେତେ ପ୍ରକାଶ ନ
 ଦେବା ବିଶେଷ ସମ୍ପାଦକ । ଏକ ସମ୍ପାଦକୀୟ ଧର୍ମ ! ସମ୍ପାଦକରେ
 ପ୍ରକାଶଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚାର ଅସୀମ ଉତ୍ସାହ ଶେଷ ନଦେବା ପାଇଁ
 ଏତାଦୃଶ ପ୍ରକଳ ପ୍ରକାଶ ପଦର ଅକାର ଦୂରତ କରିବା ଛାଡ଼ା ଅନ୍ଧ
 ଛାଡ଼ା ନୁହେଁ । କଷ୍ଟେଷ୍ଟ ବିନ୍ୟା ଦୋଷୀକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ସରକାର

କମ୍ପା ବେସରକାଶ ପୁରସାର ବଞ୍ଚିତର ଘେର ଘାସଲେ, ଚେତେ ପ୍ରକାଶ ବରଦା ଧର୍ମ । ଚକ୍ରାସ ଶ୍ରୀ ଶାତାକୁ ପରସା ମିଳିବ, ପୋଲସ ଦଳ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବଞ୍ଚିତ ଓ ଅଶ୍ରୁତ ଲୋକେ ସନ୍ତୋଷ ଦେବେ । କେନ୍ଦୁବକୁ ଧରକାକୁ ଯତୁ ଲାଗିବ, ପରଶେଷରେ ଲାଭପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି-ମାନେ ରବିଷ୍ୟତୁ ଲାଭ ଅଞ୍ଜାତ ଜ୍ଞାନଦୟତର ଶ୍ରୀଦଳ ଦେବେ ଓ ଶବର ଶାସନର ଅସୁଷ ବୁଦ୍ଧି ଦେବ । ”

ଗୁଡ଼ୁକନ କହିବୁ ବୁଝେ ପ୍ରକାଶ ବଳ ପରି କହଲେ, “ଆପଣ ସେ ପିଲାଟି ପ୍ରତି କାହିଁକି ଏତେ କଠିନ୍ୟ ଦର୍ଶାଉ ଅଛନ୍ତି ? କେ ଜାଣେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ହୋଇ ଥାଇ ଯାବେ ।” ଦୃଢ଼ବାସ କହଲେ, “ଜିହ୍ଵା, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ହୋଇଥିଲେ କେବଳ୍ୟ ଜିନିଷାତରାତର ପୁଣି କି ସ୍ଵପ୍ନ ସ୍ଵୀକାର କରି କାହିଁକି, ନେଇ କିଛି ବଞ୍ଚାସ ଦେଉନାହିଁ । ଶାହା-ହେଉ ବଞ୍ଚେଷ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଲେ, ନୁ ଯାଉଛି, ଶାସ୍ତ୍ର ସ୍ଵପ୍ନାକାରରୁ ଅସ” । ଗୁଡ଼ୁକନ ଅଳ୍ପ କିଛି କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଳାସ ପୁଣି ନ ଦିଶନ୍ତି ମରଲକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ନିଜକନ୍ୟା ଶ୍ରୀରାଜକନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଲେ । ଶାହାର ହୃଦୟ ମୁହଁରେ ସନ୍ତର୍ପିତ କରି ଶିବ ଏ ସ୍ଵପ୍ନାତ ବୈରାଗ୍ୟ ଜାତ ହେବ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ “ନୁ ଜଣେ ପ୍ରକ୍ଷ୍ଠା ସ୍ତ୍ରୀ, ଏହାର ଗର୍ଭ-ଧାରଣୀ କେଲିକାକୁ ଯେତେ ଦେବେ । ଏହାଗର୍ଭି ଏଣିକି ବୁଦ୍ଧାୟୀ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ।” ପରେ ଧର୍ମେ ଧାରଣ ଶୋଷିବ ଗୁଡ଼ୁ କନ୍ୟାଦିକ କହି ଫିଙ୍ଗିଲ ଭବରକୁ ଗଲେ । ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାକୁ ଆଲୁଅର ପତଟି ଲଗାଇ କୁଣ୍ଡଳ ମାଣିକ୍ୟାଦି ଚକ୍ରାସ କରା-ଯିବ ଓ ଚମତ୍ତା ଧରି ବଢିଲେ । ପ୍ରାୟ ପତ୍ର ଏ କାହିଁକି କର ଅଛନ୍ତି, ଜଣେ ପୁରୁଷ ଶବାସ ଦେଇ ଗର୍ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଦେଖିଲେ ଯେ ନିଜ ଧର୍ମାଦର ବଢୁପୁ ଆସୁଅଛି ।

କୁ—ଭଲ ! ତୁମ୍ଭେ ଆଦିକାର କିଏ ଦେଖି ନାହିଁ ତ ? ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଭଲ ବୋଲି ଲେଖିବ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଖାନା ମାନେଜର ମତେ ଦେଖିବାକୁ ବାରମ୍ବାର ଅର୍ଦ୍ଧରାତି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ମାର୍ଗରେ ଯାନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରକାଶ ହେବା ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ।

ବ—(ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନଦେଇ) ନାହିଁ ! ଗତରାତି ମୁଁ ସତ୍ୟବାଦକୁ ଦେଖିଲି ।

କୁ—ତୁମ୍ଭେ ଦେଖିଲ ! ସତ କହୁଛ ? ହା ! ମୋ'ର ଲାଗି ତୁମ୍ଭେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ବାଳିକା ଅଟେବନ ଲାଗିତ ହେଲା ଓ ଅସହ୍ୟ କଷ୍ଟ ଭେଗ ବଲା । ଏହି ଚଢ଼ିର କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କଲାବେଳେ ଏତା-ଦୁଇ ଲାଗିକର୍ମ କରବାକୁ ହେବ ବୋଲି ହୃଦରେ ସୁଦ୍ଧା ଭବି ନଥିଲା ।

ବ—ଯାହା ହେବା'ର ହୋଇ ଯାଇଅଛି, ବୁଝା ପଣ୍ଡାଣ୍ଡରେ କି ପଳ ? ପିଲାଟାର ଟିକିଏ ଭୟ ହେବା'ର ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ତାହା ପାଇଁ ମୋର ଲେଖନାସ ଅନୁରୂପ ଜନ୍ମ ନାହିଁ । ମୋହସତ ପୁଣ୍ୟ ଯେଉଁଠି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସେହିପରି ଅସହ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ଓ ଦୁର୍ଭାବରେ ।

କୁ—ଭଲ ! କାହିଁକି ତାହାପ୍ରତି ଏତିକି ଭରସା ଦିଅ ? ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ସେ ଜଣେ ସୁଶୀଳା, କାହାକୁ ଦୃଷ୍ଟା କରବା ଜାଣେ ନାହିଁ । ପାରିଲେ ମୁଁ ତାକୁ ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି; ସେ ମତେ ସବା ସୁଖ ପାଏ; ମୁଁ ପାପିନୀ ତାହାର ସହଯୁକ୍ତ ବିନାଶିନୀ ହେଲି । ଆଉ, ତାକୁ କେଉଁଠାରେ ଦେଖିବ ?

ବ—ନାହିଁ ! ଶୁଣିଥିବ ଗତରାତି ଅଭିଳାଷପୁର ନିବାସୀ ଦୟା-ନିଧି ପିତୃକ ବୃତ୍ତରେ ତିବିବାହର ସମ୍ପର୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରବା ସତ୍ୟରେ

ଉଦ୍ଧବ ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ମୁଁ କୌତୁହଳାକାଂକ୍ଷି ହୋଇ ଶେଷ ଧରକୁ ଯାଇ
 ଥିଲି । ତେଣୁଲେ ଯେ ସତ୍ୟକାଂକ୍ଷୀ ମନୋହର ମଣିମୟ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ମଣ୍ଡିତ
 ହୋଇ ଚୈତନ୍ୟ ଅମ୍ଳିତ ହେଉ, ତୁଁ ସୁଦୃଢ଼ ସେହି ଶୁଦ୍ଧତାରେ ଯୋଗ
 ଦାନ କରପାଇ । ଏହି ସମୟରେ ଶେଷରେ ଯେ ହୋଇ ଯାଏ, କିନ୍ତୁ
 ମୁଁ ଯାହା କହୁ ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତରେ ଯେ ସେହି କେଶବଙ୍କୁ କେଶିଠାରୁ
 ପାଇଲ ଓ କହିଲି ଶେଠାରୁ ମିଳିଥିଲା, 'ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ମନସ୍ତ ପାଇଲ
 ନାହିଁ । ତାହା ହେତୁ କହିତ କହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ କରନ୍ତି, ସେ ଅମ୍ଳ ଗୁପ୍ତ
 ଗୌରବ ଦେଖୁ ପ୍ରକାଶ କର । ତାହା ହେତୁ କୌଣସିକେ କହି ବାହାର
 ଆସିଲ । ସେ ମନେ ବସେଣ ଦୂର କରଇ, କିନ୍ତୁ ତାହା କି ଶୈଳ୍ୟରେ
 ମୁଁ ଏବେ ମୁଣ୍ଡି ହୋଇ ଅଛି ଯେ, କୌଣସି ଉପାୟରେ ହେଉ ପାରୁ
 ଯାଇବାକୁ ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ କରିଅଛି । ମନରେ ଯେ ଯେକି ହେବା
 ସକାଶେ ହେଉ ଧନ ଅବଶ୍ୟକ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଯାହା କହଲେ ହେବ
 ନାହିଁ । ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପକୁ କହି ଦେବ ଶେଷେ କୁଟି କରଇ, ମନେତ ଅରି
 କେତେକେହି ଦୃଢ଼ମ ଅବଶ୍ୟକ ଚାହୁଁ କରୁ ଯଥା

ଭୂ-ମ, ମୁଁ କହାପିତର କର ଯଥାରେ । ଦୁର୍ଗା କାର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ି-
 ତାହା ଦେଖି ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିଅଯିବ. ଦରକାର ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇଅଛି ଦେଲି
 ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ କରିଅଛି । ତହିଁର ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଶେଷ କଲେ ଶୁଦ୍ଧତା ଲେଖେ
 ଅଧିକ ଦରକାର ସହିତ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଦେଖିବ ଏବଂ କେବଳ
 ମୋର ହୃଦୟରେ ଯୋଗୁଁ କେବେ କେବେରୁ ଅନ୍ତରା ଶୁଦ୍ଧତା ଦେଇ
 ଥିବାର ସେ ଅନେକ ଥର ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏହି, ଶେଷ-
 ବସ୍ତାରେ ହେଉକଲେ ତୁମ୍ଭେ ହେଉ ଯେଉଁ ଉଦୟ ଶକାଶେ ନିମିତ୍ତ
 ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଦେଖ ପ୍ରକାଶରେ ମୁଁ କେବେ ମନ କରୁନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ
 ମୁଁ କେବେ ଧନେ ବଞ୍ଚିପାରୁନାହିଁ । ଯେ ବ.ଦ୍, ପିତା କୁହୁମ୍ଭ ଅଜିଅଛି ।

ହେଉ ଉପକାଳକ ବିଦ୍ୟା ଅଳ୍ପ କର ନପାରେ, ତଦ୍ବାସ ମୋହର ସବୁ
ମାତ୍ର ପଢ଼ିପାରେ ।

ବ — ନାହିଁ ! ତୋର ଏହି ଗୁଣ ବ୍ୟାପ୍ତକ ମତେ କିଛି ବଳ
ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ନାନା ଉପାୟ କରି ତତେ ଏହି ବଣିକ ସହୃଦ ବିବାହ
କରାଇ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ରୁ ଏବେ ବଢ଼ିଲେକ ହୋଇ ନିଜ ସହୋଦରକୁ
ଦେବୁ ଜନ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଅଛୁ, ଏସବୁ କରବା ଧର୍ମ ନୁହେଁ । ତୁ
ମତେ ସ୍ଥିତି ଦେବାକୁ ଲଜ୍ଜା କଲେହେଁ ମୁଁ ତତେ ସ୍ଥିତି ଦେବ ନାହିଁ ।
ନୋହର ସୁଖ ସଂକ୍ରନ୍ତରେ ତୁ ଧୂଳି ପକାଇବାକୁ ଯତ୍ନକଲେ, ତୋହର
ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଅହଂକାର ଅଶୋଭିତ ଛଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ କୃଷିତ
ଦେବ ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭ ତରଫ ପ୍ରକାଶ କରାଦେଲେ କେତେଦିନ ତୁ
ଧନକ ବଣିକର ପତ୍ନୀ ବୋଲି ଚିତ୍ତାଇ ହୋଇ ପାରିବୁ, ଟିକିଏ ବିଚାର
କର । ମତେ ଶୁଣିଲେ ତୋର ଗତି ନାହିଁ, ଧରପକ୍ଷରେ ଦୁଇ ଜଣ
ମିଶି ବିଚାରକରରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଦେବା, ନୋହଲେ ଭବିଷ୍ୟକ
ମଙ୍ଗଳ । ଅତଏବ ବୁଝା ବାଜୁଲାଇ ବିପ୍ରାର ନକର ମୋର ଉପଦେଶ
ଗ୍ରହଣ କର । ତଣେ କେହି ଗୁପ୍ତ ଗାୟିକା ମାତ୍ରାଜ ନଗରକୁ ଆସି
ଅଛୁ, ତାହାର ଗାନରେ ଅନେକ ଗୀତା ମହାବଳା କୁହୁ ହୋଇ
ତାଙ୍କାକୁ ନାନା ବହୁମୂଲ୍ୟ ଅଳଙ୍କାର ପୁରସ୍କାର ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ଅରେ
ତୁ ତାଙ୍କାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ତାର ଅଳଙ୍କାର ଦେଖି ସେହି ରକମର
କେତେକୋଟି କୁଟିମ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କର । ତଦ୍ବାସ ବିଶେଷ ଧନ
ସମ୍ପଦିତ ଦେବ ଓ ମୋହର ମନୋରଥ ପିତା ଦେବ । ସତ୍ୟକଣ୍ଠ
ପୋଷାକର ଦ୍ୱାରା ଧୂତ ଦେବା ଗୁଣେ ତୁ ତାହା କରବାକୁ ଦେବ ।

ବିଦ୍ରୁହର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଶୁଣି କେହି କୁହୁକମର ଦୈବତ୍ୟ ଗୁପ୍ତ
କର; ସେ ଦେଶର ଶକ୍ତିତ ହୋଇ ରୁରର ପ୍ରସାଦାନୁଯାୟୀ ତଳବାକୁ

ସମ୍ମତ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଯେତୁ ସମୟରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଳାୟୁ ପୁନର୍ବାର ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠି ଅସି କପାଟରେ ନୀଚ ମାରି କୁହୁକଙ୍କକୁ ଡାକିଲେ । ସେଇ ଭାବଣୀ କହୁ ଦେଲେ, ବଢ଼ିବା ଉପାୟ ଦେଇ ନାହିଁ । ବିଦ୍ରୁପ ଗୋଷ୍ଠିଏ ଭାଷାୟ ରଚନା କରୁ ବହୁକ, “ତାଜ, ତୁ ‘ସ୍ବେର, ସ୍ବେର’ ବୋଲୁ ବହାର ବର, ମୁଁ ଏହି ଘରର ସାମଗ୍ରୀ ଏଣେ ତେଣେ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଶବ ଦେଇ ପଞ୍ଜର କାଟେ ଖେଳି ପଳାଇବ, ଦୁର୍ଦ୍ଦଳାୟୁ କପାଟ ଖୁଲି ରହଇକୁ ଅସିବେ । “ସ୍ବେର, ସ୍ବେର, ତାରଣାନା ସହକାରମାନେ-ଜର ସୁଧାର ଡେଇ ପର ଦିଅଇ; ଦେଖି ସେହି ସବାସ ମାର୍ଗରେ ଖେଳି ପଳାଇବ” ବୋଲୁ ଘଟି କରୁ ଚଢ଼ୁ ।

ସୁଧାର ଡେଇ ଜଣେ ସଫାର୍ଥକାସ ଓ ବର୍ତ୍ତିବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମସୁସ୍ଥ । ଲୋହିତ କାରଖାନାର ଚରସୁକତ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଦ୍ରୁପଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବୀତ ସେ କେବେ ଅନୁମୋଦନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଅତଏବ ବିଦ୍ରୁପ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଉର୍ଦ୍ଧାପୁଣ୍ଡ-ଉର୍ଦ୍ଧା ସଂଧାନ ସଦାଶେ ସମୟ ଗୋରୁଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତିମାନ ପାରିଲେ ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦଳାୟୁ ଓ ବିରୁ କୁହୁକୁମ ଛାଇ କହୁବା ପର କଲେ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଳାୟୁ ତା କଥା ବିଚାର କଲେ, ସ୍ବେର ଘରରେ ଦରଜି ଯିବାକୁ ସେବକମାନଙ୍କୁ କହି, କୁହୁକଙ୍କକୁ ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେଇ ଶୟନାଗାରକୁ ଖେଳି ଗଲେ, ଘରରେ ପହଞ୍ଚି କରଲେ । ବିଦ୍ରୁ ନିଦ୍ରାଦେଶ ତାଙ୍କ ଅପକ୍ଷ ପାଦ ତଧୁରେ ଚିତେ କଲେନାହିଁ । ସ୍ବରୂପ ଡ୍ରୋବ ସହାରକ ରୁପ ଧାବେ କରୁ ଦୃଷ୍ଟି ଘଟରେ ନୃତ୍ୟବନ୍ଧ । ଭୟରେ ତହିଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେଇନାହିଁ, ବତ୍ୟକେ କାବରୁହୁକ ଯିବା ଶବ୍ଦ ସେହିଭୂପ ମନସ୍ତାପ ପାଇ ଥିଲେ, ଅତି ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମସୁସ୍ଥ

ଦେବ କଳକିତ କରବା ଦିଅି ମିଥ୍ୟା ରଚନା କର ଉଚ୍ଚୋତ୍ତମ ହୃଦ-
ବେଦନା ହେଉନାରେ ।

ଦ୍ରୋଣ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଲୌହ ବାରାହେନ ନିକଟତ୍ତ୍ୱତାପସର ଅଧିକାରୀକ ନାମ ନିର-
ଜ୍ଞନ । ସେ କେବେ ସମାଦୃଷ୍ଟୁ ଓ ଅସ୍ତକ ପ୍ରସଙ୍ଗ । ଅନ୍ୟର ହାଲସ୍ୱର
ଚିତ୍ତବାକୁ ପଦା ଉଦ୍‌ଘୃଷ୍ଟ । ତାଙ୍କ ହାସ ପଦାସିବା ଚିତ୍ତେ ହୋ
କେବେ କେବେ ଖୋଲି ଚିତ୍ତର ବସନ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ବିଦ୍ରୁପ ଚିତ୍ତରେ
ତାଙ୍କର ଗଣେଶ ସନ୍ଦେହ ନାଚ ହୋଇଥିଲା । ଦିନେ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର ସମ-
ୟରେ ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ପିଟାଇବାର ସହ କରୁଥିବାର
ଦେଖି ତାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧ ନାମ ତ ତୁ ଭଣ୍ଡନା କର କହିଲେ, “ଅଗ୍ରେ, ନର !
ଗୋ ଲାଗି ମୁଁ ଦିନେ କୁଟିରେ ପଡ଼ିଯିବି, କେତେ କହୁଛି ତୁ ମୋ
କଥା ଶୁଣିଲୁ ନାହିଁ, ତୁ କେବଳ ନିୟମ ବିଧିଏ ପାଳିଲୁ ନାହିଁ ପରର
କଥା ତତେ କି ଲେଡ଼ା ? ମୁଦ୍ରା ପଦାସି ଖୋଲିବା ଦେଖି ଦୋଷ
ହେଲୁ ନାହିଁ, ଗୋଟିଏ ଏହି ପୁସ୍ତକ ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକାରୀକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ପଢ଼ିବ ଓ ତୁ ବଦଳୁଛୁ ହେବୁ ।” ନିରଞ୍ଜନ ଭିତର ବଦଳ,
“ଅଗ୍ରେ, ନାମ ! ମୋର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ତ ସେହିପରି, ମୁଁ କରୁଛି କଣ ?
ସେହିଦେଖୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୁର୍ଘଟି ଶୁଣି ତାଙ୍କ ବସନରେ ପଡ଼ିଅଛି । ମୁଁ
କାହାର ଚିତ୍ତ ହାଲ କରୁନାହିଁ କିମ୍ବା ପରପ୍ରାପ୍ତ ପାଇବାର ବାସନା
କରୁନାହିଁ । ମୋହର ହୃଦୟକ କୌରୁହଳାଶାନ୍ତ ମମର କୁଟି ପାଇଁ
ବେକଳ ମୁଁ ତାହା କରୁଅଛି । ମୋ ପାଖକୁ ଆସ, ଗୋଟିଏ ବିଷୟ
କହି ଶୁଣିବ ।”

ହୁଏ ନାମ ଘଟେ ଯା'ନ୍ତେ ହୃଦୟର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପହଞ୍ଚି ଚାଲୁ
 ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ଏହି ପେଟିର ଉଲ୍ଲାସ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଲେଖା
 ଦେଇଅଛି । ‘ବୁଦ୍ଧିବାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀପୁରାଣ’ ଦେଇ ଠିକଣା ସମାନ
 ଅଛି, ଆସନର ନାମ ଦେଖି ପଡ଼ିବ । ତାଙ୍କବାଲ ଏହି ନାମକୁ
 ‘ବୁଦ୍ଧ’ ବୋଲି ଦେଇ ଦିଅନ୍ତି ନାମଟିଏ ଆସନ କେହି କାରଖାନାରେ
 ଦାହିଁ ବୋଲି ପହଞ୍ଚି ଯେଉଁ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ମୋର ବାଣୀ ଏହି
 ଯେ, କାମଟି ଯେଉଁ, ବୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ଏହି ଚିନ୍ତାକୁ ଅଳ୍ପ ଗୋଟିଏ
 ଯୋଗ୍ୟ କାଣ୍ଡ ହେଉଛି ଦେଖି ଦେଇ ମୁଁ ଅଣା କରେ । ଅପର
 ଯୋଗ୍ୟ ଯାହା ପେଟିର ‘ବୁଦ୍ଧ’ ଯେଉଁ ପଠାଉଛନ୍ତି ପଠାଉଛନ୍ତି
 ଦେଖି କେହି ଦେଖିବାକୁ ଯାଏ କହିଅଛି । ଯେଉଁ କିଏ ଭୁଲି
 ଯାଏ ? ” ଶୁଭକାମ ହେଉ ବୋଲୁଛନ୍ତି ଯେଉଁ କହିଲେ,
 “ଯାହାକୁ ମେନେଜର କହିଛନ୍ତି, ଦେଖ ? ” ନିରାଶ ହେଉ ହେଉ
 କହିଲେ, “ଠିକ୍ ସେହି; ବୁଦ୍ଧ ହେଉ ଅବଶତ ହୋଇଅଛି ଯେ,
 ସେ କେହି ତମରା ଯୁଦ୍ଧ, ଯୁଦ୍ଧାଦିମ ସ୍ଥାନ ଓ ନାମ ପରବର୍ତ୍ତନ
 କରି ଯାଏ କହିଅଛି । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ମୋଟର ଗାଡ଼ି ! ଗୋଟିଏ
 କିଛି ହେଉଛି, ସେ ନିଜର କେଉଁଠାରେ ଘୋଡ଼ା ବାଦ
 ତଳି କାହିଁ, ତାର ବ୍ୟୟ ଅଳ୍ପ, ଯେତେ ସମାଧାନ । ଆଉ ଗୋଟିଏ
 ବଡ଼ କଥା, ଏହି ଲେଖକ ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ଶୁଣି ଶୁଣି ଦୃଢ଼ବାସ୍ତବ
 ପରକୁ ବରାଣ ମାର୍ଗରେ ଯାଏ ତାହା ତାହା ସହଜ କଥା ବା କଥୋପ-
 କଥନ କରୁଥିବାର ଲେଖକ ଦେଖି ଯେଉଁ ମନେ କହି-
 ଅଛି ”

ଏହା ଶୁଣିବା ମନେ ଶୁଭର ହୃଦ ବଦଳିଗଲା, ସରଳ ଭାଷିନୀ
 ବୁଦ୍ଧବାସ୍ତବ କହିଲେ, “ମିଥ୍ୟା ନାମ ଥରେ ! ବାଦ ଘୋଡ଼ା

ଘୋଷେ ! ଶୀଘ୍ର ଚିଠି ଗୋଟି ଫିଟାଅ, କଥାଟି ଅଛି ଦେଖିବା । ”
 ନରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ ମନୁଷ୍ୟ ଉତ୍ତରରେ ହୋଇଗଲା, ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ସହଯୋଗୀ
 ଘୋଷଣାକୁ ମିଳିଲା । ତତ୍ପରେ ସମ୍ଭବତଃ ଯାଇ ଉତ୍ତରରେ ଉପସ୍ଥିତ
 ହୋଇଲେ ଧରା ଅଞ୍ଚଳ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସ
 ପାଠରେ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା, ତମେ ଅଧିକ ପ୍ରକାଶରେ ଉପ
 ବାଣୀକୃତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେହି ବାଣୀ ଉପରେ ମୁଁ ଛାନ
 ରଖିଲେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ଚରଣରେ । ସୁଲଭରେ ନରଞ୍ଜନ ବାବୁ କବି-
 ରଞ୍ଜି ଫିଟାଉ ଦେଲେ । ତାହା ଉପରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଲେଖା
 ଲେଖିବାର ଦେଖି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ । ”
 ତାହା କବିଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲେ, “କେତେ ଖାଲି କବି
 ଘରଣୀ ଶରୀର କିଛି ଦୂର ପାଠ ? ସୁଖୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଚାହିଁଲେ
 ଦିଶୁଛି ବୁଦ୍ଧି ଛାଡ଼ିଥିବା ଲୋକେ କେତେ ବଡ଼ ଚାହାଁ କରନ୍ତି । ”
 ଏହି ସାବରଣୀ ମନୁଷ୍ୟ ଶୁଣି ନରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବୁଦ୍ଧି ଦେଖି
 ଦେଲା । ତତ୍ପରେ ଉପସ୍ଥିତ ଦୁଇ ଖାଲି କବି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
 ବାବୁ ଛାଡ଼ି ନରଞ୍ଜନ କବି ରହିଲେ, ଯିଅନ୍ତେ ରଥରେ ଲେଖାଯିବା
 ଅଞ୍ଚଳ ଶୁଣି ଦେଲେ । ତହିଁରେ ଲେଖାଥିଲା, “ମୈତ୍ରୀର କବି
 ଦୁଃଖୀରାଜ” । ନରଞ୍ଜନ ବାବୁ ଅନନ୍ତରେ କହିଲେ, “ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ
 ମିଳିଲା ” । ତାହା ଛାଡ଼ି କିଛି ବୁଦ୍ଧି ପଢ଼ିଲା ନାହିଁ, “ଅର୍ଥ କଥା”
 ହୋଇ ପଢ଼ିଲା କହିଲେ, “ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ଭବତଃ କେତେକ ଦେଖିବ
 ତଥାପି ଅଛି, ତାହା ଛାଡ଼ି କିଛି ବୁଦ୍ଧି ଦେଲେ ଅମଳୁ ବୁଦ୍ଧିର
 ମିଳିଥାଏ । ”

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଶାଖାଙ୍କ ବସା ମାୟାଳ ନଗରର ଜର୍ଜ ଟାଉନ୍ ଅର୍ଥ୍ୟ-
ଭବନରେ । ସତ୍ୟବତ୍ସକୁ ଦାସୀ ବେଶ ନରର ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଳେ ଅବ-
ରୁଦ୍ଧବସା ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ ଦେଇ କେତେକେ କାଳ କାଟିଲେ ।
ଅନୁରୋଧର ଶୁଭଫଳକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରି କୋଚକୁ ଖୋଜାଇଲେ ।
ତେଜ ବିଶାଖା ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଦାବ ଦାଉ ଦେଖିଲା । ସତ୍ୟ-
ବତ୍ସ ଯେଉଁ ପକ୍ଷେ ଗୋଟିଏ ବେଶ ନରର ବିଶାଖାଙ୍କୁ ଦେଖେ । ଯେ ଦେଖି ପକ୍ଷେ
ବୋହରୀରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ପୁଅ କର ତର ତର ହୋଇ ଫିଟାଇଲେ ।
ଦେଖିଲେ, ଲେଖକର ଠିକଣା ତହିଁରେ ନାହିଁ । ନିମ୍ନସ୍ତର ଲେଖା
ହୋଇଅଛି:-

“ହିନ୍ଦୁମା, ମା !

ଏତଦ୍ୱାରା ତତେ ଲୋକ ଦେଖେ, ମୁଁ ଅତି ଦୟାଳୁ ହେବି
କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୁ, ଭବିଷ୍ୟତ ଯାହା ତାଙ୍କ ସହ, ଗୋଟିଏ ସହର କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ
ସହର ଗୋଟିଏ କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ନାହିଁ ।

କୋଚକ

ବିଶାଖାଙ୍କ ହୃଦୟ ବିସର୍ଜିତ ହୋଇଗଲା । ଶାନ୍ତ ଶାନ୍ତ ତାର
ସମ୍ପତ୍ତି ଲେଖି ତାହା ତାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଦେଇ ପୁଣି ନିଶ୍ଚିତ ଶୁଭଫଳ ଠାକୁ
ପାଠ୍ୟ ଅପେକ୍ଷାକୁ ସତ୍ୟବତ୍ସଙ୍କୁ କହିଲେ । ସତ୍ୟ ଅବରୁଦ୍ଧବସା ହୋଇ
ହେଉଥିବା ଧରି ବାହାରିଲେ, ମେଢ଼ ଭିତରୁ ଓଡ଼ିଏ ସହରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ
ହଠାତ୍ ଦୟାଳୁହୃଦ ତାଙ୍କୁ ବେଶି ହାସ୍ୟ ରସ ପୂର୍ଣ୍ଣ କିନ୍ତୁ ରହିଲା
ସୁନ୍ଦର ଧୂଳିରେ କହିଲେ - “ହେ, ହେ ଓ କଠିନ ହୃଦୟ । ମୋର
ପକ୍ଷକୁ ଉଦ୍ଧାର ଦେବୁ ନାହିଁ, ଏବେଦିନ ଅର୍ଥ୍ୟକୁ ଯେ ଅସ୍ୟ ନଲେଖି
କେହିଦିଏ ଭଲ ହୋଇ ପାରିବୁ, ମୁଁ ରହିପାରୁନାହିଁ ।”

ତଥା ପ୍ରକୃତ ଭିତ୍ତିର ଦାନ କରକାଳୁ ଯଜ୍ଞ ହୋଇ ଶିବ
ବୃକ୍ଷରେ ଜଣାଇଲେ, “ପାଦ ଦୁଇ ଚଳି ତମ ତ ହେଲା” ।

ଦ—ଏହି ଜନନୀ ମୋର ପେଟେ ଚଳି ଯୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇଅଛି !

ସ—ଅଗ୍ନି, ତୁମ୍ଭେ ଶୋଭାଦେ ନିକଟକୁ ଯାଅ, ମୁଁ ଏହିପରି
ପେଟେ ଅସିତ, ତେର ମଥା ହେବା ।

ଦ—ତୁମ୍ଭେ କେଉଁଠାକୁ ଯିବ ?

ସ—ହେତୁ ଏହି ନିକଟକୁ ତାର ଅତିକ୍ରମ ଯିବ ତେରୁ ।

ଦ—ଏହି ଭବନରେ ତାର ଅତିକ୍ରମ ପଶୁ, ଏତଦୁର କାହିଁକି
ଏକାକୀ ଯିବ ?

ସ—ଏଠାରୁ ତାର ପଠାଇବାକୁ ବଳି ଶକ୍ତି ନାହିଁ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଦ—ପାଶୁ, ମୁଁ ତୁମ୍ଭେ ସହିତ ଯିବି ।

ସଦ୍ୟ—ଅତ୍ୟା ସମ୍ପଦ ପ୍ରଦାନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପଦୂର ଯାଇ
କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭେ ମୋର ସହିତ ଅସିତ ଅନୁକ୍ରମ”

ଦ—ଅନୁକ୍ରମ ? ଏ କଅଣ ?

ସ—ଯେହେତୁ ଆପଣ ଭଦ୍ର, ପ୍ରଜ୍ଞାଳାଭିତ ଓ ଅମୃତ । ମୁଁ
କେଣ ଦୁଃଖିନୀ, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷା ଓ ଅପାତ୍ରୀ ।

ଦ—ପ୍ରିୟ ଶ୍ରୀକଳେ ! ତୁମ୍ଭେ କଥା ଶୁଣି କେତେକ ଦୁଃଖ ବହୁତ
ହୁଏ । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଳ୍ପ ପର ତଥାପି ପେଟେ ଯିବୁନାହିଁ ।

ଏହି ଦୁଃଖ କେତେକଦିନ କରୁ କିନ୍ତୁ ତୁରନ୍ତ କେତେକ କରୁଅଛନ୍ତି
ତଦ୍ୱାନୁସାରେ ପଦକୁ କହିଲେ, “ଦେଖ ପ୍ରିୟେ, ତ ମୁନିର ପୁଲ୍ଲ ବୃକ୍ଷ !
ବୃକ୍ଷର କୋ ହେଉଅଛି । ଏହି ସହରରେ ପୁଲ୍ଲପତ୍ର ପତ୍ର ପୁଷ୍ପ କହୁ
ଆଦରଣୀୟ । ନିଜରକୁ ଆଦି ପୁଲ୍ଲ ଶକ୍ତି ମେଳାଇ କେହି ଯାନ୍ତିନାହିଁ ।
ଏହିରୁ ଶୋଭାଦେ ପୁଲ୍ଲ ବୃକ୍ଷ ତୁମ୍ଭେ ପାଇଁ କେତେକ” ।

ସ—ନାହିଁ, ନାହିଁ, ମୋହ ଥାଇ ଅତି ବୃଥା ଧନ ବ୍ୟୟ
କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଏତାଦୃଶ ପୁରସ୍କାରକୁ ଅବହେଳା କରୁଛି ।

ଦ—ବନ୍ଧୁ ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବଳା ମୁଁ କେବେ କିଛି
ପୁରସ୍କାର ଦେଇନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କିଛି ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଲାଭାଇଅଛି—ପ୍ରିୟ-
ଏହି ପ୍ରାମାଣ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ଶୁଭକାମୀ କରିବାକୁ କାହିଁକି ଏତେ ଅନୁରୋଧ ?

ମୁଁ କି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରତି ପଦ୍ୟ ନିରୁତ୍ତର କରୁଛି । ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ତାଙ୍କର ନୁହେଁ । କୋକିଳ ଗାୟାର ସ୍ୱରାଧିକାରୀ ! ଅତୀତ କୋକିଳ
ନିକିରା ଯାଏଁ କାହିଁକି କରୁଥିବା ପକ୍ଷୀ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ଦେଉଥିଲେ !
କିଛି ଶବ୍ଦ ପରେ ପରେ ପ୍ରକୃତରେ ଅର୍ଥେ ଶବ୍ଦକୁ ଫେରିଲେ ଓ ଶବ୍ଦାଙ୍କ
କୋଠାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅଳ୍ପ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ ।

ଦ - ପ୍ରିୟ ! ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ମୋହର ପୈତୃକ ଲୁହ
କରୁଅଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ଆଶା ଶୀଘ୍ର କରିବାକୁ ଏତେ
ଦୂର ଯାଇ ଅଛି, କାହିଁକି କିଛି ଦର୍ଶନ ପୁଣି ମୋତେ କହିବାକୁ
ଅଛି ? ବନ୍ଧୁ ଦିଅ ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଅଛି; ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ କହି
ଅଛି ଯେ, ତେଣୁ ଦିନକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଶୁଭା ଶୁଭା କରିବାକୁ ହେବନାହିଁ ।
ଅଶାନ୍ତରେ ବ୍ୟାପାରପତ୍ତା କେହି ଶୁଣିବା ବ୍ୟାପାର ବ୍ୟାପାର
କରୁଅଛି । ସେଥିରେ ଶୁଭାପାତ୍ରରେ ଉତ୍ତମ, ମୋହରେ ଶୁଭା ନାହିଁ ।
କିନ୍ତୁ ଶୁଭା ଦିଅ ବଳ କରିବାକୁ ନାହିଁ । କେହି ଦୋଷାନ୍ତରେ
ବ୍ୟାପାର ଦେଇଅଛି ?

ସା । ପଦ୍ୟ କି ଉତ୍ତର ଦେବ ? ଶୁଭା ଉତ୍ତର ଓ ଶୁଭା ଅତି
ହୋଇଅଛି । ତୁ ଧରି ନୁହେଁ ତଳେ ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି । ମୋତେ

ନନ୍ଦ ନନ୍ଦକୁ ଝୁଲାଇ କରି ପ୍ରକୃତ ଜଣା କହୁ ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ।
 ଚାହା ପ୍ରକାଶ କଲେ ଚିର ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟିବ, ତାହା କହିବାକୁ ଘାଧ
 ମତେ ଯତ୍ନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଛିଡ଼ାର ବିଚାରଣ ଶକ୍ତି ପ୍ରାୟ ଲେପପ୍ରାପ୍ତ
 ହେଲା ପରି ପ୍ରକାଶ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ୟ ହେଲେ ନାହିଁ ।
 ନନ୍ଦକୁ ଦୃଢ଼ ଓ ତଦ୍ବାସି ଛିଡ଼ାକୁ ବର୍ଜିତ କରି ଶୋକ ଉଦଗତ
 ହେଉଥିବା କହିଲେ, “ତୁମ୍ଭକୁ ପ୍ରତିମତ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ମୋହର
 ଅଧିକାର ନାହିଁ ।” ଏବେ ତମ ତୁମ୍ଭକୁ ମୁଁ ପ୍ରତାରଣ କରିଅଛି ।
 ମୁଁ—ନୁହେଁ ।”

ଦ—ସଖି ! ଏତାଦୃଶ ନିଷ୍ଠୁର ଓ କଷ୍ଟକ୍ଷ ଦ୍ବାସ ରୁମ୍ଭେ ଅନ୍ୟ
 ଜଣକୁ ନନ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କରିଥିବାର କହୁନାହିଁ ?

ସ—ନାହିଁ, ନାହିଁ, ତାହା କହାଯି ନୁହେଁ । ଏହି ଜଗତରେ
 ରୁମ୍ଭେ ବିନା ଅଛି କାହାପ୍ରତି ମୁଁ ନନ ଚିନ୍ତା କରୁନାହିଁ ଏବଂ ଏହି ପିଣ୍ଡରେ
 ପ୍ରାଣ ଥିବା ଯାଏ ଅନ୍ୟ କେହି ମୋର କିଛି ହୋଇନପାରିବ । ମୋର
 ବିନା ପ୍ରାଣନା ଏହି ଯେ, ଅନ୍ୟ କେ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ଓ ସ୍ୱରଣ
 କରିବେ ।

ଦ—ତେବେ ଜାଣିବି ଏବେ କିପରି ହୁଅ ? ସଦୃଶ ସଦୃଶରୁ
 ସାଙ୍ଗି କରି କହୁଅଛି, ରୁମ୍ଭେ ହନା ଅଛି କେହି ମୋହର ସହଧର୍ମିଣୀ
 ହୋଇନପାରିବ । ଅଗତ୍ୟ କହୁଅଛି ଯେ, ରୁମ୍ଭେ ପିତୃବ୍ୟଙ୍କ ତଳ କୋଟି
 ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମୁଁ ତଳ କଡ଼ା ତଳେ ଗଣେ ନାହିଁ । ରୁମ୍ଭେ ମୋହ ପାଇଁ
 ସର୍ବନ କରି ଶରୀର ନତେ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅଧିକ
 କିଛି ଲେହେନା ନାହିଁ । ମୁଁ ଜଣେ ଶୈଶ୍ବ ଅଥଚ ଦ୍ୱିଜ । ରୁମ୍ଭେ ପାଇଁ

‘ଭଣ୍ଡାଦେବୀ’ ହୋଇପାରେ । ଅତଏବ ସକଳ ଶ୍ରୀମତୀ ଦୁଇ କର ଶାନ୍ତ ହୁଅ ।”

ସ—ଓଓହା ! ଭୁମ୍ଭେ ଜାଣି ନାହିଁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥ, ଯେତେବେଳେ ଜାଣିବ ଯେ, ମୁଁ ବିଭବଶାଳିନୀ ମାଲବୀଙ୍କ କନ୍ୟା କୋକିଳ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ—

ଏତକ କହୁଅଛନ୍ତି ବିଶାଖାଙ୍କ ଚିତ୍ତାର ଡେ ଶୁଭିନ୍ନ । ତର ତର ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ସତ୍ୟ ବାହାରିଗଲେ । ଦେଖିଲେ, ବିଶାଖା ପ୍ରାୟ ମୁଣ୍ଡିତା ହୋଇ ଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । ତଟେଇ ଶୀତଳ ଜଳରେ ମୁଖ ଧୋତ କରନ୍ତେ ତେଜା ଦୋର କହିଲେ, “ନା ସତ୍ୟ, ଅପେକ୍ଷା; ତୁ ଏତେ ଉତ୍ତର କରବା ଦେଖି ମୁଁ ବିଶେଷ ଗୁଚିତ ହୋଇଥିଲି ।” ସତ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଭୁମ୍ଭେ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅପଦ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଦୟାଳୁଧର ବାଟରେ ଦେଖି କଥୋପକଥନ କରି ଏତେ ସମୟ ରଖି ଦେଲେ । ମା, ବିଶାଖା ! କୋକିଳର ପକ୍ଷ ଘଟ କଲ, ଏବେ ହେଲେ ଶିଂହକୁ ଯଥାର୍ଥ କଥା କହିଦେବା ଧର୍ମ ନୁହେଁ କି ? ଏହି ଶୁଣି ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନାକାଶ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ଭୁମ୍ଭେ ଚିତ୍ତାର ଶୁଣି ଚାହିଁବା ବାହାର ଥିଲି ।” ବିଶାଖା ସତ୍ୟକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି କହିଲେ, “ଅଗ୍ର କଲୁ ମା, କହିଲୁ ନାହିଁ । ଦୁଇ ଭୁଇଁ ତନ ନାହିଁ ଅପେକ୍ଷା କର, ଘରେ ସକଳ ବସ୍ତୁ ପ୍ରକାଶ ହେବ । କୋକିଳର ଘଟିଛି ଅମ୍ଭେ ବୁଝିପାରୁଛୁ ଦେଖାଇବା । ମୋହର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, କୋକିଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠମତେ ଚିତ୍ରର ଲେଖି ନଥିବ । କୌଣସି ସୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାଣହୀନ ଦର୍ଶାଇ ଚଳିଯିବ ତାହା ହାସ୍ତ ଲେଖାଇଥିବା ସମ୍ଭାବନା । ଏହି ଘଟିଛି ଅମ୍ଭେ ବୁଝି ଦେଖିବେ ହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରକୃତ କଥା ସେ ବାହାର କରି ପାରିବେ । ଅତଏବ ମୋର ଅନୁରୋଧ ରଖା କରି ଭୁବିନ୍ଦ ନାହିଁ ମୋର ବନ୍ଧୁକ କର ।”

ଫଳ ନିଜକୁ ଧକ୍କାର କରି ପ୍ରକୃତ କଥା କହି ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ।
 ତାହା ପ୍ରକାଶ କଲେ ତର ଶେଷେଇ ଘଟିବ, ତାହା କହିବାକୁ ପାଖ
 ଯେତେ ଯତ୍ନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଛିଡ଼ାର ଛିଡ଼ାରଣ ଶକ୍ତି ପ୍ରାୟ ଲୋପପ୍ରାପ୍ତ
 ହେଲା ପରି ପ୍ରକାଶ ନହଲା । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ ହେଲେ ନାହିଁ ।
 ଫଳକୁ ଦୃଢ଼ ଓ ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ର ପଦ୍ଧତିକୁ ବର୍ଜିତ କରି ଶୋକ ସଦୃଶ
 ହିରଣ୍ୟ କହିଲେ, “ଭୁବୁକୁ ପ୍ରମୋଦ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ମୋହର
 ଅଧିକାର ନାହିଁ ।” ଏବେ ସେ ଭୁବୁକୁ ମୁଁ ପ୍ରତାରଣ କରୁଅଛି ।
 ନୁଁ—ମୁହେଁ ।”

ଦ—ସଖି ! ଏତାଦୃଶ ନିଷ୍ଠୁର ଓ କଟୁକ୍ତି ହାସ ରୁମ୍ଭେ ଅନ୍ୟ
 ଜାହାକୁ ମନ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କରିଥିବାର କହୁନାହିଁ ?

ସ—ନାହିଁ, ନାହିଁ, ତାହା ଇନ୍ଦାଦି ମୁହେଁ । ଏହି ଜଗତରେ
 ଭୁମ୍ଭେ ବିନା ଅନ୍ଧ ଜାହାପ୍ରତି ନୁଁ ମନ ବଳାଇ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହି ପିଣ୍ଡରେ
 ପ୍ରାଣ ଥିବା ଯାଏ ଅନ୍ୟ କେହି ନୋର ଶକ୍ତି ହୋଇନପାରିବ । ମୋର
 ବିଳାପ ପ୍ରାର୍ଥନା ଏହି ଯେ, ଅନ୍ତେ ଗୋ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ଓ ସ୍ୱରଣ
 ରଖିବେ ।

ଦ—ତେବେ କାହିଁକି ଏବେ ବିଶ୍ୱାସ ହୁଅ ? ସର୍ବତ୍ର ସଂଶୟରୁ
 ସାତୀ କରି କହୁଅଛ, ଭୁମ୍ଭେ ବିନା ଅନ୍ଧ କେହି ମୋହର ସହଧର୍ମିଣୀ
 ହୋଇନପାରିବ । ଅତଡ଼ୁଁ କହୁଅଛ ଯେ, ଭୁମ୍ଭେ ପିତୃବ୍ୟଙ୍କ ତଳ କୋଟି
 ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନୁଁ ତଳ ଜଢ଼ା ତଳେ ଗଣେ ନାହିଁ । ଭୁମ୍ଭେ ମୋହ ପାଇଁ
 ସର୍ବଦା କରି ଶ୍ରେୟ ମତେ ଅନୁରାଗ ସମ୍ପାଦି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅଧିକ
 ଭକ୍ତି ଲେଖେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜଣେ ଶୂନ୍ୟ ଅଥଚ ଦ୍ୱିଜ । ଭୁମ୍ଭେ ପାଇଁ

‘ରକ୍ଷାଦେବୀ’ ହୋଇପାରେ । ଅତଏବ ସକଳ ଶକ୍ତୀ ଦୂର କରି ଶାନ୍ତ ହୁଅ ।”

ସ—ଓହୋ ! ଭୁମ୍ଭେ ଜାଣି ନାହିଁ, ଇନ୍ଦ୍ରନାହିଁ, ଯେତେବେଳେ ଜାଣିବ ଯେ, ମୁଁ ବିଭବଶାଳିନୀ ମାଲିକାର୍ଯ୍ୟ କନ୍ୟା କୋକିଳ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ—

ଏତିକି କହୁଅଛନ୍ତି ବିଶାଖାଙ୍କ ଚିତ୍କାର କରି ଶୁଭିନ୍ଦ୍ର । ତର ତର ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ସତ୍ୟ ବାହାରିଗଲେ । ଇନ୍ଦ୍ରସିଲେ, ବିଶାଖା ଗ୍ରାସ୍ତ ମୁହିଁତା ହୋଇ ଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । ତଳେ ଶୀତଳ ଜଳରେ ମୁଖ ଧୋଇ କରନ୍ତେ ତେଜା ହୋଇ କହିଲେ, “ମା ସତ୍ୟ, ଅସିଲୁ; ତୁ ଏତିକି ଉଠୁର କରବା ଦେଖି ମୁଁ ବିଶେଷ ଶକ୍ତିତ ହୋଇଥିଲି ।” ସତ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଭୁମ୍ଭେ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ବିଶ୍ଵ ଅଦେଶ ଘଟିନାହିଁ । ଦୟାଳୁହୃଦି ବାଟରେ ଦେଖି କଥୋକେଅଳ କରି ଏତେ ସମୟ ରଖି ଦେଲେ । ମା, ବିଶାଖା ! କୋକିଳର ପକ୍ଷ ଯାଏ କଲ, ଏବେ ହେଲେ ପିଂଦୁକୁ ଯଥାର୍ଥ କଥା କହୁଦେବା ଧର୍ମ ନୁହେଁକି ? ଏହି ଛଣି ମୁଁ ସବୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ଭୁମ୍ଭେ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ଚାଲିବ ବାହାର ଅସିଲୁ ।” ବିଶାଖା ସତ୍ୟକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି କହିଲେ, “ଅଗ୍ର କଲୁ ମା, କହିଲୁ ନାହିଁ । ଦୁଇ ଶୁଭ ଦିନ ନାହିଁ ଅପେକ୍ଷା କର, ଘରେ ସକଳ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ ହେବ । କୋକିଳର ଯେଉଁ ଅମ୍ଭେ କୁହୁରୁରୁ ଦେଖାଇବା । ମୋହର ବିଶ୍ଵାସ ଯେ, କୋକିଳ ସେହୁମତେ ଚିତ୍ର ପ ଲେଖି ନଥିବ । କୌଣସି ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାଣହୀନ ଦର୍ଶାଇ କଳହୁକ ତାହା ଦ୍ଵାରା ଲେଖାଇଥିବା ସମ୍ଭାବନା । ଏହି ଯେଉଁ ଅମ୍ଭେ ଶୁଣି ହସ୍ତଗତ ହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରକୃତ କଥା ସେ ବାହାର କରି ଯାଇବ । ଅତଏବ ମୋର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ଶୁଭିନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ ମୌନ ଚାଲିବ କର ।”

ଏକଦା ସମୟରେ ବନ୍ଦୁକଧାରୀ ଘର ଲୋକଙ୍କର ଦଣ୍ଡାଧିନୀ
 ହେଲା ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚୟ, “କୋକିଳ ! ମା’ଙ୍କ ପ୍ରାଣ ତଳ ଅଛି ତ । ଚିତ୍ତ-
 ହବିଷ ପାବନୀକ ଦେଲେ ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ଅତି ଚାହୁଁବି ।” ସିନ୍ଦୂର
 ବଥା ଶୁଣି ଶେଷେ ତାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କରି ଉତ୍ତରକୁ ଡାକିଲେ
 ଓ ଘରର ଅନ୍ତରାଳ ଉପାର ଲଗାଇ ତାଙ୍କ ଘରୁ ଦୃଷ୍ଟିଲାଭ କଲେ ।
 ତୁମ୍ଭ ଚାହିଁବାରେ ତ ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ବୋଲି ସହିତ ଗଙ୍ଗାକନ୍ୟାକୁ ଯିବା
 ପାଇଁ ସିନ୍ଦୂର ପତ୍ର କି କଲେ, କଣିଷ୍ଠ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିଲେ । ହୃଦୟ ଶୁଣି
 ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ସିନ୍ଦୂର ଚାଲି ଗଲେ । ସିନ୍ଦୂର ପତ୍ର ମାତ୍ର ଗଙ୍ଗାକନ୍ୟାକୁ
 ଯିବା ଅପରାଧକ ବୋଲି ସତ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କଲେ । କିନ୍ତୁ କଣିଷ୍ଠାଙ୍କ
 ଅନ୍ତରାଳ ବାଟେ ଶୁଣି ଗଲେ; ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଚିତ୍ତହୀନ ସଙ୍ଗୀତ
 ଶୁଣିବାକୁ ଗଲେ । ଗଙ୍ଗାକନ୍ୟାଙ୍କର ଚିତ୍ତ ଘେରି ଗଲେ ଶାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ
 ସିନ୍ଦୂର ଯଦିଓ ଉତ୍ତମ ଶାନ୍ତି ପାଇଲେ । ସିନ୍ଦୂର ପତ୍ର ଅନ୍ତରାଳରେ
 ସତ୍ୟ ମନେ ମନ ଗହ୍ୱରିଲେ, ତୁମ୍ଭ ଚାହିଁବାରେ ପ୍ରଥମ ସୁର ଶ୍ରବଣ
 କରୁବା ମାତ୍ରରେ ସବୁ ପାଶୋରି ଦେଲେ । ସିନ୍ଦୂର ଅନ୍ତରାଳରେ ଶ୍ରବଣ
 କରି କଣିଷ୍ଠାଙ୍କରୁ ବିଚଳିତ ହୋଇଗଲେ । “ସତ୍ୟ ସୁଖ ମୁଖ୍ୟାଣ୍ଡି,
 ମୁଁ କଥାକୁ ଯଦିଓ, ଦୁମ୍ଭେ ସିନ୍ଦୂର ସହିତ ଅଛି” ବୋଲି ସତ୍ୟକୁ
 କହି ଚାହାରି ଗଲେ । ଚିତ୍ତହୀନ ପରି ସତ୍ୟବାଦ ସୁରା ଫେରିଯିବାକୁ
 ଲାଗି । ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ, ସିନ୍ଦୂର ତାକୁ ବଢ଼ାବେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ବିଦାୟ
 ଦେଇ ଅଭିବାଦନରୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ଗଙ୍ଗାକନ୍ୟାଙ୍କର ସୁଖ
 ଚିତ୍ତର କାନ୍ଦି ପରାପରିତ କଣିଷ୍ଠାଙ୍କର କହିଲେ କହିବାକୁ ହେଉ
 ସିନ୍ଦୂର ଚାଲି ଅନ୍ତରାଳ କନ୍ୟାକୁ ପରି ଶୁଣିବାକୁ ସବୁ ସମ୍ଭବ ଫେରି
 ଅତିଥିଲେ । ସତ୍ୟବାଦ ବେଶଭୂଷା ଲେଖିବାକୁ ଯାଇ ବେଶରେ ଯେ
 ଶେଷେ ସତ୍ୟ ସୁଖ କାହିଁ ଘେନି ଦେବାକାନ୍ତ; ସିନ୍ଦୂରକୁ ବିଦାୟ
 ଦେଇ ବେଶେ ଯେଉଁ ଘର ଦୂର ଦୂରରେ ଅଛି ସେ ଅଧିକାରୀ କର

ଶୀଘ୍ର ସେଠାକୁ ଚାଲି, ହସ୍ତର ବଳୟଟି ପାଇଗଲା । ଦୂର ଦୂରାନ୍ତ
 ଫେରିବା ବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିବର୍ଣ୍ଣୀ ମେଡ଼ରୁ ଜଣେ ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିର
 ନାମ ଶୁଣିଲା । ସେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ସହୃଦ ମାଣିକ୍ୟାତ ଅଭିରାଗ ଚନ୍ଦ୍ରର
 କରବା ପଟୁଟା, ଶୁଣ୍ଢ ବାୟୁକାର ଅଭିରାଗ ପ୍ରଣୟା ଇତ୍ୟାଦି ଚେଷ୍ଟାରେ
 କଥାପଳଥନ କରୁଥିବା ଶୁଣିପାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦିବ ଗୋଟିଏ
 କାହାର ନାମ ବାରିପାରିଲେ ନାହିଁ । କୋଠାକୁ ଫେରି ଯାଇ ନିଦ୍ରା
 କଲେ ।

ତହିଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଦ୍ଧ ରାତି ସମୟରେ ଘର ପୋଡ଼ି ଗଲେ ।
 ପତ୍ୟାବତ୍ତା ଚେତା ଥିଲେ, କଣ ହେଲା ବୋଲି ଭାବିଲେ । ପ୍ରଥମେ
 ବାହାରେ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ସେ ନିଦ୍ରାରେ ଅଛନ୍ତି । ଘରେ
 ଚିଣ୍ଡି ଉପରକୁ ଗଲେ । ଏହିଠାରେ ପୋଡ଼ି ଗଲେ ଅଧିକ ହେଉଥିଲା,
 ଅଳ୍ପଦୂରରେ ତଳ ଗହଳ ଓ ପାଣି ଘାଣି ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲା । କୈରୁହନା-
 ଖାନ୍ତା ଚାଲି ନିଜର ଅବସ୍ଥା ବୁଝିବାକୁ ଅବସ୍ଥାନାତ ଧାରଣ
 ନକରି ଅସାବଧାନରେ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । କିଛିଦୂର ଗଲେ
 କର ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ ପଟର ନିଆଁ ଲାଗିଅଛି । ଅଧିକ ଦୂର
 ଯିବା ନିରାପଦ ନୁହେଁ ବୋଲି ଭାବି କୋଠାକୁ ଫେରିଲେ । ଯେଉଁ
 ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣୀ ମେଡ଼ରୁ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ବାସ ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଶୁଣି
 ଥିଲେ, ସେହି ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ପର୍କବର୍ଣ୍ଣୀ ଦେବାସଣି ଜଣେ କୁଟିଳ ନୟନା ସ୍ତ୍ରୀ
 କବାଟ ଫିଟାଇ ପଦାକୁ ବାହାରକୁ; ସତ୍ୟ ଚକ୍ରଣେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଲେ ।
 କାଳକୁଠା ଚମାଟାକୁ ଦର୍ଶନ କରି ତାଙ୍କ ଅସ୍ଥା ଶୁଣିଗଲା, ପାଦ ଚଳିଲା
 ନାହିଁ । କୁଳକଳ ହଠାତ୍ ସତ୍ୟବତୀକୁ ଦେଖି, “କଲେ ମା ସତ୍ୟ ।”
 ବୋଲି ସମୋକ୍ଷନ କରି ତାକୁ ଅଭିଜ୍ଞାନ କରୁଥିବା ଦୂର ହାତ ଚିଟକ
 ଦେବା ମାତ୍ରେ ପାଟକୁମାଳରେ ଶୁଭ୍ର ଲୁଗା ଚଳେ କାଶିବେ ଜାଣି

ଧବା ସ୍ବରକାନ୍ତ ଶକ୍ତିର ଦିବ୍ୟ ରତ୍ନହାର ଗୋଟିଏ ତଳେ ଖଟି ପଡ଼ି-
ଗଲା । ଅବରଣଟିର ଘାସିରେ ଦାଣ୍ଡ ଅଲୁଅ ହୋଇଗଲା । କୁହୁକିନୀ
ସ୍ବପ୍ନ ଗାୟିକାର ଦାସୀକୁ ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଖୁଆଇ ଏହି ହାରଟି ଶ୍ବେର
କରିଥିଲା । ଏହି ଘଟଣାର ଅବ୍ୟବହୃତ ପରେ ଜଣେ ଗର୍ବୀଜନା କୁହୁ-
କିନୀର ଘେରୁ ପଛେ ଦଉଡ଼ି ଅସି, ହଜନ କରି “ଏହି କୁହୁକିନୀ ହାରଟି
ଥୋଇ ମୋର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ହାର କିଏ ଶ୍ବେରର ନେଇଗଲା” ବୋଲି
ପାଟି କଲା ଏବଂ ହାରଟି ତଳେ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି, “ହେଟି, ମୋର
ହାର, ଏହି ଦୁଇ ଜଣରୁ ଜଣେ କିଏ ଶ୍ବେର, ଦୁଇ ଜଣକୁ ବାନ୍ଧ”
ବୋଲି କୁହୁକିନୀ ଓ ସତ୍ୟବତୀକୁ ଦେଖାଇଲା । ଅନେକ ଶେକ ଜନା
ହେଲେ, ଘର ପୋଡ଼ି ପାଖରୁ ଘୋଲିସିଙ୍ଗୁ ଛାକି ଅଣିଲେ; ଅର୍ଯ୍ୟ-
ରବନର ଜଗାଳି ସତ୍ୟବତୀର ଲଢ଼ିତ ମୁଣ୍ଡ ଓ ତେହେରା ଦେଖି କହିଲା,
“ଦୁଇ ଜଣକୁ କାହିଁକି ବାନ୍ଧବ, ହେଟି ଜଇଲରୁ ଫିଟି ଆସିବା ବଣିକ
ଜନା; ହଜୁଗଲୁଲୁକ ଘରେ ଯେଉଁ କାଣ୍ଡ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଦେହକାଣ୍ଡ ।”

ଘାସିନୀ କୁହୁକିନୀ ଗୁଡ଼ି ମୌନାବଲମ୍ବନ କରି ଛୁଟା ରହିଲା ।
ସତ୍ୟବତୀ ଅନାୟିକ ଓ ହୃଦୟହର୍ଷୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାହା ମୁଖକୁ ଚାହିଁ
ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଗୁହାଣି ନିରର୍ଥକ କାହାଣି ପରି ଦେଖି,
କାହାକୁ କିଛି ଅର୍ଥ ହେଲାନାହିଁ । ଅବାଲ୍ୟରୁ ମାକୁବତୁ ମାନି ଥିବା
ଯୋଗୁଁ ମାତାର ଦୋଷ ରଚନା କରିବା କୃତସ୍ମର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଭାବି
ପ୍ରକୃତରେ ଚଳିଥିବା ବସ୍ତୁ ସତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେନାହିଁ । ସେ ଅଣା
କହିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଦର୍ଶନ କରି କୁହୁକିନୀର ହୃଦୟରେ
କରୁଣାସ୍ବର ଜନ୍ମିବ ଓ ନିଜ ଦୋଷ ସ୍ବୀକାର କରି ତାଙ୍କୁ ଏହି ଅପଦରୁ
ଉଦ୍ଧାର କରିବ; ବୃଥା ଅଣା । ସାରାଶ୍ରମ କଠିନ ଖାରି ଦେଖିଲେ
ସହନ ବୁଣି ଅନୁର ଅଣାରେ ଚାହିଁ ରହିବା ନିବୋଧର କାର୍ଯ୍ୟ । ନିଜ

ଦୟାସା ହୁଁବାକୁ କରନ୍ତା ଶେଷେ ଥାଉ, “ଏପରିକି ଚନ୍ଦ୍ର କରନାହିଁ,
କାହିଁକି ତାକୁ କାନ୍ଦିବ” ବୋଲି ସୁଦ୍ଧା ତାର ଘୋଷା ଗୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିଲା
ନାହିଁ ।

ଭାବ ନାଥରେ ‘କ୍ଷୀରନ କରୁଣେନ୍ଦ୍ର’ର ଅନ୍ୟ ପାତ୍ର ବାବୁ କେବଳ
ପାଦ, ଶରୀରାଦି କିଛି କେବଳ-କେବଳରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଦେଖି
କହିଲେ : ତମା ପରିଶ୍ରମରେ କେତେକିଛି ଧରି ଚାଲିଯିବୁ, ନିଜର ବାହାଦୁରୀ
କିଛି ଏ କହିବାକୁ ସମ୍ଭବନା, ଏହି ଭାବ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଅଧିକାର କଲା ।
ଅନୁରୋଧ ଦେଖିତମା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତାକୁ ଅଳ୍ପ ଅବଳାଗି ଯାହା ।
କେତେକିଛି ହିଁ ଦୃଷ୍ଟି ନାଥରେ କେତେକିଛି ବ୍ୟବହାର କେତେକିଛି ପଡ଼ି, ଅବଶେଷ
ସୁଦ୍ଧା ଯୋଗୀ ଶେଷେ । ଦିଶିଅଛି ଏହି ଦୃଶ୍ୟରୁ କେତେକିଛି ସୁଦ୍ଧା
କିଛି ବୋଲି କହୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, “ଅଧିକ ଅନୁରୋଧ ଅନାବଶ୍ୟକ,
ସୁଦ୍ଧା ଯୋଗୀ ଅବଶେଷ ଏହି ସୁଦ୍ଧା କହିଥିଲା, ତାକୁ ବାନ୍ଧି” ବୋଲି
କେତେକିଛି ଅବଶେଷେ ଏହି ସୁଦ୍ଧା ଏକ କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି
ନାମ ନାଥ କିଛି କେତେକିଛି ସୁଦ୍ଧାରେ । କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି
କେତେକିଛି, ପାହା ଯୁଅ” କହି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି
କେତେକିଛି । ପାହା ବାବୁ କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି
କେତେକିଛି ବୋଲି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି
କେତେକିଛି କେତେକିଛି [ଅନୁରୋଧ କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି]
କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି ।

ଧନ୍ୟ ଅନୁରୋଧକେତେକିଛି, ଧନ୍ୟ ଅନୁରୋଧକେତେକିଛି ଶକ୍ତି ଓ ଧନ୍ୟ
କେତେକିଛି କେତେକିଛି ! ଏକାକୀ ଦୁର୍ଦ୍ଦିଶାକେତେକିଛି ! କେତେକିଛି, କେତେକିଛି ଅବଶେଷ
କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି, କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି !
କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି କେତେକିଛି

ଭାଷା କରବା ଚୌରବା ଭୂମାନମର ଧର୍ମ ମୁଣ୍ଡେ . ତୋଲ ହୃଦୟଦାନ
 କର ନିର୍ମଳାନ୍ତଃକରଣା ସତ୍ୟବତୀ ଚକ୍ରପତିଙ୍କୁ ଦାକ ଦେଇ ଶୁଦ୍ଧି-
 କଲେ । ତାଙ୍କ ତାଳ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଞ୍ଜନ ହେଲା, ଅବଶ୍ୟ ଦିନେ
 ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷିତା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେବ ଓ ସେ ନ୍ୟାୟ
 ଚଳିବେ ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

କଥାଟାର କି କଥାଟି ଧ୍ୟାନ , ସତ୍ୟବାଦକୁ ସୁନାଶୁଣି । ନିଜ-
 ଗ୍ରାମ ଜଗତ ପିତାଙ୍କ ସ୍ମରଣ କର ଗ୍ରାହ୍ୟ ଉପ ନାମ କର ସତ୍ୟବତୀ
 ବାବୁସାହେବେ ଅନୁକରଣରେ ଅବସରକୁ ଯିବେ । ସେଇଦିନେ ।
 ଅନେକ ଦିନ ବିଦେଶରେ ରହିଲେ, ଶରୀର ସକଳ ହେବା ପରେ
 ଲେଇ ଅଧିକାଂଶକ ଆଦେଶ କ୍ରମେ ତେଜାବର ନୟ ଗଲେ ସତ୍ୟ-
 ମତେଇ କର କାହାକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବେଦବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ଗ୍ରହଣ
 ହେଲେ । କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଦେଖିବା ସତ୍ୟବତୀ ଏହି ନୂତନ ଲେଇ ନିଜ
 ଶରୀର ଅନେକ ଦିନେ ଜନା ଏହାକୁ ଶୁଣେ, ସତ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ଅବର
 ସେହି ନିଜର ପ୍ରତି ଶୁଦ୍ଧିତେ ଦେଖିବ କିନ୍ତୁ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟି ସେଇ,
 ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ସୁଦୃଢ଼ । କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ଦେଖିବ ନିଜ-
 ଶରୀର ବୋଲି ସତ୍ୟ କାହାକୁ ଶୁଣିଲେ—ତାହା ପ୍ରମୋଦ ବର୍ଣ୍ଣ-
 ରୂପ ହୋଇ ଅବର ସତ୍ୟବତୀ ଦେଖିବାକୁ କେବଳ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା
 ଧାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ।

ସତ୍ୟ ସତ୍ୟବତୀ ଜେମ୍‌ସନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା, କାହାକୁ ଧର୍ମ-
 ଶାସ୍ତ୍ରର କେବଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଛି । ତାଙ୍କୁ ଶୁଣି ସତ୍ୟ କେବଳ ଶୁଣ

ସ୍ଥଳେ, କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟଚକ୍ରର କଥା ଶୁଣି ବିଶ୍ୱାସ କାରୁକ ମନରେ ଭଲ
 ଲାଗି ଗଲେ । ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ଅଗ୍ର, ତୋହୁ ବିଷୟ ଲାଗି-
 ବାକୁ ଜଣେ କେହି କହୁ ଏ ଜଗତରେ ନାହିଁ ?” ସତ୍ୟ କହିଲେ,
 “ହଁ ଜଣେ, କେବଳ ଜଣେ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କିଏ ନ ଜାଣି
 ସେ ମତେ ପ୍ରେମ କରୁ ଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ସୁଦ୍ଧା ତାକୁ ପ୍ରେମ କଲେ; ମାତ୍ର
 ଯଦି ସେ ଜାଣିପାରିଥିବେ ଯେ ମୁଁ ଜଣେ କଣ୍ଠେଡ଼, ମୁଁ ଲାଗିଲେ
 କିନ୍ଦା ମଲେ ସେ ମୋ ବିଷୟ ଲାଗିବେ ତୋଲି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କର-
 ନପାରେ ।” ବିଶ୍ୱାସ କହିଲେ, “ଯଦି ତୁ ନିରାପେକ୍ଷତା କୋଲି
 ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ତେବେ ତୋର ଆଶାକା ଅନୁକର ।” ସତ୍ୟ କହିଲେ,
 “ନାହିଁ ନାହିଁ, ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା ପ୍ରମାଣିତ ନହେଉ । ହେଲେ ମୋର
 ଦୃଢ଼ବେଦନା ଅଧିକ ଠିକ୍, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ମରଣ ଲୋଡ଼ୁଅଛି । ଏହି
 ଅସମାଧାନୀୟ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିବାସ ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ହେ ଧର୍ମୀ-
 ଘଟକଣ୍ଠ ! ଏହି ଶୁଦ୍ଧତା ଦୋର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପାଇବା ନେତ୍ର ଘଟେ
 ଅଧିକତର ଭୟର ଓ କଷ୍ଟକର ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ନିଜର ଦୂର-
 ବସ୍ତା ଶେଷ କରୁଅଛି, ମୁକ୍ତି ପାଇଲେ ଆତ୍ମୀୟ ଓ ଗୁରୁତରଙ୍କ ଦୁଃଖ
 ସୁଦ୍ଧା ଲୋଭିବାକୁ ହେବ । ଏହାର କାରଣ ପରାଧୀନ ପାରିବ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ
 ତାହା କହିନପାରେ । ଯଦିକି ମାତ୍ର କହିପାରେ ଯେ, ଏହି ମନେ ମିଥ୍ୟା
 କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଶୂନ୍ୟତା ଦୃଷ୍ଟି; ଅତଏବ ଶୀଘ୍ର ତର ବିଦାୟ ନେବାକୁ
 ରୁଣ୍ଡେ । ଅପଣ ମୋହ ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ । ମତେ କେହି କିଛି
 ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ମୋହପାଇଁ ଶମଳ ଛାଡ଼ି ଦିନା
 କେଉଁଠାରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।

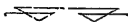
ବିଶ୍ୱାସ କାରୁକ ଆନ୍ତରାଳ ପ୍ରକଟ କରିଲା ଯେ, ସତ୍ୟଚକ୍ରୀ
 ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ । ସେ କହିତୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେଇ କହିଲେ, “ଅଲେ ନା !
 ସରମେଶ୍ୱର ତତେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଦେଇବେ, ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ସଦା

ନିର୍ଭର କର । ସୁସମୟରେ ସେ ଡ଼ୋର ଉଦାର ମାର୍ଗ ପରିସାର କରିଦେବେ । ଏହି କଥା ମୁଁ ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତା କେତାଇ ଦେବି, ଘୋଡ଼ାକୁ ସେହି ଏକମାତ୍ର ବନ୍ଧୁ ବା ସ୍ନେହକ୍ଷମ ନିକଟକୁ ଶୀଘ୍ର ଖଣ୍ଡେ ପହଞ୍ଚିଲେ, ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଥିଲେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତିକାର ଦେଖା କରିବେ । ଏହି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କେତେ ମାତ୍ର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ନପାରେ, ବୁଝା ଅଶକ୍ତ ନକରି ଶୀଘ୍ର ଲେଖ । ” ଭିନଳ ବର୍ଣ୍ଣାସଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ସତ୍ୟ ପଦ୍ମାକ୍ଷୟ ସିଂହଙ୍କଠାକୁ ଏହି ଲେଖିକାକୁ ନିଜ କଲେ କିନ୍ତୁ ନାହିଁ କଥା ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଲେଖି ଦାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଏହି କାବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆସିବା ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ କବ୍ୟୁଦ୍ଧ ଅବସର ଖୋଜି ସତ୍ୟକଣ୍ଠାକୁ ଗୁଡ଼ରେ କହିଲେ, “ଭୁଣ୍ଟେ ବହୁତ ନାମଧେୟ ଜଣେ ପୁରୁଷକୁ ଜାଣି, ସେ ବହୁତ ତାଙ୍କ ମନୋ-ରଥ ପୂରଣ କଲେ ସୁଲଭରେ ଭୁଣ୍ଟେ ଏହି କାବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମୁକ୍ତି କରି ଦେବେ । ଭୁଣ୍ଟେ ଏଠାକୁ ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ସେ ଏହି ନଗରରେ ରହି ଅଛନ୍ତି । ” ସତ୍ୟକଣ୍ଠା ପଚାରିଲେ, “ଭୁଣ୍ଟେ ତ ଜଣେ କବ୍ୟୁଦ୍ଧ, ବହୁତଙ୍କୁ କବର ଦେଖି ଦାରିଲେ ? ” ସେ କହିଲେ “ମୁଁ ଦେଖିନାହିଁ, ମୋର ଉଚ୍ଚିତ ଅନୁମତି ପାଇ ମତେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲା । ସେ ଏହି ସମ୍ବାଦ ଆଣିଥିଲା, ଭୁଣ୍ଟେ ହିଁ ବା ନାହିଁ କଲେ ସଙ୍କେତ ଦ୍ବାରା ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେବି; ମୁଁ କାଲି ଚିଠି ଲେଖିବି, ଶୀଘ୍ର ଉଦ୍ଧର ଦିଅ । ” ସତ୍ୟ କହିଲେ, “କାହିଁ, କାହିଁ, ସହସ୍ରବାର ନାହିଁ, ଜଣାଇ ଦିଅ । ”

ଶରୀର ୫ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କାବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମୁକ୍ତି ହେବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲେ ଉତ୍ତମ ଅବକାଶ ନିଶ୍ଚୟ । ବହୁତ ଅବଶ୍ୟ ନିଜ କୌଶଳରେ ତାଙ୍କୁ କାବ୍ୟମୁକ୍ତି କରି ପାରନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟକଣ୍ଠା

ହୋଇ ଅଳ୍ପ ଦୂରକୁ ଅବସରଗଣ କରବାକୁ ବାହାରି କରି ହା-
ନତା ଡାକିବା ସଙ୍ଗେତରେ ଜାଣରେ ଘଟିବା ଅସମ୍ଭବ ।

ଖୋଡ଼ଣ ଅଧ୍ୟାୟ

ସତ୍ୟବତ୍ସବୁ ଯୋଗ୍ୟ ଲୋକେ ବାଣୀ ନେଇଯିବା ପର ଦିନ
ଦୟାକ୍ଷୟ ସିଂହ ଡାକୁ ଦେଖିବା ପକାଣେ ବିଶାଖାଙ୍କ ବସନ୍ତ ଚଳେ ।
ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ବେଶର ନପାରି, ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଦେଖେ ଶୁଦ୍ଧି-
ବାକୁ ଯାଇ ବୋଲି ଅଦୃଶ ହୋଇଥିଲା ପର ବିଶାଖା ପଶାକରେ ।
ଦିନ ବିଶେଷ ଶୁଦ୍ଧିହୋଇ ଚିକିତ୍ସକକୁ ଖୋଜାଇବା ପକ୍ଷେ ବନ୍ଦୋ-
ନତ୍ର ଚଳେ ଏକ ନିଶିତ ନାନା ଛାନକୁ ଯାଇ ଖୋଜି ପରଶେଷରେ
ବିଶାଖାଙ୍କ ସୁଦେଶୀ ପ୍ରତ୍ୟାମେନ ସମ୍ଭାବ ଖବର କାଗଜରୁ ପାଇ ମାନ୍ୟ-
ତାକୁ ଫେରି ଆସି ବିଶାଖାଙ୍କୁ ଭେଟି ନୈରାଶ୍ୟ କିନ୍ତୁ ସେତୁରୁଁ ହରରେ
ଡାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ, “ଅଛି ବିଶାଖା ! ଅଉ କେତେ ଦାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଏହି ହଟହଟ ଲଢ଼େଇ, ପ୍ରାୟ ଛଅ ମାସ ହେଲା ତୁମ୍ଭ ଦୁହିତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ
କ’ହିଁ ଚିତ୍ତ ନାହିଁ । ଧନ, ଜନ ଓ କୌଶଳ ବଳରେ ଯହା କର-
ପାଇ ପରେ ତୁମ୍ଭ କରାଇଲ, ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ସେ ଯେ ମିଳିବ ନାହିଁ
ତାହା ଚଷମ୍ଭୁରେ କୌଣସି ଅମାନୁଷ ଘଟଣା ଘଟିଅଛି କିମ୍ବା ସେ ଦୂର-
ଲଭିଅଛି ।”

ସିଂହଙ୍କ ବଚନ ଶ୍ରବଣ କରି ବିଶାଖାଙ୍କ ମୁଖ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ହୋଇ
ଲେ, ପ୍ରକୃତ କଥା ପ୍ରକାଶ କରାଦେବାକୁ ଛିଇ କରେ । କିନ୍ତୁ କହିଲେ
ଓ ଅପତ ଦୃଢ଼ ବୋଲି ଶିଖାରେ କମ୍ପାନୀ ହୋଇ ଲାଗୁ ସ୍ୱରରେ

“ବାବୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଥାର୍ଥ କହୁଅଛୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ, ତିନି ଭୟରେ କହୁ
ପାରୁ ନାହିଁ ।” ହିନ୍ଦୁ ଅଭିଯୁକ୍ତାଣୀ ଶୁଣିଲାଣେ, ତିନି ସେହି ମୁହୁ-
ର୍ତ୍ତରେ ଗଣେଶ ସୁବେଶ ଧରିଣୀ କନ୍ୟା ଶେଷେ କେତାରେ ପ୍ରବେଶ
କରି । ତାଙ୍କୁ ଶେଷିବା ଶେଷି ଶେଷି ରାଜିଃସ୍ଵରରେ “ମୋ ମା
କୋକିଳ ! ତତେ ଦେଖିଲୁ” କହି ତାକୁ ଅଭିଜ୍ଞାନ କଲେ । ଦୟା-
କର ଅଭିଜ୍ଞାନ ହୋଇ, କନ୍ୟାଟିକୁ ଦେଖି କହିଲେ, “ଏ କନ୍ୟା
ତୁମ୍ଭ କୋକିଳ ନୁହେଁ । ନେହରୁ ମନେହାରିଣୀ ହରିଣିଦୃଷ୍ଟା
କୋକିଳ କଦାପି ନୁହେଁ, ତା’ପରିକ୍ଷା ପରି କହିଲେ ତାକୁ ଅଭିଜ୍ଞାନ
କରି ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛୁ ?” ସିଦ୍ଧି କଥା ଦୁର୍ଗା ମହାଦେବୀ ବଳରାଜ
ମାଙ୍କ ହାତରୁ ଖସି ପଡ଼େ କଥା ନକହୁ ଶ୍ଵେତକ ପରି କୋକିଳ
ଧରି ପଡ଼ିଲା । ଶିଶୁାଣୀ କେତେ ତା’ଦେହରେ ଦୁର୍ଗା ବାସୁକି ସୁସ୍ଥିର
କାହିଁ । ଶିଶୁାଣୀ ଅନୁରୋଧ କଲେ କିନ୍ତୁ ଅନୁରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାକୁ ଧରିବା
ପରି ହିନ୍ଦୁ କିଛିଦୂର ଦୂରରେ କିନ୍ତୁ ଘାଟିଲେ ନାହିଁ । ଫେରି ଆସି
ଗଣେଶ ସଦୃଶ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟରେ ହୋଇ ଶିଶୁାଣୀ କହିଲେ, “ମୁଁ
ହୃଦରେ ସୁଖ ଦେଖି ନହେବା କେବେ ମୁହଁରେ ଦିଅ ବୋଲି ଅଭିଜ୍ଞାନ
କରି ତାହା ପାଇଁ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାକୁ ଦେଖି, ତୁମ୍ଭେ କି ଗମଜାର
ମାୟା ଲଗାଇଅଛୁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ସେହି ଗୋପନ ରଖିଲା
ପରି ବିଶ୍ଵାସ ହୁଏ । ଶାନ୍ତି ଯଥାର୍ଥ କଥା ନକହୁଲେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭକୁ
ଭୁବିଷ୍ୟ ନାହିଁ ।”

ଅଧିକ ତାଳ ଦରଶନ କରବା ନିଶ୍ଚୟାତମ ଜାଣି ଶିଶୁାଣୀ ପୈର୍ଯ୍ୟ
ଧରିଣୀ କରି ତଳସ୍ଥବା ସକଳ ଦୃଷ୍ଟି ଜଣାଇଁ ଶମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ।
ଅକାଳ ଗଜପାଦ ସମ ଏହି ଶିଶୁାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି ହେବ କରି ହିନ୍ଦୁ କିଛିକାଳ
ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡପୋତି ବସି ପଡ଼ିଲେ । ସତ୍ୟବତ୍ସର ତବିଷ ପ୍ରେମ

ବାଣୀ ସୁରଣ ହେଲା, ଯିଶ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବ ଶରୀରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନବ ଶକ୍ତି ସଫାରି କଲା । ସତ୍ୟବତ୍ସର ଉଦ୍ଧାର ଓ ପ୍ରକୃତ ଦୋଷୀର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ସିନ୍ଦୂରରେ ଉଠିଲେ ଏବଂ ବିଶାଖାଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତାନ୍ତରାଶ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦୃଢ଼ କ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ଅଗ୍ନି ଶୋଭା ! ଗୁପ୍ତ ଗାନ୍ଧିକାର ଚନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵାରା ସତ୍ୟବତ୍ସ ନିକଟରେ ପଡ଼ି ସ୍ଵକାର ଦେଖାଇଲେ କେତେ ଅଭିଳାଷ କେତେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ନଥିଲା ? ”

ବ—ତାଙ୍କ ସାବତ ମା, କୁନ୍ତଳିନୀ ଥିଲେ ।

ଦ—ତାଙ୍କ ମା ଏଠାକୁ କାହିଁକି ଆସିଥିଲେ ଓ କେଉଁ ଘରେ ବସା କରିଥିଲେ ?

ବ—କାହିଁକି ଆସିଥିଲେ ମୁଁ କହୁ ନପାରେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ଗାନ୍ଧିକା ଥିବା ପଡ଼ିଆ ବଜାରରେ ବସା ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଦ—ସେହି ବଜାରଟି ମତେ ଦେଖାଇ ଘର ବ ?

ବ—ଅବଶ୍ୟା ।

ସିନ୍ଦୂର ଅତି ଶୀଘ୍ର ସେହି ବଜାରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଦୁଇ ବଜାର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ଵେତ କୋଠ ଅଛି । ବଜାରଟି ଉଲଟୁପେଟ ଗୁମାସ୍ତା କରୁ କରୁ ଗୋଟିଏ ଚଉକିର ଶଯ୍ୟାପତଳେ ଶେଷେ କାଗଜ ମୁଦାହୋଇ ଖୋସା ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ସେହି କାଗଜଟି ଖୋଲି ପାଠ କଲେ । ବ୍ରହ୍ମଦେଶରୁ ମୋହିନୀ ନାମୀ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ କୁହୁକଳଙ୍କ ନିକଟକୁ ସେହି ପଦ ପଠାଇଥିଲେ । ସତ୍ୟବତ୍ସର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷିତା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ସକାଶେ, ସମ୍ଭାବ ପାଇବା ଯିଶ ଆସିବାକୁ ଦିବ ସ୍ଵକାର ଲେଖି ଥିଲେ । ତେବେ ଯେଉଁ ପାଠକର ଚତୁର୍ଦ୍ଧାସିଦ୍ଧି ବ୍ୟବସାୟରେ କୁହୁକଳା କିଛି ଛାଡ଼ି ନନେବର ଅନୁମାନ କରି, ସେ ସତ୍ୟବତ୍ସର ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ସିନ୍ଦୂର ସ୍ଥିର କଲେ ଏବଂ ସତ୍ୟବତ୍ସର ବନ୍ଧୁରଣା କାଳରେ

ବୁଦ୍ଧ ଓ କାଳି, ହୃଦୟଲଲ୍, ସେବାହୀନ ଓ ଶଯ୍ୟାଗତ ସ୍ୱପ୍ନା ଯେ'ଣ୍ଟି
 ପାଞ୍ଚ ସାଧ୍ୟ ନେତ୍ରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୂତାଙ୍କ ଭୂତରେ ବିଚାରପତି ଦଣ୍ଡ
 ବିଧାନ କରିଥିବା ଦୂରଣ ହୁଅନ୍ତେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାକୁ ନେଇ
 କାରାଗୃହରେ ଫଟାକିବାକୁ ଦେଖାଇ, ତାଙ୍କୁ ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ
 କରାଇବା ପ୍ରାୟ ଫଟା ହୁଏ କିନ୍ତୁ ବୁଝିବାକୁ ଛିରିକରି, ବିଶ୍ୱାସୀତାରୁ
 ବିଚାର ନେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

← ❦ ❦ ❦ →

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

କାରାଗୃହର ଭଜନାଳୟ ନିର୍ମଳ ହେବା ଓ ଜେଲ ଅଧିକାରୀଙ୍କ
 ସେବା କରିବା ସତ୍ୟବତର ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ । ଉନେ ମନ୍ଦିର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ
 କରୁ କରୁ ସାବତ ମା'ଙ୍କ ପ୍ରୋତ୍ସାହନେ ମନେ ଦେଇ, ନିଜର କଟାକ୍ଷିତ
 ପ୍ରଶାସିତ ହେବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ ଓ ଅବିଧ୍ୟମ୍ବ ନେଇ କଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏକ-
 ମାତ୍ର ପ୍ରାଣ କରୁ ଦୟାଳୁ ସିଂହଙ୍କ ଦୁଃସାଧନ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଜ୍ଞାନ
 କଲେ, ହୃଦୟର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ପ୍ରାଣର ସାବଧାନ ଦଣ୍ଡକତ ପ୍ରଶାସିତ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ
 ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରାଣିକା କଲେ । ଦୁଃସାଧନର ବଳି ଗଲେ ଓ ଅନ୍ତ-
 ବରତ ନୟନକୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା—କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ କରି ଶେଷକାଳେ
 ଅନ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ସହିତ ନିର୍ମଳ ସମୟରେ ଭଜନାଳୟକୁ ଗଲେ ।
 କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାନେ ଏକାକୀ ହୋଇ ପ୍ରବ, ପ୍ରବ ଦେଖ ଓ ଗାନ କଲେ ।
 ସଦୃଶ ଭଜନାଳୟର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଗୋଟିଏ ଅନେକାୟ [ଗାୟ]
 ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ, ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଧୂମ୍ରମୟ ହୋଇଗଲେ; ସମବେନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାନେ
 ଭୟାନୁର ହେଲେ ଭବିଷ୍ୟତ ଦଳାୟନ କଲେ; ଜେଲ ଭିତରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-
 ନକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ଏହି ଅବସର ପାଇ ଜଣେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଜେଲ

ଏହାଙ୍କର [ପାଦ] ଶେଷରେ ପରି ଦୁଃଖୀ ସତ୍ୟବତ୍ତକୁ ଗୋଟି ମେଲି
 ଫେରି ଅତି ପବିତ୍ର ରଖିଥିବା ମୋହରେ ବସାଇ ପ୍ରତି ବେଗରେ
 ଚଳି ଯୋଇ ଯେଉଁ । ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ସଂଗ୍ରାସୀ ସ୍ବପ୍ନରେ ବଦଳି
 ମୁଣ୍ଡ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କରି ସତ୍ୟବତ୍ତ ମୁଣ୍ଡ ଅଶାନ୍ତରେ ଘୋରୁ ଶେଇଁ ଫେରିବାକୁ
 ଯିବୁ ବୋଲି । ତେଣୁ ତାକୁ କର୍ମଶାଳରେ ଧରି କହିଲା, “ତୁ ପିନ୍ଧିଯିବା
 ପତ୍ର ଶୁଦ୍ଧ; ମୋହର ଶୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୋହର ହୋଇ ପ୍ରଭୁର ଧନ
 ବାନ୍ଧୁ କରି ମାନସ୍ୟ ମହୋପାୟରେ ଚଳେ ଲଭିଅଛି । ବେଦଶାଳୁ
 ମେଲି ହରି ପଦେ ଚଳେ ଚାଳନ କରିବ; ମୋହର ଶୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ତୁ
 ଦୁଃଖ ଭାବି ଯିବୁ ଯେଉଁ ନାହିଁ । ମୋହ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚଳେ କେହି
 ଯିବୁ କରି ଯିବୁ ଯିବୁ; ଅତଏବ ମୋହର ମନୋରଥ ପୂରଣ
 କରେ ତୁ ଯିବୁ ଯିବୁ । କୃପା ବାଞ୍ଛନୀ ଯିବୁ କରି ଅଧିକ
 କରୁ ଯିବୁ ଯିବୁ ଯିବୁ କଥା କହୁଥିବ କରେ ।”

ସତ୍ୟବତ୍ତ ଯିବୁ ଦରି ପାଦେ ଧରି କରି କହିଲେ, “ମୁଁ
 ଯିବୁ କରି ଯିବୁ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେମ କରିବା ଯଥାର୍ଥ; କିନ୍ତୁ ପି
 ଯେଉଁ ଯିବୁ ଯିବୁ କରି ବୋଲି ଲେଖନୀ ଅଶା ପ୍ରାପ୍ତିନାହିଁ ।
 ସତ୍ୟବତ୍ତ ତାଙ୍କ ଯିବୁ ମୁଣ୍ଡ, ମୋହର ଅତି ଶୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରଖି କରିବାକୁ
 ହରି ମୁଁ ଯିବୁ ଯିବୁ ମୁଣ୍ଡ ହେବାକୁ ଚଳୁଛି । କେହି; ଯେହେତୁ
 ମୁଁ ଯିବୁ କରି ଯିବୁ ଯିବୁ, ଅତଏବ ଏ ଜଗତରେ ମୁଁ କାହାର
 କିଛି ଯିବୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ କାହାରି ଯିବୁ କରି ଶାନ୍ତି ଜଗତ ପାଇ
 କରିବା ଯିବୁ କରି ଯିବୁ । ତୁମ୍ଭେ ବଳପୁରକ ମତେ କେହିକୁ
 ମେଲି କରି କିଛି ଚାହିଁ ତୁମ୍ଭେ ମନୋରଥ ସଫଳ ହେବନାହିଁ,
 ଯିବୁ ଯିବୁ କରି ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେ ବଳବାନ୍ ଦୁଃଖ, ମୁଁ ଦୁଃଖୀ ଅଧିକ;
 ବାନ୍ଧୁ କରି ଯିବୁ ଯିବୁ ଯିବୁ ଯିବୁ କରି କରି; ସବୁ ଯିବୁ-
 ଯିବୁ ମୁଣ୍ଡ ।

ନାମ କୁର ଯମ—	ତେଜ ତା ସଙ୍ଗେ
✽	✽ ✽
ଅଗ୍ନି ଯେତେ ରଙ୍ଗ—	ବିଦ୍ୟାର ପେଟ
ତୋଡ଼ାଇ ତା ଅଙ୍ଗ	ପ୍ରତାରକା କାମ
ତେଜାର ଆଶ	ପ୍ରବୁଧିତ ବଞ୍ଚ
ତହାର ନାଶ	ଦେବୁଷ ଜନ ।

ଅବେଳେ କୁପା କରି ମତେ ଛାଡ଼ିଦିଅ ।” ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୋଟର ବାସ୍ତୁ ବେଗରେ ଆସି ମିଶି ଗଲା । ହଠାତ୍ ବହୁଳ ଶବ୍ଦ ହେଲା । ବିଦ୍ୟୁତର ମୋଟର ବାହରର ସ୍ତମ୍ଭରେ ଚୁକି ପଡ଼ିଗଲା । ଗାଡ଼ି ବନ୍ଦ କରି ବାହର ପାଖି ଗଲା; ବିଦ୍ୟୁତ ତାହା ଘେରି ଦେଇଥିଲା, ସତ୍ୟବତ୍ ସୁଦ୍ଧା ଉଠି ଆସି ବାହର କରି ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ଅତି ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଗଲା କେଲି ଓ ଅର୍ଜୁନ ଚାଲି ଗଲା ଏବଂ ଓଢ଼ିଲେ ହଜିଗଲା ଅବସରଣ କରି ସତ୍ୟ ଅର୍ଜୁନ ଅବସର ହେଲେ । ହଜିଗଲାକୁ ଚାଲିବା ନାହିଁ ବୋଲି କହିବା ହେଲା; ତାଙ୍କ ଉପରେ ଚାଲି ଥିବା ବିଦ୍ୟାର କାଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ପାଇବା ଲାଗି ହେଲା । ଅତି କୌଶଳରେ ଚାଲି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ମୋଟରରେ ବସି ଚାଲିଗଲା କଲା; ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ପଥର ଅବସର ହେଲା । ଅବସର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଚାଲିଗଲା ହେଲେ, ପଳାତକ ପ୍ରକାଶ ହେଲା ଓ ଅର୍ଜୁନ ହୁଏ କି ନୁହେଁ ବୋଲି ସତ୍ୟବତ୍ କୁ ଦେଖିଲେ । ପଳାତକ ଏହି ବେଳରେ କାଲିହାରେ ପ୍ରବେଶିତ କୋମା ପୁଣିଆ ଚାଲିଗଲା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ବଳପୂର୍ବକ ଧରି ଅଣିଆବା ସତ୍ୟ ବଞ୍ଚି ଗଲା । ଚାଲିଗଲା ତାର ସମ୍ପଦ ବାହାର ତାକୁ ଧରିବା କଥା ପଡ଼ିଲା । ଦୟାକର ସତ୍ୟ ନିକଟକୁ ଯାଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, “ତୁମ୍ଭେ ସେ ଲୋକଙ୍କର ନାମଧାନ କ’ଣ ?” ସତ୍ୟ ଜଣା କଲେ, “ହଁ ନୁ ଜାଣି

କିନ୍ତୁ ଗୁଡ଼ରେ ରୁମ୍ବୁକୁ କହିବ, ତାକୁ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନାହିଁ ;
 ବରଂ ପିଠି ଯଜ୍ଞ, ଶେ ମୋହର କିଛି ଦାଢ଼ ଢେବ ନାହିଁ, କାନାନ୍
 ହୋଇ ନଚେ ଧରି ପକାଇବାକୁ ସାହସ କରିନାହିଁ । ତାହା ହସ୍ତରୁ ଗ୍ରାସୀ
 କରିବା ହେବୁ ମୁଁ ଅପରାଧୀରେ ଅଜ୍ଞାନ ଭାବେ । ପୁନର୍ବାର ଅପରାଧୀ
 ଦର୍ଶନ ପାଇବି । ଅନନ୍ଦରେ ଜେଲକୁ ଫେରିଯିବି; ଆଶ୍ରୟ ପ୍ରମୋଦ !
 ମୋହ ଶେଷ କେଉଁଠି ଗାଣିଲ ଓ ଅତି ଏଠାକୁ କେଉଁଠି
 ଅସିବ ?”

ଦୟାକର କହିଲେ, “ପ୍ରିୟେ, ଏହି ଶବ୍ଦର ଶକ୍ତି । ଅଳ୍ପ
 ଭଲ ଚିନ୍ତନ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ବଚନକୁ ଅବଗତ ହେଲି; କିନ୍ତୁ ମୁଁ କାଳହରଣ
 ନକରି ତୁମ୍ଭର ଭାବର ଚେଷ୍ଟାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲି । ଅତି ଦୃଢ଼ଚରଣକୁ
 ଧରି ରୁମ୍ବୁକୁ ଚାଲିବା ସଙ୍ଗେ ଜେଲକୁ ଯିବି । ଶୁଣିଲି ଯେ, ତୁମ୍ଭ
 ପୁନଃ ପଦାବ୍ରତ କରିଅଛ, ତତ୍ତ୍ଵେ ମୋହର ଚଳାଇ ଏଠାକୁ ଆସିଲି,
 ଅଧିକ ବଢ଼ିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ । ଅତିଅଳ୍ପ କାଳ ମାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ଏହି
 ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଶେଷିତାକୁ ଦେବ, ଦୋଷକୁ ଧରି ଶୀଘ୍ର ରୁମ୍ବୁକୁ ମୁକ୍ତି
 କରାଇବି ।” ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍ଵରାଜ୍ୟର ଉଦ୍ଦୀର୍ଘ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ,
 “ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ଅପରାଧୀ ଜାଣିଲେ ତ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତ ଦୋଷୀକୁ
 କାହିଁକି ଧରି ଦେବେ ? ମୋର ସାମାନ୍ୟ ନିବେଦନ ଗ୍ରହଣ କରି
 ତାହା କରନାହିଁ ।” ଦୟାକର ତାଙ୍କ କଥା ନଶ୍ଵିତ ହୃଦୟରୁ
 ପାଖକୁ ଟାକି କହିଲେ, “ଦେଖ, ପ୍ରାୟ ଚଳିବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଆପଣଙ୍କ ନାଦକ
 ଦ୍ରବ୍ୟ ଶୁଣି ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଶୁଣି କହିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି ସତ୍ୟବାଦୀ
 ଅଟେ ?” ଦୃଢ଼ଚରଣ ସତ୍ୟବାଦୀଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପଚାରିଲେ କହି କହିଲେ
 “ନା, ଏ କଥାଟି ନୁହେଁ । ମୁଁ ଭଲ କରି ତାକୁ ଦେଖିଅଛି, ସେ
 ଦୟାକର ଓ ତାହାର ଗଠନର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସ୍ଵାମୀ ପରି” ଜେଲ

ଓଆର୍ଟର ଦୁଇଜଣକୁ ସାଣୀ ଭଣି, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗାଡ଼ରେ ନେଇ ଜେଲ
ପାଖରେ ଶୁଣଦେଇ ଡିଂହ ଲଲକ ସହିତ ସ୍ୱସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ତେଣେ ବହୁତ ଅତି ବେଗରେ ମୋଟର ବାହୁ ନେଇ କୌଣସି
ସାମାନ୍ୟ ଷ୍ଟେଜନରେ ରୋକି ତହିଁ ଶୀଘ୍ର ମାନ୍ତ୍ରାଳକୁ ଯାଇ କୁହୁକମକୁ
ସତର୍କ କରାଇ, ଗୁପ୍ତ ଗହ୍ୱରସ୍ଥ ଦଦାର୍ଥ ସବୁ ଛାନାନ୍ତର କଲା ବଳଷ୍ଟ
କରିବାକୁ ବୁଦ୍ଧିଥିଲେ । ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଦୃତଗାମୀ ମୋଟର ମାର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ
କ୍ଷୀପା କରୁଥିବା ଶିଶୁକୁ ଅଦାତ ଲଢିବା ଅଶଙ୍କାରେ ବହୁତ ଗାଡ଼
ବହିତ ଦେଇଗଲେ, ମୋଟରଟି ସଡ଼କ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ନାଳରେ ଲେଉଟି
ଗଲା । ବହୁତ ବସିତୁ ଓ ଇଚ୍ଛାଦେ ହେଲେ । ତୁଳିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ
କୁଶାମକୁ ଲୋକେ ଡାକି କୋହି ନେଇ ହସ୍ତିଦରେ ପକାଇ ଦେଲେ,
ସେ ଦେଶୀୟ ବୈଦ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାରେ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର ମାନ୍ତ୍ରାଳ ଯାଇ
କୁହୁକ ଲଗାଇବାବି ଅଶା ଦୈବ ଇଡ଼ାଇ ଦେଲା, ସେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ
କୁହୁକଙ୍କ ନାମରେ ଶକ୍ତି ଇଷା ଲେଖି ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ
ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଠାଇଲେ । ସେହି ପରି ଶକ୍ତିକ ସମୟରେ ଉଦ୍ଦିଗର
ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଦେଲେ ଅଚଳକୁ ବଞ୍ଚି ପାରିବା ଓ ଉତ୍ତମ ଥିଲେ ସତ୍ୟବତ୍ତକୁ
ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଦୁରତ୍ତା ଘୋରଣ କରି ଭଙ୍ଗା ଗୋଡ଼କୁ ଗୁହଁ ଗୁହଁ
କାଳ କାଟିଲେ । ସତ୍ୟବତ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଲେଉଟରେ ଜେଲ ଲୋକଙ୍କୁ
ଦିଶେଷ ଦରିଦ୍ରାଣରେ ରହେବାକୁ ଦେଇଥିଲେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ତାପ ଧନ
ବୈଦ୍ୟକୁ ଡାକ୍ତରୀ ଦେଇ ପ୍ରଣ କଳିତା କରାଇଲେ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଆଜି ଆମ୍ଭେ ବ୍ରାମ ଗୋଷ୍ଠମାତୁଳ ବାବୁଙ୍କୁ ସୁଧା ବୃଷା ମ.ହ. ।
 ନିଆଡ଼ ଦେଲୁ, ଏହି ମହର୍ଷି କାଳସର ଖୁଦ ନାମ ଯାହା ବନ୍ଧୁ
 ଶାଳାଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରୁଥିଲେ ସେଥିରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଶାନ୍ତିର ହୋଇଥିଲା, ଏବଂ
 ତାଙ୍କିଲେ କେବଳ ଘରୁ ଉଠି ଆସୁନାହାନ୍ତି; କଥଣ ବା କାଳସର ଗୋଷ୍ଠ
 ଧର ଆଗକୁ ଆସି ପଡ଼ି ନାନା ଭାବୋଦ୍ବେଗରେ ଉତ୍ସାହିତ ହେଉଥିଲେ ।
 ଖୁଦ ନାମ କେବଳ ଉତ୍ତରକୁ ଯାଇ କହିବା ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହି
 କହିଲେ, “ଦେଉ, ନିର, ରୁ ଖାଇବା ନାହିଁ”, ସବୁବେଳେ ଘଟଣା,
 ପରପାଠ; ଏହି ନିମନ୍ତ ବୁଝାଇବା କଥା ।” ନିରାଶର ଉତ୍ତର ଦେଲେ
 “ନାହିଁ ! ଆଜି ଦେଖି ସମସ୍ତ ମିଳିଥିଲା, ତହିଁରେ ଦେଖି ଦୁଇଥିଲା,
 ଆଉ କଥଣ ଖାଇବ ?” ଖୁଦ ଶିଳ୍ପୀ ସ୍ଵରୂପ ହିଁଶା ଦେଇ କହିଲେ,
 “କଥଣ, ଆମ୍ଭେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଦେଉ ? ଯୋ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଉଥିଲୁ,
 ଶୁଦ୍ଧ ନାହିଁକି ପେଡ଼ିକି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କହିଲେ ପରି
 ‘ଦୁଇକୁ ବଡ଼, ପଶୁକୁ ସାନ’ ।”

ନିରାଶ କହିଲେ, “ନା, ଗାହା ବନ୍ଧୁ ମୁହେ । ଦେଖି ଦେଖି
 ଏହି ଉଷାହି ଗୋଟିଏ କୁଡ଼ିକମଙ୍କ ଠାକୁ ଲେଖିଥିଲା । ସେ ବର୍ଣ୍ଣନା
 ଗୋଟିଏକି ଲେଖି ପାଇଥିଲେ [ଗୋଟିଏ]ରେ ଅଛି, ସେ ଲେଖିଥିଲା—

“ନେତର ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ । କୁଶାଳ ବୁଝିଲେ
 ଶଯ୍ୟାବତ । ଅପରି ଅପରି ଶକ୍ତି । ସ୍ଵପ୍ନ ଗମନଅସାଧ୍ୟ । ଅଦ୍ୟାବତ
 ବୁଦ୍ଧ ବହୁର ସମସ୍ତେ ସାତ ପାଦ । ବୁଝିବୁ ପଥର । ସଦୃଶ ଦୂର୍ଗ
 ପ୍ରାଣାନ୍ତର ଲୋକ ବିନାଶ । କାଳହରିଣ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ । ବୁଝିବୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ
 ସଦୃଶ ସାବଧାନ ।”

“ନାହିଁ ! ଏହାର ରକ୍ତ ବୁଝିଲୁ ?”

ଦୁର୍ଗାଳିଳା ହିକିଏ ପୁଅ ମୋଡ଼ି କହିଲେ, “ନାହିଁ, ତେଣୁ ବାବୁଜୀର କେତା ପର ଦେଖି । ନୁହେଁ ଅର୍ଥକଣ୍ଠ, ନୁହେଁ ସ୍ୱାର୍ଥକର ” ନାନା ଝଟା ହେବାରେ ଲେଖି ନିରନ୍ତର କହିଲେ, “ଯା ସବୁବେଳେ ଗୋର ପଇସା ଚିନ୍ତା, ବଡ଼ା ବଡ଼ି କରେ, ମୁଁ ଏହିପରି ଅସୁଅଛି, କାହିଁ ସବୁ କଥା ଚାହିଁପାରୁ ।” ନିରନ୍ତର ବାବୁ ପକ୍ଷେ ଅତି ଲାଜରେ ହାତ ପେଡ଼ିରେ ଘେରି, ଭିତର କୋଠାକୁ ଯାଇ ଚଉଟର ଚାରି ଚାରି ଖାଇ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି, ନାନାଙ୍କୁ କହି ବହର୍ଗମନ କଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଶୁଣିଅ ପସରୁ ଶୁଣି ଝଟା ଓ ଝିଲୁଣୀ ପାଳୋଡ଼ି ପୁଡ଼ା ବେସିତ ଝୋଟି ଅଙ୍ଗି ମୁଣ୍ଡରେ ଝୁଲି କଲେ । ପ୍ରଥମେ ଘୋର ଅନାକୁ ଝଲେ । ଯେଠାରେ ଶୁଣିଲେ ଯେ, ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦର ପାଣିବାବୁ ବହୁର ଦକ୍ଷିଣ-ଅଳକୁ ଛାମୁଲୁଅଟ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ବେଳେ ହୋଇ କଳା କୋଣରେ ଛାତ୍ରର ପରଦାକଟ ଲାଗି ବୁଝି ଲେଖି ସୁଦେଶକୁ ଚାଲି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ଛାନେ ଆଉ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଚିନ୍ତନବାଦୀ ଝେ-ନାୟକେ ଅତିଅଛନ୍ତି । ନିରନ୍ତର ବାବୁଙ୍କ ମନଟା ଅଧିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେଲା । ସେ ଶୁଣିଥିଲେ ଯେ, ପଟ୍ଟନାୟକେ ହିକିଏ ଭିତରେ ପଶିବା ଲେଖି ବାହ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ଚାଲି ଯାନ୍ତିନାହିଁ । ସେ ମନେ ମନେ ଭବିଷ୍ୟ, ଘୋର ଅନୁରୋଧ ଦକ୍ଷିଣ ଘୋରୁ ଶାତ ବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ପାଇବା ସତ୍ୟବତୀ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷି ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ସୁଯୋଗ ଶୁଣିବାକୁ ପାଡ଼ିବ ଉଦ୍ୟରେ ନାହିଁ । ନୁଆ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦର ସାକ୍ଷାତ କଲେ । କିଛି କାଳ ହେଉଲାପ ପରେ ନିରନ୍ତର ବାବୁ ବୁଝିଲେ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆଜି ଦିନ ରାତି ଏହି ନଗରର ମେଲପୁର ଗଳିରେ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ୟାନ ନିର୍ମାଣର କରତ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଅଛୁ, ଆପଣ ଶୁଣିଥିବେ । ତହିଁରେ ଅନେକ ଉଦ୍ର ଧନିକ ମହିଳା ଯୋଗ ଦାନ କରିବେ । ସେହି

ସମୟରେ ଅଳଙ୍କାର ସ୍ୱେଦ ଦେବାର ବିଶେଷ ସମ୍ଭାବନା । ମୁଁ ଏହି
 ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ସୁଖରେ ଅଳସତ ହୋଇଅଛି । ଅପଣ ସ୍ୱପ୍ନ ସଂସ୍ୱ-
 ଉଦ୍ୟାନକୁ ଯାଇ ପ୍ରାୟତଃ ବିଶ୍ୟାତ ବଣିକ ଦୃଢ଼ାୟୁକ ପତ୍ନୀ କୁଡ଼ି-
 କଲଙ୍କ ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା ସକାଶେ ମୁଁ ଅନୁସୂୟ କରୁ ।”
 ଦତ୍ତନାୟକେ ବସୁନ୍ଦାପଲ୍ଲ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧେଣୀ ଓ ଦାସିହ-
 ପୁଣି ସର୍ବାର କର୍ମସୂତ୍ର କଥା ଅବିଶ୍ରାମ କରି ଯାଉଥିଲେ ନାହିଁ । ଅତ-
 ଯେ ଉତ୍ତମ ପ୍ରାଣକୁ ଯିବାକୁ ସମ୍ମତ ହେଲେ । ନିବିଡ଼ ବାବୁ ଦେବୀ
 ନେଇ ଦୃଢ଼ାୟୁକ ବଢ଼ିଲା ଅଳ୍ପରେ । ଯେତେବେଳେ କୁଡ଼ିକଲଙ୍କ
 କଲ୍ୟାଣ କୌତୁକିନ ସଦା ଧାଉଁ ନାଁ ସହିତ ଶିଢ଼ା କରୁ; ଅଳ୍ପ ସୁବା
 କରୁ ଶିଢ଼ା କରୁଥିଲା; ଧାଉଁ ନାଁ ପାଖରେ ମହଲ, କେଉଁ ନାଟର
 ସହିତ କଥା ହୋଇ ହୋଇ କେତେବେଳେ ପିଲଟିକୁ ଯାଉଥିଲା ।
 କୌତୁକିନ ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ ଅନୁଗତୀ ନୁହେଁ । ତସୁଟେ ଦୃଢ଼ାୟୁ
 ଦେବୀରୁ ଖଜା, ସାକର ଦେଇ ପିଲଟିର ମନ ଚାହାନ୍ତି ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତ-
 ମାନ ଏକାକୀ ଶେଢ଼ି ଥିବାର ଦେଖି ଦାସକୁ ଡାକିଲେ, ସେ ଧାଇଁ
 ଅପିଲ, ତଳେ ଖଜା ଓ ପାଖୋଡ଼ି ପୁଡ଼ା କଢ଼ାଇ ଦେଲେ । କୌତୁ-
 କିନର ଅନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ । ପୁଡ଼ା ଧରି ବସୁ ଗଡ଼ାଇ, ଗଡ଼ାଇ
 ଚେଇଁଲା । ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁ ମନରେ କିଛି ସନ୍ଦେହ ନକରି କହିଲେ,
 “ନା, ତୁ ସଦା ଏହି ଗୋଟାରେ ଶେଢ଼ି, କେବେହେଲେ ଗଡ଼ାଇ
 ଉତ୍ତରକୁ ଯାଉଛୁ ?”

କୌତୁକିନ ତମିଳ କଳିକା ସମ ତରୁଣ ଅଙ୍ଗୁଳକୁ ତୟ୍ୟକ
 ସତେ ରୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ କହିଲା, “ହେ, ହେ, ଧାଇଁ ନାଁ ମନା କରୁଛନ୍ତି,
 ସେ କଥା ପଚାରି ନାହିଁ । ମୁଁ କେତେବେଳେ ଉତ୍ତରକୁ ଯାଇ ଦଳାକୁ
 ଚାଲୁଛି ।”

ନିରଞ୍ଜନବାବୁ କହିଲେ, “କେବେ ଗହ୍ୱର ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଜାଣିନାହିଁ, ଯିବାକୁ ବଡ଼ ମନ ଦେଉଛି, ଅବେ ମତେ କେବେ ନାହିଁ ?”

ଅଳ୍ପବୟସ୍କା ଶିଶୁ, ସେ କିଜାଣି ମାୟା । ତଷଣେ ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁଙ୍କ ନାମ ଧରି ଗୁଡ଼ ଗହ୍ୱର ଭିତରକୁ ଦେଲା । ଗହ୍ୱର ସନ୍ତର୍କିତ କରି ନିରଞ୍ଜନ ଚମତ୍କୃତ ହେଲେ । ସକାଶେ ସାତପାଦ ପରେ ବୁଝାନ୍ତୁ ପଥର ଲତ୍ୟାଦି ଦେଖିଲେ, ସବୁ ଚିତ୍କଟ କରି ଚାଲିଗଲା ସହର ଭିତରକୁ ଉଠି ସନ୍ତୋଷ ମନରେ ଗୁଡ଼କୁ ଲେଉଟିଲେ । ଭର ବାଟ ମୁହଁରେ ଦୟାଳୁ ସିନ୍ଦୂର ଲେଖିଲେ ଏବଂ ସେ କାରିଖାନା ମାନେ-ଜରାବ କଥା ପଚାରିଲେ କହିଲେ, “ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଟି ଓ ପାଞ୍ଚ । ମୁଁ ଅପଣକୁ ନେଉଥିଲି, ଅପଣ ନିଜେ ଆସି ଗଲେ, ବଡ଼ ଆନନ୍ଦର କଥା । ଅପଣ ସତ୍ୟବାଦୀ ନିରାପରାଧ ବୋଲି ରୁଜୁ ଦେବାକୁ ଦୃଢ଼ସ୍ୱକଳ୍ପ କରିଥିବାର ଶୁଣି ଥିଲୁ । ଅତି ରାତି ୧୨ ବାଜା ସମୟରେ ମୋହୁ ସହିତ ଦୃଢ଼କାୟୁଙ୍କ ବସିବାକୁ ଯାଇ ପାରିଲେ ଅଳ୍ପଦିନରେ ସତ୍ୟବାଦୀ ମୁକ୍ତି ପାଇବ । ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ନାମ ଆସି ଜଣାକଲେ, “ବାବୁ ନିର ! ତୁ ରୁଲିଯିବା ଉଦ୍ଦାରୁ ବ୍ରହ୍ମଦେବତାଙ୍କୁ ଜଣେ ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କା ଯୁବକୀ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା; ସେ ସତ୍ୟବାଦୀ ସପକ୍ଷରେ ରୁଜୁ ଦେବାକୁ ଆବେଦନ କରି ଗଲା । ଦୃଢ଼କାୟୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ର ସେ ତା’କଥା କହିପ କଲେ ନାହିଁ । ଦୟାଳୁ ସିନ୍ଦୂର ସାକ୍ଷାତ ସକାଶେ କାଲି ଅଫିସ୍ ୩ ବାଜାକୁ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ କହି ଯାଇଥିଲା ।” ଏହି ସମ୍ବାଦ ଶୁଣି ଶିଶୁ ଓ ନିରଞ୍ଜନ ତଣ୍ଡେ ଅନନ୍ଦ ହେଲେ ।

ସକାଳ ଅର୍ଦ୍ଧରାତି ସମୟରେ ଭିତରକୁ ଦୂର ବ୍ୟକ୍ତି ବହୁତ ଦୂରରୁ ଗୁଡ଼ ଗହ୍ୱରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଲମ୍ବନ ଲଗାଇ ତହିଁ

ମଧ୍ୟରେ ନିଶ୍ଚୟ ବାବୁଙ୍କ ବିଚାର ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ଏହି ଜଣେ ବଡ଼
ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ହୋଇଗଲେ ଏଣିକି ଅନ୍ୟର ଚିତିପତ୍ର ଖୋଜିବା
ଦୁର୍ବିଧାସାହି ହେବା ସକାଶେ ସେତକ ବିଚାରମଧ୍ୟେ ମାତ୍ର ଯାଇଗଲା

ଉନବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ତାଙ୍କ ଘର ବହୁତ ଗୌରୀବାଦ ମତ ବୃଦ୍ଧିରେ
କାଳଯାପନ କରିଥିବାର ଗ୍ରହଣିତ ହୋଇ ଅଜଣା ବାବୁଙ୍କୁ ଘର
କରିବା ସକାଶେ ଦ୍ଵାପାନ୍ତର ଲେଖିବା ହେଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ସତ୍ୟବତୀକୁ
ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଅବଦାନ ହେଲା ।

ହେତୁକ ଦଶାଧା କୋକିଳ ଶେଷରେ ହଠାତ୍ ହେଉ ସନ୍ତାପିତ
ହୃଦୟ ଶାନ୍ତ କରିବା ଅଶକ୍ତରେ ଗୁପ୍ତ ବାସ୍ତବିକାର ବାବୁ ଶୁଣିବା ପରେ
ରଜାଲୟକୁ ଚାଲିଲା । ଗାୟନ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ବିଅର ବୋତଲ ମନେ
ପଡ଼ି ପୁନର୍ବାର ବିଅର ଅଣା ଉଠିଲା । ମନେ ମନେ ଘେନିଲା, “କାହିଁ
ହେଉଛି ମୁଣ୍ଡ ଯାଇବେ । ତାକୁ ପାଣ୍ଡୁଟି ଅଣିବା ପାଇଁ ଦୟାକରି
ହେଉ ଯାଇଅଛି; ସେ ଅବସ୍ଥା ତାଙ୍କ ପାଣ୍ଡୁପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ମୋର
ବିଅର ଭଲ ଓ ତାହା ସହଜ କରି କୋଟି ମୁଦା ଗଲା । ଏହି ଭୁପ ଘରୁ
ଘରୁ ରଜାମହା ରାପରେ ହାତଗୋଳାଅମ୍ [ବାୟୁପ୍ରସ୍ତୁତ] ବୋଉଝାଳ
ପୁରୁଷଟି ହଠାତ୍ ଚିତ୍କାର କରି ଛୁଇଁ ବୁଲି ପରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ।
ବୁଝି ବାସ୍ତବିକା ବାବୁ ଗୁଳିତ କରୁ ଶୀଘ୍ର ଦଉଡ଼ି ଆସି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବିଅର
ତାହା ଉପରେ ପଡ଼ି ଘେନିଲା । ବାସ୍ତବିକାକୁ ଦେଖି, ଚିତ୍କାର
“ହୋଇଲା ! ହୋଇଲା !” କହି ମଧ୍ୟ ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ଅନୁମତି

କରେ । କାନ୍ଦକ୍ଷି ଗାଘ ସ୍ବେଦାତାନ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କର ।
 ବଶାଣୀ ଝିଅକୁ ପାର୍ଶ୍ବବର୍ତ୍ତୀ କୋଠାକୁ ନେଇ, କହୁଛି ସାନ୍ତ୍ବନା ଦେଇ
 ଗାହା ପାଇଁ ତୁ ଖଜନ କରୁଅଛୁ ସେ କିଏ ବୋଲି ପଚାରିଲେ ।
 କୋକିଳ କହିଲା, “ସେ ନୋର ପତି” । ଶଙ୍ଖାଣୀ ବହୁସ୍ବାଦନ୍ତ ହୋଇ
 କହିଲେ, “ଗୋର ପତି ! କେତେକାଳ ଚାଲି ସେ ଗୋର ପତି ?
 ସେଥିପାଇଁ ତୁ ମତେ ଶୁଣି ମଧୁସ୍ବ ନଗରଠାକୁ ଯାଇଥିବୁ ?” କୋକିଳ
 ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ହଉ, ଏହି ସମ୍ପଦ ଅନେକ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଲାଭିଥିଲା ।
 ନୋହତ କଣ ରଲ ଥିବାରୁ ସଙ୍ଗୀତ ବଦଳି ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବୁ ଇତ୍ୟାଦି
 ପ୍ରକାର କଳ୍ପ କୁଳୀନା ଜନ୍ମା ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷିତା ଦୋଷଜନକ ହୋଇ
 ରୁଣୁ ଓ ଗିତା ମନା କର; ଏହି ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ, ବୁଝିଲେ ମୁଁ
 ତାର ଶିକ୍ଷା ଦେଲି । କାଳକ୍ରମେ ମାୟା ଗାୟକରେ ପଡ଼ି ଗାୟକ
 ବ୍ୟାପକରେ ତାହାକୁ ବୋଧ ହେଲା । କିଛି କାଳ ପରେ ସେ ନିଜ
 ଦେଶ ଚାଣି ଉତ୍ତରକୁ ବାହାରିଗଲା । ମୁଁ ଲାଭିଅଛି, ଯାହା ଫେରିବ
 ନାହିଁ ତୋଲି ଶୁଣି ଭଲ ହେଲାବୋଲି ଭାବିଲି । ତୋର ସହିତ ଅସିବା
 କେବେ ମଧୁସ୍ବ ନଗରରେ ହଠାତ୍ ଦେଖା ଦେଇ ତାହା ସହିତ ରହି-
 ବାକୁ କହିଲୁ । ନରହତ୍ୟାଦି ପୁରୁଷର ଦୋଷ କହିଥିବା ଯୋଗୁଁ
 ଯେହୁଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ଉଦ୍ଧାର ହେବା ସକାଶେ କେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ନିଶ
 ଦାହିଁ ବଦାଇ ସଫାର କରୁଥିବାର ଜଣା କଲା; ଏହି ଜଣା ପ୍ରକାଶ
 ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଘୋଡ଼ାର ନେବାକୁ କହିଲା, ନାନା ମଣିତ ଶୁଣି
 ଦେଖି ଲାଗି; ଦୟାନିଷ୍ଠ ହିନ୍ଦୁ କନ୍ୟା ତୋର ସହିତ କିଛି ସଂପର୍କ ନରହିବା
 ପାଇଁ କଳପୁଷ୍ପ କି କୁଞ୍ଜାଳ ଭାଗିଲା । ପରିବେଷଣର ମୁଁ ସଂପାଧ୍ୟା-
 ରଣକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନପଡ଼ି ଗୁପ୍ତ ଗାୟିକା ବୁଝି ଅବଲମ୍ବନ କର । ସହସ୍ରା-
 ଧିକ ଲୁଚି ମୁଦ୍ରା ଫଳଦାନ କରିଅଛି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ମତେ
 ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛି, ଅତଏବ ତାହାକୁ ସେ କୋପ କର ।

ସେହି ପାତାସ୍ତର ଅଦୃଶ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଲ, ମୁଁ ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପାଇଲୁ ଏଣିକି
ତୋହ ସହିତ ସୁଝରେ ଜୀବନ କଟାଇବି । ମା ! ଏହି ଶୋଚନୀୟ
କାହାଣୀ ତତେ କହିବାକୁ ବାଧା ହେଲି । ତୋର ପାଦତଳେ ଶୁଦ୍ଧ କ୍ଷମା
ଭଣ୍ଡା ମାଗୁ ଅଛି ।” ବିଶାଖା ହିଁ ଅଳ୍ପ କ୍ଷମା ଦେଇ, ତାହା ସହିତ
ସ୍ବଦେଶକୁ ଫେରିଗଲେ ।

— ୦ —

ବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଅତି ସୁପ୍ରସନ୍ନ । ଦେବଦାସଙ୍କ ଦର୍ଶନ ସଙ୍ଗେ ଗଲା ସର
ଲେବେକ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ କାଗଜୁଦ ଅଡ଼କୁ ଗୁଲି ଅଛନ୍ତି । ଦୟା-
ନିଧି ହିଁ କାଗଜୁଦର ପ୍ରକାଶିତ ଲୌହ କବାଟ ପ୍ରତି ଅପଲବ୍ଧ ନୟନରେ
ଅନାଦ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଅଛନ୍ତି । କବାଟ ଦୈର୍ଘ୍ୟ କରି ପିଟିଲା,
ସତ୍ୟର ଜୟ କାହାଲି ବାଜିଲା । ଜଣେ ସ୍ବେତବସ୍ତ୍ରାବୃତା ଜେଲ
କର୍ମଚାରୀ ଶୀର୍ଣ୍ଣଶରୀର ସହାୟକଦଳା ଦୂର୍ବଳ ପ୍ରକାଶ ସତ୍ୟବତୀକୁ
ସଙ୍ଗରେ ଭେଳି ଆସି ସଂଜନ ସମ୍ମୁଖରେ ହିଁଦକୁ ସମର୍ପଣ କଲେ ।
ଉପସ୍ଥିତ ଦର୍ଶକ ମଣ୍ଡଳରେ କରତାଳ ଶବ୍ଦ ହେଲା । ସ୍ବଦେଶୀ କର୍ମ-
ଚାରୀଙ୍କଠାରୁ ବଦାୟ ଜେଲ ସତ୍ୟବତୀ ହିଁଦଙ୍କ ପାଦତଳେ ପ୍ରଣାମ
କଲେ । ପୁଣି ଓ ଇନ୍ଦ୍ର ଜମ୍ବର ପୁଣ୍ୟ ଫଳ ସ୍ବରୂପ ସରଳହୃଦୟା
ସତ୍ୟବତୀକୁ ଭୂତକୁ ଇଠାର ପରମାନନ୍ଦରେ ପୂଜିଲା ଗୋଦାବରୀ
ତୀରରେ ବାସ୍ତବ୍ୟ ତାନ [ବେକରାଡ଼] ଅସ୍ବେଦନ ପୁଣି ଦୟାନିଧି
ହିଁଦ ଅଭିକାଞ୍ଚୁରୁ ଯାଆକଲେ । ‘ଶୁଭୁ ଶାନ୍ତ’ ନାମ ଅବନମନ
କରି, ଅଭିଳାଷପୁରରେ ପଦ୍ମହବା କ୍ଷଣି ସତ୍ୟର ପାଣିଭରଣ କରିବାକୁ
ହିଁଦ ପଳେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଇଥିଲେ । ତାହୁଁ ଓଢ଼ି ଏହି ଅଳ୍ପ କବି

ଜନ୍ମା ଦିବସ ଲେଖିବି ତବିର କବଳ, ଭୁବୁ ଚୁର୍ଚ୍ଚିରେ ମଜାକପୁତ
 ନହୋଇବି ତୁମ୍ଭେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାବୀୟା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପାଣିପିନ୍ଧିବି ବ୍ୟାଧି ଚଳାଇଲେ ।
 ଏହି ବ୍ୟାଧି ଲେଖି ଦେବା ଅବ୍ୟବହାର ତବେ ଚିନ୍ତାବର୍ତ୍ତା ସିଂହକୁ ସନ୍ତୋ-
 ଧନ କରି ପୁଣି କଲେ, “ପ୍ରିୟ ପ୍ରତିମା ! ତୋର ପିତା ଏଠାକୁ ଆସି
 ନାହାନ୍ତି ? ହା ! ତା ନିଷ୍ଠୁରତା ।” ଏହି କଥା ଶୁଣି ସିଂହଙ୍କ ମୁଖାଭିମୁଖ
 ଲେଖି ଦେଇ କଲେ । ସେ କହିଲେ, “ପ୍ରିୟ ! ତାକୁ ନିନ୍ଦା କରନାହିଁ,
 ମୁଁ ନିନ୍ଦାରେ ତା; ମୁଁ ଯିବା ପୂର୍ବେ ତୁମ୍ଭ ପିତା ଯାଇ ନାବପୁର ବନ୍ଦ-
 ଶ୍ରୀଗୋବିନ୍ଦ ଦୁର୍ଗକୁ ଅପେକ୍ଷାକରି ବସିଥିଲେ, ମୁଁ ତାକୁ ଘରୁ ବୋଲି”
 ସତ୍ୟବତୀ ମନାହୁଏ ହୋଇ କହିଲେ, “ଅତୀତ ଘରୁ ବୋଲି ?”
 ଦୟାକରୀ ଲେଖି କଲେ, “ହଁ, ସେ ସଦା ବୁଦ୍ଧ ବଚନ ଥିଲେ, ବୁଦ୍ଧ
 ପଦରେ ଲେଖି ଦେବା ଲେଖି କଲେନାହିଁ; ଅତଏବ ମୁକ୍ତି ଅନ୍ତେ
 ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଥମ କର୍ମେ ପାଇବାକୁ ସେ ଅବସର ନୁହନ୍ତି, ସେହେତୁ ଗୋର
 କଲେ ।” ସତ୍ୟବତୀ କହିଲେ, “ଅର୍ଥ ! ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏହି
 ବେଳରେ ଅତିବ୍ରତା ଚଳି ନିକଟକୁ ଯିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।” ତତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ
 ଦୃଢ଼କାନ୍ତର ବୁଦ୍ଧକୁ ପ୍ରସାଦ କଲେ । ଦୃଢ଼କାନ୍ତ ଅନେକ ସମୟ ପୂର୍ବ
 ବୁଦ୍ଧକୁ ଲେଖିଲେ ଛାଡ଼ାକୁ କିଛି ନକହୁ ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶେଷ ପଡ଼ି
 ଯେ ପଞ୍ଚମ ମଠରେ ବସି ଥିବା ସେକଟନାମଦଠାରୁ ଶୁଣି ସତ୍ୟ-
 ବତୀ ଶାନ୍ତି ପଞ୍ଚମଦଠାରୁ କଲେ ଏହି ପିତାଙ୍କ ପାଦତଳେ ଓଳଟି
 ହୋଇ ସାଙ୍ଗ ଲେଖନରେ “ଧାନ୍ୟ ! ତାହା ! ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଶିଷ୍ୟ, ତୁମ
 ପାଦରୁ ଆସିଲି, ମନେ କଥା କହ” କେହି କହୁ ମୃଣାଳବତୀ ବାଦ
 କହୁ ତାଙ୍କ ହସି ବିଦଗ୍ଧରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲେ । ଦୃଢ଼କାନ୍ତଙ୍କ ମୁଖରୁ
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାବୀୟା ବୁଦ୍ଧତା, ଲେଖିକତା କଠିଣ ଦୃଢ଼ତା ତରଳତା ଓ
 ନୟନ ଲୁହନୁ ଅନନ୍ତାହୁଁ କବଳିତ ହେଲେ । ଅର୍ଦ୍ଧରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠଧରି
 ସେ କହିଲେ, “ମା, ସତ୍ୟ ! ମନେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ କରାଉଛନ୍ତି ? ସତ୍ୟବତୀ

ନନ୍ଦଦାସ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ, “କ୍ଷମା, ଦାଦା ! କ୍ଷମା କରବା ଅଧିକାର ମୋହର ନାହିଁ, ମୁଁ ଅଧୀନା କନ୍ୟା । ଅଳ୍ପ ଦାଦା, ଆମ୍ଭ କୌତୁହଳ କାହିଁ ?” ବୁଦ୍ଧଜାୟୁ ଘର ନିର୍ବାସ ଯେତ୍ୟାସ କରି କହିଲେ, “ସେ ନାହିଁ ବଲ୍ଲଣୀ, ସେ ମୋର ଭିଷ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଅନୁମତି ।” ସତ୍ୟବତୀ କହିଲେ “ଦାଦା, ତାହା ଅନୁମତି । ସେ ମୋହ ଘାଟରେ ରହିବ ।” ବୁଦ୍ଧଜାୟୁ କହିଲେ, “କଥଣ, ତାର ନା କରୁବା ଉପକାର ପାଇଁ ଏହି ପ୍ରୟତ୍ନକାର ।” ସତ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ପିତା ! କ୍ଷମା ପରମ ଧର୍ମ । ଅନ୍ୟ ଜଣକର ଦୋଷ ଯଦି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ବାଳିକାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଅବଧି, କୌତୁହଳ ମୋର ଉତ୍ତମ, ଅବଶ୍ୟ ମୋହ ମହତ ଅଭିଳାଷପୁର ଯିବ, ମୁଁ ତାକୁ ସ୍ତେଷ କର ।”

ପାଠକେ, ବର୍ତ୍ତମାନ କୌତୁହଳ ଛାଡ଼ି ଫଳକୁ ବୁଝିବା କର । ସିଂହଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଅଭିଳାଷପୁର ଯୁଦ୍ଧଭଙ୍ଗ ସହିତ ଆନନ୍ଦରେ ଶୀତଳା କରୁଅଛି । ସିଂହଙ୍କ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ସତ୍ୟବତୀ ସମ୍ଭବରେ ଆତ୍ମତ ଓ ସମ୍ଭବତ ହେଉଅଛନ୍ତି । ବନ୍ଧ୍ୟାତ ବଢ଼ିବ ବୁଦ୍ଧଜାୟୁଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ଶ୍ରୋତବ୍ୟ ଓ ଅର୍ଥହୀନ ଓମେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ତଦ୍ଵାନ୍ତର ଓହ୍ଲେ ନିଜର ବଞ୍ଚଣା ଭିତ୍ତିମ ଦୁପେ ରକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି । ଅତଏବ ମୁଁ କହେ—

ସର ହର କାହିଁକି — ଶ୍ରୀମତୀ କ-ପୋଷା ।

ଶରଣ ରକ୍ଷକ — ଜଗତ ଗାୟକ

ଅଧିକ ଦେବେଶ୍ଵର — ସମସ୍ତ ଦେବ । ୧ ।

କହ ସଦା ପତ — କର ନ ଉଚିତ

ଶୁଣ ନିଜ ଅସ୍ତ୍ର — କହେ ଯା ଦାକ । ୨ ।

ଶବ୍ଦ ପତ୍ର

ପୃଷ୍ଠା	ଧାଡ଼ି	ଅକ୍ଷର	ଶ୍ରବଣ
୩	୨	ସକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ ...	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୪	୭	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୧୩	୨୦	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୧୭	୧୭	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୧୯	୨୪	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୨୦	୧୪	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ ...	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
	୧୭	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୨୩	୨୦	... ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ ...	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୨୭	୨୨	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୩୦	୧୦	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୩୧	୯	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ ...	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୩୪	୧୪	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୪୨	୧୯	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୪୭	୧୭	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
	୨୩	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୪୭	୭	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୪୯	୨୪	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୫୧	୨୧	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୫୩	୯	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୫୭	୧୭	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୬୧	୧୩	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୬୫	୭	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
୬୯	୪	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ
	୧୦	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ	ଅକ୍ଷ୍ୟାବଳୟ

